

دری

دری

الصف السادس الابتدائي التوحيد والفقه والحديث

برنامه های درسی

توحيد

مرحلهء (ششم)

معلومات مختصر

این ماده ای علمی، اصلاح شده و خلاصه ای از برنامه های درسی در کشور عربستان سعودی برای دانش آموزان به شمار می رود، و به مرحله های متعددی تقسیم شده است، و از جمله مواردی که در این ماده ای علمی گنجانیده شده است، مطالعه ای علم توحید می باشد، که به دوازده (۱۲) مرحله تقسیم می شود، و از جمله مهم ترین مواردی که شامل مرحله ای ششم می شود:

✿ بیان قواعد چهارگانه ای که دانش آموز بداند که تنها اقرار به توحید ربوبیت سبب ورود به اسلام نمی شود، بلکه اقرار به توحید الوهیت نیز لازم است، که آن عبارت است از یگانه قرار دادن الله متعال در عبادت.

✿ تعریف شرک، و بیان انواع آن، و دلیل هر نوع آن.

✿ تعریف کفر، و بیان اقسام آن، و دلیل هر قسم آن، با ذکر مثال ها برای هر قسم.

✿ تعریف نفاق، و بیان انواع آن، و دلایل هر نوع، با ارایه مثال.

✿ بیان نواقض اسلام، که عبارتند از: اموری که اگر انسان آن را انجام دهد اسلام او باطل می شود، کافر شده و از دین اسلام خارج می شود - العیاذ بالله -.

✿ مروری کوتاه در عقیده که شامل بیان حقوق واجب بالای هر مسلمان نسبت به رسول الله صلی الله علیه وسلم، و همسران او که مادران مؤمنان اند، و صحابه او، و خلفای راشدین او، و ائمه مسلمانان و غیره می باشد.

پیشگفتار

سپاس الله را است که به قلم آموخت، و به انسان آنچه را که نمی دانست آموخت، و درود و سلام بر پیامبر امی که الله او را فرستاد تا مردم را از تاریکیها ها به سوی نور بیرون آورد، اما بعد: توحید الله متعال که از لازمترین واجبات است، و دانستن آن از شریف ترین و بهترین علوم است، و پایه ای است که درستی و قبولی اعمال بر آن بنا می شود، و نیاز بندگان به آن بالاتر از همه نیازهای دیگر است؛ زیرا نه حیاتی، و نه سعادت، و نه آرامشی برای دلها پدید می آید، مگر با شناخت اسماء و صفات و افعال پروردگار و معبود و آفریدگارشان، همان گونه که فهم دین و شناخت چگونگی انجام عبادات از قبیل طهارت و نماز و سایر نشانه های سعادت، و نشانه ای که الله متعال برای بنده خود خیر خواسته است، او صلی الله علیه وسلم فرمودند: «مَنْ يُرِدِ اللهُ بِهِ خَيْراً يُفَقِّهْهُ فِي الدِّينِ»^(۱).

«برای کسی که الله اراده خیر بکند، به او فهم دین می دهد». بخاری در کتاب العلم باب: به هر که الله خیر بخواهد به او فهم دین می دهد، شماره (۷) روایت کرده است.

بنابراین، دفتر آگاهی جالیات، برای آموزش مضمون توحید جهت تقویه عقیده ای صحیح در نفس های دانش آموزان حرص ورزیده، تا آنان در مسائل دین خود در روشنایی و بینش قرار گیرند.

مرحله ای ششم مضمون توحید شامل ذکر چهار قاعده ای است که از طریق آنها خطر شرک و اهمیت توحید واضح می شود، و تعریف شرک و توضیح اقسام آن، و بیان معنای کفر و انواع آن، و نفاق و شاخه های آن، و دلایل بر همه اینها، از قرآن و سنت صحیح، با شرح نواقض اسلام که انسان را از دین اسلام بیرون می کند، و مروری کوتاه بر عقیده می باشد.

و برای هر درس اهداف ویژه ای متناسب با ماهیت موضوع با در نظر گرفتن اختصار، وضوح عبارت، و تسلسل موضوعات، و پیوند بین آنها و آنچه که قبلاً مطالعه شده است، و همچنان دستیابی به اهداف تعیین شده برای هر درس پرسش ها و سفارش های برای آموزگار در نظر گرفته شده است.

و برای آموزگار/معلم این توصیه ها است

❁ اخلاص برای الله متعال شرط قبولی عمل است، پس عمل خود را ویژه ای الله متعال قرار بده، تا در دنیا و آخرت سود ببرید.

❁ حفظ امانت راه نجات است، و تو ای - آموزگار عزیز - در سنگری از سنگرهای اسلام قرار داری، و امانت دار فکر و فطرت فرزندان مسلمانان هستی، پس در حفظ امانت تلاش کن تا در دنیا و آخرت رستگار باشی.

❁ آموزش موضوع توحید برای اعمال است، و هیچ صلاحی برای بندگان و نجات از شرمساری و عذاب اخروی نیست مگر با دانستن موضوع توحید و عمل به آن، پس عقیده ای صحیح را در اذهان دانش آموزان نهادینه کنید، و یک ترجمان راستگو و نمونه ای زنده برای ارزش های که دعوت می کنید باشید.

❁ استفاده از موقعیت ها برای صحبت کردن در مورد یگانگی الله متعال و قدرت او هنگام تجمع ابرها در وسط آسمان، روشنایی و صدای رعد و برق، باریدن باران و دیگر حوادثی که انگیزه های ایمانی مسلمان را برمی انگیزد.

❁ آسان ساختن موضوع با شیوه ضرب المثل ها و پیوند دادن درس با واقعیت، تأثیر زیادی در عشق ورزی دانش آموزان به موضوع دارد، و اینجاست که آن را فرا می گیرند و به آن عمل می نمایند.

در پایان شما را به گفتار رسول الله صلی الله علیه وسلم بشارت می دهم که می فرمایند: «إِنَّ مِمَّا يُلْحَقُ الْمُؤْمِنَ مِنْ عَمَلِهِ وَحَسَنَاتِهِ بَعْدَ مَوْتِهِ عِلْمُهُ وَنَشْرُهُ» [۲]. «از کارها و نیکی های که پس از مرگ به مومن ملحق می شود، دانشی است که به دیگران آموخته و پخش کرده باشد».

ابن ماجه در شماره ای (۲۴۲) روایت نموده است. و صلی الله علی نبینا محمد و علی آله وصحبه وسلم.

اول: اهمیت توحید

درس اول

از الله کریم و پروردگار عرش بزرگ می خواهیم که در دنیا و آخرت شما را مورد عنایت قرار دهد، و در هر کجا که هستید با برکت قرار دهد، و در زمره کسانی قرار دهد که چون به او نعمت دهد شکر گذاری نمایید، و چون مصیبتی برای او رسد صبر نمایید، و چون گناه کند آمرزش می خواهد، پس این موارد سه گانه عنوان خوشبختی است.

این رساله تحت عنوان : "قاعده های چهارگانه" است.

بدان - الله شما را به اطاعت خود ارشاد فرماید - که حنیفیه دین ابراهیم است، و این که فقط الله را با دین خالصانه بپرستید، و به آن الله متعال همه مردم را امر نمود و آنان را برای آن آفرید.

رهنمائیهای درس

* خوشبختی عبارت است از احساس رضایت و امان، و بیشتر افراد خوشبختی را در مال، لباس، وسایل نقلیه و وسایل سرگرمی جستجو می کنند، اما خوشبختی به مجرد حصول این موارد محقق نمی شود.

* خوشبختی واقعی از طریق سه خصلت توأم با ایمان به الله و تقرب به او حاصل می شود که عبارتند از: اول: اعتراف به فضل الله متعال بر تو، و سپاسگزاری از نعمتهایش.

دوم: ایمان او به قضاء و قدر و حکمت الله متعال، و صبر در برابر آزمونهای او.

سوم: بازگشت همیشه به سوی الله متعال از طریق توبه و استغفار، مخصوصاً هنگام ارتکاب گناه.

* ابراهیم علیه الصلاة والسلام با حنیفیت آمده است، که آن : اخلاص در عبادت برای الله متعال، و با آن محمد صلی الله علیه وسلم آمده است، و به آن خوشبختی بشریت حاصل می شود.

* عبادت جز از طریق توحید صحیح نمی شود، چنانکه الله متعال فرموده است: (قُلْ إِنِّي أُمِرْتُ أَنْ أَعْبُدَ اللَّهَ مُخْلِصًا لَهُ الدِّينَ)

بگو: «من مأمورم که الله را پرستش کنم در حالی که دینم را برای او خالص نمایم». [الزمر: ۱۱].

اول: اهمیت توحید

درس اول

چنانکه الله متعال فرموده است:

﴿وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ﴾

[الذاریات: ۵۶]

من نیافردم جن و انس را جز برای اینکه عبادتم را کنند.

هرگاه دانستی که الله متعال تو را برای عبادت اش آفریده است، پس بدان که عبادت جز با توحید، عبادت نامیده نمی شود، همانطور که نماز جز با طهارت نماز نامیده نمی شود، پس هرگاه شرک وارد عبادت شود، آن را فاسد می کند مانند بی وضویی که وارد طهارت شود.

پرسش ها

س ۱ پاسخ صحیح را برای جمله زیر انتخاب کنید:

خوشبختی واقعی فقط با..... حاصل می گردد.

استغفار و صبر و شکر الله متعال

وسائل سرگرمی

مال

س ۲ چرا الله متعال جن و انس را آفرید؟

س ۳ حنیفیت چیست؟

س ۴ برای این قول الله متعال عنوان بگذارید: (وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ) و جن و انس را فقط برای این آفریده ام که مرا عبادت کنند. [الذاریات: ۵۶].

س ۵ هرگاه مرتکب گناه یا نافرمانی شدید، چه کار می کنید تا رضایت الله متعال را به دست آورید؟

اقرار به توحید

درس دوم

تنها اقرار به توحید ربوبیت شخص را وارد اسلام نمی کند. هرگاه دانستی که شرک با عبادت آمیخته شود آن را فاسد، و عمل را باطل می کند، و مرتکب آن از کسانی می شود که جاودانه در جهنم می ماند، پس می دانی که مهم ترین چیز برای تو، دانستن آن است، ممکن الله متعال تو را از دام شرک آوردن به الله متعال نجات دهد، چنانچه الله متعال در مورد آن فرموده است:

ارشادات درس

* توحید راه نجات و رستگاری است؛ زیرا هر موحد که الله متعال را ملاقات کند نجات یافته و رستگار می شود، و شرک راه هلاکت است؛ پس هر کبی که با الله متعال در حالت شرک روبرو شود نا امید و زیانکار خواهد بود.

شرک نجاست و پلیدی است که اگر وارد عبادت شود آن را فاسد و ثواب آن را باطل می کند، پس مسلمان باید خود را از آلودگی به آن حفظ کند.

* هر که به وجود الله متعال اقرار کند، و این که او خالق جهان است، و او است که امور مردم و امور هستی را اداره می کند، اقرار او صحیح است. ولی باین اقرار مسلمان شمرده نمی شود تا این که ایمان آورد که هیچ کس جز او سزاوار پرستش نیست، و تنها او را پرستد و شریکی با وی قرار ندهد.

اقرار به توحید

درس دوم

﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ وَمَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ افْتَرَىٰ إِثْمًا عَظِيمًا﴾. [النساء: ۴۸، و ۱۱۶].

بی‌گمان، الله این گناه را که به او شرک آورده شود نمی‌بخشد و غیر از آن را - برای هر کس بخواهد - می‌بخشد؛ و هر کس به الله شرک ورزد، یقیناً گناهی بزرگ بر بافته است.

البته با دانستن قاعده های چهار گانه که الله متعال در مورد آن در کتابش اشاره نموده است:

قاعده اول:

این که بدانی کفاری که رسول الله صلی الله علیه وسلم با آنان جنگیده بود، اقرار می نمودند که الله متعال خالق و تدبیر کننده است. ولی این اقرار آنان را وارد اسلام نکرد.

و دلیل این قول الله متعال است: ترجمه: {قُلْ مَنْ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ أَمَّنْ يَمْلِكُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ وَمَنْ يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَيُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ وَمَنْ يُدَبِّرُ الْأَمْرَ فَسَيَقُولُونَ اللَّهُ ۚ فَقُلْ أَفَلَا تَتَّقُونَ} [یونس: ۳۱].

[ای پیامبر، به مشرکان] بگو: «کیست که از آسمان و زمین به شما روزی می‌بخشد؟ یا کیست که بر گوش‌ها و دیدگان حاکم است؟ و کیست که [موجود] زنده را از [ماده] بی‌جان بیرون می‌آورد و [ماده] بی‌جان مرده را از [موجود] زنده خارج می‌سازد؟ و کیست که کار [جهان و جهانیان] را تدبیر می‌کند؟» خواهند گفت: «الله». پس بگو: «آیا پروا نمی‌کنید؟».

س ۱ چه چیزی است که اگر با عبادت آمیخته شود آن را فاسد و کار را باطل می کند؟

.....

.....

س ۲ راه نابودی و هلاکت انسان چیست؟

.....

.....

س ۳ راه نجات از عذاب الله متعال چیست؟

.....

.....

س ۴ دلیل بیاورید که شرک مورد بخشش الله متعال قرار نمی گیرد.

.....

.....

س ۵ توحید ربوبیت را تعریف کنید.

.....

.....

س ۶ آیا اقرار به توحید ربوبیت برای مسلمان شدن انسان کافی است؟

.....

.....

تقرب و شفاعت جستن از بت ها شرک است

درس سوم

قاعده دوم:

آنان می گویند: ما آنها را فرا نخوانده و به سراغشان نمی رویم مگر برای تقرب و شفاعت جستن .

رهنمودهای درس:

- * شفاعت: عبارت از واسطه قراردادن کسی برای کسب منفعت و یا دفع ضرر از او.
- * اغلب دوران جاهلیت معتقد بودند که معبودان شان نزد الله متعال شفاعت شان را می کند، لذا آنها را می پرستیدند تا نزد پروردگارشان شفاعت شان را بکنند، و این عقیده باطلی است؛ زیرا این بهتان نیست که هیچ پیامبری به آن امر ننموده است.

تقرب و شفاعت جستن از بت ها شرک است

درس سوم

دلیل تقرب جستن، فرموده الله متعال است:

﴿وَالَّذِينَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِهِ أَوْلِيَاءَ مَا نَعْبُدُهُمْ إِلَّا لِيُقَرِّبُونَا إِلَى اللَّهِ زُلْفَىٰ إِنَّ اللَّهَ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ فِي مَا هُمْ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي مَنْ هُوَ كَاذِبٌ كَفَّارٌ﴾. [الزمر: ٢٣].^(٤)

و آنان که غیر الله را به دوستی و پرستش برگرفتند، گفتند ما آنها [بتان] را نمی پرستیم مگر برای اینکه ما را به الله نزدیک سازند. الله البته میان آنها در آنچه اختلاف می کنند حکم خواهد کرد، که الله هرگز آن کس را که بسیار دروغگو و کافر نعمت است هدایت نخواهد کرد.

تقرب جستن: عبارت از مقام و منزلت است که ما را به الله متعال نزدیک می سازد، یعنی: ما را نزد او در مقام و منزلتی قرار دهد.

و دلیل شفاعت، فرموده الله متعال است:

﴿وَيَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَنْفَعُهُمْ وَلَا يَضُرُّهُمْ وَلَا يَنْفَعُهُمْ وَيَقُولُونَ هَؤُلَاءِ شُفَعَاؤُنَا عِنْدَ اللَّهِ﴾. [یونس: ١٨].

و غیر از الله چیزهای را می پرستند که نه به آنها زیانی می رساند و نه سودشان می بخشد، و می گویند: «این ها (= بت ها) شفاعت کنندگان ما نزد الله هستند.

س ۱ چه کسانی اند که می گویند که ما اولیاء را فرا نمی خوانیم و نه به آنها روی می آوریم جز برای تقرب و شفاعت جستن؟

.....

.....

س ۲ مردم دوران جاهلیت به معبودان خود چه اعتقادی داشتند؟

.....

.....

س ۳ آیا معبودان دوران جاهلیت برای آنها سود می رسانند و یا نزد الله متعال شفاعت را می کنند؟ و چرا؟

.....

.....

س ۴ کسی که میان خود و الله متعال واسطه قرار دهد، چه نامیده می شود؟

.....

.....

س ۵ دلیل اینکه مردم دوران جاهلیت از معبودان خود شفاعت می جستن چیست؟

.....

.....

انواع شفاعت

درس چهارم

شفاعت به دو قسم است: شفاعت منفی، و شفاعت مثبت:

شفاعت منفی:

آنچه را که فقط الله متعال قادر به انجام آن باشد از غیر الله خواسته شود.

رهنمودهای درس:

- * شفاعت نزد الله متعال باید مستقیماً از او خواسته شود؛ و اینکه شخص شفاعت‌خواه بگوید مثلاً: الهی پیامبرت محمد صلی الله علیه وسلم را برای من شفیع قرار بدهید.
- * شفاعت نزد الله متعال حاصل نمی‌شود جز با دو شرط: ۱- رضایت الله متعال از کسی که شفاعت او می‌شود. ۲- اجازه او برای شفاعت کردن شفاعت‌کننده.
- * درخواست شفاعت از بت‌ها و یا اهل قبور با توسل به آنها با دعا و طلب شفاعت باطل می‌باشد، و از جمله شرک به الله متعال محسوب می‌شود.
- * در پذیرفتن شفاعت، تکریم الله متعال برای شفاعت‌کننده و اظهار فضل او، و نفعی برای شفاعت‌شونده می‌باشد.

و دلیل این قول الله متعال است:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَنْفِقُوا مِمَّا رَزَقْنَاكُمْ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَ يَوْمٌ لَا بَيْعَ فِيهِ وَلَا خُلَّةٌ وَلَا شَفَاعَةٌ ۚ وَالْكَافِرُونَ هُمُ الظَّالِمُونَ﴾ [البقرة: ۲۵۴]

ای کسانی که ایمان آورده‌اید، از آنچه به شما روزی داده‌ایم انفاق کنید، پیش از آنکه روزی فرارسد که در آن نه خرید و فروشی است و نه دوستی و شفاعتی؛ و کافران [به سببِ کفرشان] همان ستمکارانند.

شفاعت مثبت:

آنچه که از الله متعال خواسته می‌شود.

شفاعت کننده با شفاعت شرفیاب شده است، و شفاعت شونده کسی است که الله متعال از گفتار و کردار او راضی باشد.

چنانکه الله متعال فرموده است:

﴿مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ إِلَّا بِإِذْنِهِ﴾ [البقرة: ۲۵۵]

کیست که نزد او جز به فرمانش شفاعت کند

پرسش‌ها

س ۱ انواع شفاعت را توضیح دهید.

س ۱

.....

.....

س ۲ شفاعت منفی را با ذکر دلیل تعریف کنید.

س ۲

.....

.....

س ۳ شفاعت مثبت را با ذکر دلیل تعریف کنید.

س ۳

.....

.....

س ۴ موارد ذیل را تکمیل کنید: شفاعت تنها با دو شرط حاصل می شود، که عبارتند از:

س ۴

..... - اذن الله متعال برای

..... رضامندی الله متعال از

س ۵ آیا درخواست شفاعت از اهل قبور جایز است؟ و چرا؟

س ۵

.....

.....

هر عبادت غیر الله گمراهی است

درس پنجم

قاعده سوم:

پیامبر صلی الله علیه وسلم در میان مردمانی ظهور نمود که در عبادت شان باهم متفرق بودند: برخی فرشتگان را می پرستیدند، برخی پیامبران و صالحان را می پرستیدند، برخی درختان و سنگ ها را می پرستیدند، و برخی دیگر خورشید و ماه را می پرستیدند. و رسول الله صلی الله علیه وسلم با آنان جنگید و فرقی بین آنان قائل نشد.

و دلیل این قول الله متعال است:

﴿وَقَاتِلُوهُمْ حَتَّى لَا تَكُونَ فِتْنَةٌ وَيَكُونَ الدِّينُ كُلُّهُ لِلَّهِ﴾ (الأنفال: ۳۹).

و [ای مؤمنان،] با آنان پیکار کنید تا فتنه [ی شرک] ریشه کن شود و [عبادت و] دین، همه از آن الله گردد.

فتنه در اینجا:

بمعنی شرک و کفر است.

رهنمودهای درس:

*هیچ معبود بر حق در عالم هستی وجود ندارد جز الله متعال که یگانه است.

*کفر یکی است و معبودان گوناگون اند، از جمله: پرستش بت ها، و خورشید، و ماه، و فرشته گان، و جن، و غیره، و پرستش کنندگان این همه معبودان و یا برخی از آنها کافرند، «و کفر یک دین است»، و به همین دلیل رسول الله صلی الله علیه وسلم در میان آنها در دعوت آنان و جهاد با آنان فرقی قائل نشد.

هر عبادت غیر الله گمراهی است

درس پنجم

و دلیل خورشید و ماه: این قول الله متعال است:

﴿وَمِنْ آيَاتِهِ اللَّيْلُ وَالنَّهَارُ وَالشَّمْسُ وَالْقَمَرُ لَا تَسْجُدُوا لِلشَّمْسِ وَلَا لِلْقَمَرِ وَاسْجُدُوا لِلَّهِ الَّذِي خَلَقَهُنَّ إِن كُنتُمْ إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ﴾ [فصلت: ۳۷].

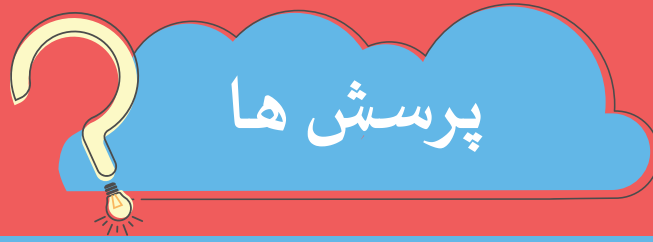
از نشانه‌های [توان و تدبیر] او، شب و روز و خورشید و ماه است. در برابر خورشید و ماه سجده نکنید؛ برای الله که آنها را آفریده است سجده کنید، اگر تنها او را عبادت می‌کنید.

و دلیل فرشته گان: این قول الله متعال است:

﴿وَلَا يَأْمُرُكُمْ أَنْ تَتَّخِذُوا الْمَلَائِكَةَ وَالنَّبِيِّينَ أَرْبَابًا﴾ [آل عمران: ۸۰].

و نه اینکه به شما فرمان دهد که فرشتگان و پیامبران را [به جای الله،] صاحب اختیار [معبود] بگیرید.

پرسش ها

س ۱ برخی از عبادات را بشمارید که قبل از ظهور اسلام وجود داشت.

س ۱

.....
.....

س ۲ موارد ذیل را تکمیل کنید:

س ۲

ا- الله متعال می فرماید: ﴿لَا تَسْجُدُوا لِلشَّمْسِ وَلَا لِلْقَمَرِ وَاسْجُدُوا لِلَّهِ .....﴾
.....

ب- الله متعال می فرماید: ﴿وَلَا يَأْمُرُكُمْ أَنْ تَتَّخِذُوا الْمَلَائِكَةَ وَالنَّبِيِّينَ .....﴾
.....

س ۳ کسی که عبادتی را برای غیر الله انجام دهد چه مجازاتی دارد؟

س ۳

.....
.....

عبادت پیامبران و صالحان و درختان و سنگها شرک است.

درس ششم

دلیل پیامبران:

قول او تعالی است:

﴿وَإِذْ قَالَ اللَّهُ يَا عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ أَأَنْتَ قُلْتَ لِلنَّاسِ اتَّخِذُونِي وَأُمِّي إِلَهَيْنِ مِنْ دُونِ اللَّهِ ۖ قَالَ سُبْحَانَكَ مَا يَكُونُ لِي أَنْ أَقُولَ مَا لَيْسَ لِي بِحَقِّ إِنْ كُنْتُ قُلْتُهُ فَقَدْ عَلِمْتَهُ تَعْلَمُ مَا فِي نَفْسِي وَلَا أَعْلَمُ مَا فِي نَفْسِكَ إِنَّكَ أَنْتَ عَلَّامُ الْغُيُوبِ﴾. [المائدة: ۱۱۶].

و [یاد کن] هنگامی که [روز قیامت] الله می‌فرماید: «ای عیسی - پسر مریم، آیا تو به مردم گفتی که: «من و مادرم را [همچون] دو معبود به جای الله برگزینید؟» [عیسی] می‌گوید: «[بار الها،] تو منزه‌ای. شایسته نیست که من [درباره خویشتن] چیزی که حق نیست بگویم. اگر چنین [سخنی] گفته باشم، بی‌گمان، تو می‌دانی. تو آنچه را که در نفس من است می‌دانی و [لی] من آنچه را که در ذات [پاک] توست نمی‌دانم. بی‌تردید، تو خود دانای رازهای نهانی.

رهنمودهای درس:

* پیامبران و صالحان تایید نمی‌کنند که مردم آنان را پرستند؛ بلکه از کسانی که آنان را می‌پرستند بیزار هستند.

* کسانی که عیسی علیه الصلاة والسلام و مادرش را می‌پرستند، آن را از خود ساخته‌اند، الله متعال و عیسی علیه السلام آنان را به آن دستور نداده‌اند.

* پیامبران و صالحان به الله متعال محتاج‌اند، با اعمال نیک به الله متعال نزدیکی می‌جویند، پس چگونه بغیر از الله متعال پرستش می‌شوند؟!

* طلب برکت از درخت‌ها و سنگ‌ها و قبرهای صالحان شرک آوردن با الله متعال است.

طلب برکت که مشرکان از درختان و سنگها و قبرها به آن معتقدند، توهماتی بیش نیستند که واقعیت ندارند، این‌ها مجرد درختان و سنگ‌های عادی هستند، بنابراین الله متعال می‌فرماید: (إِنْ هِيَ إِلَّا أَسْمَاءٌ سَمَّيْتُمُوهَا أَنْتُمْ وَآبَاؤُكُمْ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ بِهَا مِنْ سُلْطَانٍ).

این [نماد]ها فقط اسم‌هایی [بی‌معنا] هستند که خود و پدران‌تان با آنها [معبودهای دروغین خود را] نام نهاده‌اید و الله هیچ دلیلی [بر حقانیت این کار] نازل نکرده است.

[النجم: ۲۳].

عبادت پیامبران و صالحان و درختان و سنگها شرک است.

درس ششم

دلیل صالحان:

قول او تعالی است:

﴿أُولَئِكَ الَّذِينَ يَدْعُونَ يَبْتَغُونَ إِلَىٰ رَبِّهِمُ الْوَسِيلَةَ أَيُّهُمْ أَقْرَبُ وَيَرْجُونَ رَحْمَتَهُ وَيَخَافُونَ عَذَابَهُ﴾
[الإسراء: ٥٧].

کسانی را که آنان [به یاری و دعا] می خوانند، خود [با عبادت و عمل صالح] وسیله ای [برای تقرب] به پروردگارشان می جویند [و در رقابتند تا بدانند] کدامیک از آنان [به عبادت الله] نزدیک ترند و به رحمتش امیدوارند و از عذابش می ترسند.

و دلیل سنگ ها و درختان:

قول او تعالی است:

﴿أَفَرَأَيْتُمُ اللَّاتَ وَالْعُزَّىٰ﴾^(۱)

[ای مشرکان،] به من خبر دهید آیا بتهای «لات» و «عزّی».

﴿وَمَنَاةَ الثَّالِثَةَ الْأُخْرَىٰ﴾^(۲) [النجم: ۱۹-۲۰].

و «منات» آن سومین [نماد بی ارزش] را؟ [آیا هیچ سود و زیانی به شما می رسانند؟]

عبادت پیامبران و صالحان و درختان و سنگها شرک است.

درس ششم

اینها اسامی معبودانی است که مشرکان قبل از اسلام در جزیره العرب آنان را می پرستیدند، اللات: مردی که برای حاجیان سویق تقدیم می نمود، هرگاه مُرد آن را پرستیدند، والعُزَّى: گفته می شود بت قبیله غطفان بود، وَمَنَاة: سومین بت از دو بت بود، که قبیله هذیل و خزاعه پرستش او را می نمودند.

از ابو واقد لیثی رضی الله عنه روایت است که می گوید:

ما درحالی که تازه مسلمان شده بودیم همراه رسول الله صلی الله علیه وسلم بسوی حنین رفتیم، مشرکین درخت سدری داشتند که در زیر سایه آن می نشستند و سلاح های خود را با نیت تبرک به آن آویزان می کردند، آن درخت به نام ذات انواط شهرت داشت، در این میان ما نیز از کنار درخت سدری گذشتیم و به رسول الله صلی الله علیه وسلم گفتیم: ای رسول الله، برای ما نیز همانند آنها ذات انواطی قرار دهید، پس رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمود: «الله اکبر! إنها السنن!، قلتم وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ كَمَا قَالَتْ بنو إسرائيل لمُوسَى: «اجْعَلْ لَنَا إِلَهًا كَمَا لَهُمْ آلِهَةٌ قَالَ إِنَّكُمْ قَوْمٌ تَجْهَلُونَ» لَتَرْكَبُنَّ سُنَنَ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ: «الله اکبر! چنین خواسته هایی، روش پیشینیان است. سوگند به ذاتی که جانم در دست اوست شما همان سخنی را گفتید که بنی اسرائیل به موسی گفتند: «همان گونه که آنان معبودانی دارند، برای ما [نیز] معبودی تعیین کن، [موسی] گفت: بی تردید شما گروهی هستید که نادانی می کنید». آنگاه رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمودند: «شما نیز از روش های پیشینیان تان پیروی خواهید کرد».

ترمذی آن را در سنن خود، کتاب الفتن، باب: ما جاء لتركيب سنن من كان قبلكم، با شماره (۲۱۸۰)، (۴/۴۷۵) روایت کرده، و گفته است که: "حدیث حسن و صحیح است"، و احمد (۵/۲۱۸) و طبرانی در الکبیر (۱۷/۲۱) روایت کرده اند، و لفظ متعلق به اوست.

س ۱ چرا برخی از صحابه از رسول الله صلى الله عليه وسلم تقاضای ذات انواط کردند؟

.....

.....

س ۲ آیا رسول الله صلى الله عليه وسلم موافقت کرد که برای صحابه خود مانند مشرکین ذات انواط قرار دهد؟

.....

.....

س ۳ دلیل بیاورید که پرستش صالحان شرک است.

.....

.....

س ۴ دلیل بیاورید که عبادت سنگ ها شرک است.

.....

.....

س ۵ دلیل بیاورید که عبادت پیامبران شرک است.

.....

.....

شناخت شرک مردم این زمان

درس هفتم

قاعده چهارم:

مشرکان زمان ما در شرک شدیدتر از پیشینیان هستند؛ زیرا گذشتگان هنگام آسانی شرک می ورزیدند، و هنگام سختی اخلاص می ورزیدند، ولی مشرکان عصر ما هنگام آسانی و سختی بشکل دائم شرک می ورزند.

و دلیل این قول الله متعال است:

﴿فَإِذَا رَكِبُوا فِي الْفُلْكِ دَعَوُا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ فَلَمَّا نَجَّاهُمْ إِلَى الْبَرِّ إِذَا هُمْ يُشْرِكُونَ﴾.
[العنکبوت: ٦٥].

(این مردم مشرک) چون به کشتی نشینند (و به دست امواج خطر افتند در آن حال) تنها الله را به اخلاص کامل در دین می خوانند، و چون از خطر دریا به ساحل نجاتشان رساند مشرک می شوند.

به پایان رسید، و صلی الله علی محمد وآله وصحبه وسلّم^(۸).
رساله بعنوان: "القواعد الأربع" [قواعد چهار گانه] به پایان رسید.

رهنمودهای درس:

* آنچه بر فساد پرستش این معبودان دلالت دارد این است که پرستش کنندگان در مواقع سختی آنها را رها می کنند و تنها به الله متعال روی می آورند.
* کسی که هنگام سختی بر گمراهی خود ادامه می دهد، شرک شدیدتر می ورزد تا کسی که تنها هنگام آسانی بدون وقت سختی شرک می ورزد.
* کسانی که در این زمان قبرها را پرستش می کنند، هنگام آسانی و سختی آن ها می پرستند، و این شرک شدیدتر است از شرک ورزی مردم زمانه های گذشته.

س ۱ فرق مشرکان عصر ما با مشرکان گذشته چیست؟

س ۱

.....

.....

س ۲ دلیل فساد بت پرستی چیست؟

س ۲

.....

.....

س ۳ دلیل بر اخلاص مشرکان در مواقع سختی چیست؟

س ۳

.....

.....

س ۴ قاعده های چهارگانه را به طور کلی ذکر کنید.

س ۴

.....

.....

.....

.....

بدانید که ضد توحید شرک است، و آن بر سه قسم است:

و شرک پنهان

شرک اصغر

شرک اکبر

دلیل بر شرک اکبر:

قول او تعالی :

﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ وَمَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ افْتَرَىٰ إِثْمًا عَظِيمًا﴾ [النساء: ۴۸، والمائدة: ۱۱۶].

مسلمانا الله این را که به او شرک ورزیده شود نمی بخشد، و غیر از آن را برای هر که بخواند می بخشد، و هر کس به الله شرک ورزد به یقین گناهی بزرگ بر یافته است.

رهنمودهای درس:

- * شرک اکبر: عبارت است از گرداندن برخی از انواع عبادت برای غیر الله، مانند خواستن از غیر الله، و ذبح برای غیر الله، و این سبب خروج از دین اسلام می گردد، و مرتکب آن اگر توبه نکند و بمیرد برای همیشه در جهنم می ماند.
- * شرک فراخواندن: و آن عبارت است از فراخواندن غیر الله برای رفع ضرر یا جلب منفعت، چنان که در حال آسانی آسایش مشرکان به آن رو می آورند.
- * گروهی از مشرکان سوار بر کشتی شدند و معبودان خود را صدا می زدند و فرا می خواندند، سپس موج پادها برخاست و کشتی متلاطم شد، پس سرنشینان کشتی گفتند: به اخلاص پروردگار تان را فراخوانید، چون در این موقع جز او کسی دیگر نجات دهنده نیست، و در داخل کشتی فردی بود هنگام ورود رسول الله صلی الله علیه وسلم وارد مکه شد او فرار کرده بود، او گفت: اگر در دریا جز او را نجات دهنده نباشد، در خشکی نیز جز او کسی نجات داده نمی تواند.
- این فرد بازگشت و اسلام آورد، و او عکرمه بن ابی جهل رضی الله عنه بود ([۱۰]).
- به این کتاب مراجعه نمائید: الإصابه فی تمییز الصحابه (۴۹۶/۲).
- * فراخواندن غیر الله، خواه در حال آسانی و یا در حال سختی باشد، شرک اکبر است.
- شرک نیت از سوی کسانی اتفاق می افتد که آخرت را فراموش نموده و برای آن کاری نکرده باشند، بلکه دغدغه و تلاش و حتی عبادت خود را فقط برای دنیا می باشد، مانند کسی که فقط برای غنیمت جهاد می کند.
- * مسلمان باید نیت و اراده و دعای خود را برای الله متعال که رب العالمین است و شریک ندارد خالصانه انجام دهد.

شرک و انواع آن

درس هشتم

و قول او تعالی :

﴿وَقَالَ الْمَسِيحُ يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ اعْبُدُوا اللَّهَ رَبِّي وَرَبَّكُمْ إِنَّهُ مَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ وَمَأْوَاهُ النَّارُ وَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ أَنْصَارٍ﴾ [المائدة: ۷۲].

«و مسیح گفت ای بنی اسرائیل، الله را عبادت کنید که پروردگار من و پروردگار شماست. بی تردید، هر کس به الله شرک ورزد، الله بهشت را بر او حرام کرده است و جایگاهش دوزخ است؛ و ستمکاران هیچ یآوری ندارند.»

و آن چهار نوع است:

شرک فراخواندن.

نوع اول:

و دلیل این قول الله متعال است:

﴿فَإِذَا رَكِبُوا فِي الْفُلِكِ دَعَوْا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ فَلَمَّا نَجَّاهُمْ إِلَى الْبَرِّ إِذَا هُمْ يُشْرِكُونَ﴾^{٦٥}

(این مردم مشرک) چون به کشتی نشینند (و به دست امواج خطر افتند در آن حال) تنها الله را به اخلاص کامل در دین می خوانند، و چون از خطر دریا به ساحل نجاتشان رساند مشرک می شوند.

﴿لِيَكْفُرُوا بِمَا آتَيْنَاهُمْ وَلِيَتَمَتَّعُوا فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ﴾ [العنكبوت: ۶۵-۶۶].

[چنین می کنند] تا نسبت به نعمت هایی که به آنان داده ایم ناسپاسی کنند و [از لذت های زندگی دنیا] بهره مند باشند. به زودی [سرانجام دردناکشان را] خواهند دانست.

شرک و انواع آن

درس هشتم

نوع دوم:

شرک نیت، و آن عبارت از اراده و قصد می باشد:

و دلیل بر آن این قول الله متعال است:

﴿مَنْ كَانَ يُرِيدُ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا وَزِينَتَهَا نُوَفِّ إِلَيْهِمْ أَعْمَالَهُمْ فِيهَا وَهُمْ فِيهَا لَا يُبْخَسُونَ﴾ ﴿١٥﴾

کسانی که زندگی دنیا و زینت آن را می‌خواهند، [پاداش] کارهایشان را در این [دنیا] به تمامی به آنان می‌دهیم و در آن [پاداش، هیچ] کم و کاستی نخواهند دید.

﴿أُولَئِكَ الَّذِينَ لَيْسَ لَهُمْ فِي الْآخِرَةِ إِلَّا النَّارُ وَحَبِطَ مَا صَنَعُوا فِيهَا وَبَاطِلٌ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ ﴿٩﴾ [هود: ۱۵-۱۶].

اینان کسانی هستند که در آخرت جز آتش [دوزخ، هیچ نصیبی] نخواهند داشت و آنچه در دنیا انجام داده‌اند، بر باد رفته است و آنچه می‌کردند، تباه است.

يُبْخَسُونَ: بمعنی کمی و کاستی می باشد.

پرسش ها

س ۱ انواع شرک را ذکر کنید.

.....

.....

س ۲ شرک اکبر را تعریف کنید.

.....

.....

س ۳ معنای شرک فراخواندن را بیان کنید.

.....

.....

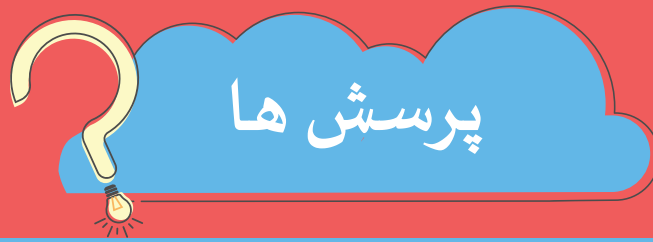
س ۴ پاسخ صحیح را برای موارد زیر انتخاب کنید: الله متعال می فرماید:

﴿فَإِذَا رَكِبُوا فِي الْفُلِكِ دَعَوْا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ فَلَمَّا نَجَّاهُمْ إِلَى الْبَرِّ إِذَا هُمْ يُشْرِكُونَ﴾
(این مردم مشرک) چون به کشتی نشینند (و به دست امواج خطر افتند در آن حال)
تنها الله را به اخلاص کامل در دین می خوانند، و چون از خطر دریا به ساحل نجاتشان
رساند مشرک می شوند.

ج: مسلمانان.

ب: منافقان.

• مقصود آن : ا - مشرکان.

پرسش ها

س ۵ برای شرک اکبر مثال بیاورید.

.....

.....

س ۶ دلیل شرک نیت را ذکر کنید.

.....

.....

شرک در طاعت و محبت

درس نهم

نوع سوم: شرک طاعت

و دلیل بر آن این قول الله متعال است:

﴿اتَّخَذُوا أَحْبَارَهُمْ وَرُهْبَانَهُمْ أَرْبَابًا مِّن دُونِ اللَّهِ وَالْمَسِيحَ ابْنَ مَرْيَمَ وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا إِلَهًا وَاحِدًا لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ سُبْحَانَهُ عَمَّا يُشْرِكُونَ﴾ (التوبة: ۳۱).

علماء و راهبان خود را به مقام ربوبیت شناخته و الله را نشناختند و نیز مسیح پسر مریم را به الوهیت گرفتند در صورتی که مأمور نبودند جز آنکه الله یکتایی را پرستش کنند که جز او معبودی نیست، که منزله و برتر از آن است که با او شریک قرار می‌دهند.

رهنمودهای درس:

* از عدی بن حاتم - رضی الله عنه - روایت است که گفت: نزد پیامبر صلی الله علیه وسلم آمدم و صلیبی از طلا بر گردنم بود او فرمود: «ای عدی، این بت را از گردنت بینداز»، پس آن را انداختم و نزد او رفتم در حالی که سوره براءة را تلاوت می‌کرد، و این آیه را تلاوت نمود: (اتَّخَذُوا أَحْبَارَهُمْ وَرُهْبَانَهُمْ أَرْبَابًا مِّن دُونِ اللَّهِ)، یعنی: "آنان دانشمندان و عابدان خود را معبودانی به جای الله قرار دادند". تا این که آن را تمام نمود، پس به او گفتم: ما آنان را عبادت نمی‌کردیم، فرمودند: آیا آنچه را که الله حلال کرده بود، حرام نمی‌کردند؟ و آنچه را که الله حرام کرده بود، حلال نمی‌کردند؟ گفتم: بله، فرمودند: این همان عبادتشان است. ([۱۳])

ترمذی در کتاب تفسیر القرآن باب: «و من سورة التوبة» شماره (۳۰۹۵) روایت کرده، و طبرانی آن را در المعجم الکبیر روایت کرده، و لفظ از آن است (۹۲/۱)، به شماره (۲۱۸)، شیخ الاسلام ابن تیمیه - رحمه الله - گفته است: «و این حدیث حسن است» چنانچه در کتاب الایمان (۶۷/۷) آمده است. پس پیامبر صلی الله علیه وسلم توضیح داد که این همان شرکی است که آنان در آن واقع شده اند، و آن این بود که آنان را به معصیتی امر نمودند انجام دادند، و از اطاعت نهی کردند پس آن را ترک کردند.

* هرکس غیر الله را در تحریم حلال و یا تحلیل حرام اطاعت کند، و به این عقیده باشد که این صلاحیت را دارند؛ پس او مرتکب شرک اکبر شده است.

* محبت با الله، همان محبت مشرکان با معبودان و همتایان شان از قبیل درختان و سنگ ها و فرشتگان و غیر آن می باشد، و این اصل و اساس شرک است.

* محبت اساس عبادت است، و به همین دلیل مسلمان نباید کسی را بیشتر از دوست داشتن الله متعال دوست بدارد، و نه مانند دوست داشتن او، وگرنه در شرک واقع می شود.

شرک در طاعت و محبت

درس نهم

الأخبار عبارتند از: علمای یهود و الرهبان عبارتند از: عبادت کنندگان نصاری.

و تفسیری که در آن اشکالی نیست:

اطاعت از علما و بندگان در معصیت الله متعال، نه فراخواندن آنان، چنان که رسول الله صلی الله علیه وسلم آن را برای عدی بن حاتم توضیح داد، وقتی از او پرسید، او گفت: ما آنها را نمی پرستیم. برای او فرمود که عبادت آنها اطاعت آنها در معصیت است.

شرک محبت

نوع چهارم:

و دلیل بر آن این قول الله متعال است:

(وَمِنَ النَّاسِ مَن يَتَّخِذُ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَنْدَادًا يُحِبُّونَهُمْ كَحُبِّ اللَّهِ وَالَّذِينَ آمَنُوا أَشَدُّ حُبًّا لِلَّهِ وَلَوْ يَرَى الَّذِينَ ظَلَمُوا إِذْ يَرَوْنَ الْعَذَابَ أَنَّ الْقُوَّةَ لِلَّهِ جَمِيعًا وَأَنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعَذَابِ) (١٢)
[البقرة: ١٦٥].

[با وجود این آیات روشن،] برخی از مردم، همتایانی غیر از الله را [برای عبادت] برمی گزینند و آنها را همچون الله دوست می‌دارند؛ و [لی] کسانی که ایمان آورده‌اند الله را بیشتر دوست دارند؛ و کسانی که [با ارتکاب شرک و گناهان، بر خود] ستم کردند، هنگامی که عذاب [قیامت] را ببینند، [خواهند دانست] که تمام قدرت از آن الله است و اینکه الله سخت کیفر است.

أنداداً: مثل ها، همتاها و شبیه ها.

س ۱ منظور از شرک اطاعت چیست؟ با ذکر دلیل.

.....

.....

س ۲ منظور از شرک محبت چیست؟ با ذکر دلیل.

.....

.....

س ۳ فرقه ای که مسیح، عیسی بن مریم علیه السلام را می پرستند، کدام اند؟
و حکم این عبادت آنها چیست؟

.....

.....

س ۴ حکم اطاعت غیر الله در تحریم حلال یا تحلیل حرام چیست؟

.....

.....

شرک اصغر و شرک پنهان

درس دهم

نوع دوم:

شرک اصغر (و آن عبارت است از خودنمایی).

رهنمودهای درس:

- * توحید: یگانه پنداشتن الله متعال در عبادت است، و شرک: شریک قرار دادن کسی با الله متعال در حق او اعم از تعظیم و پرستش می باشد.
- * گفتن این که «ما شاء الله وثیقت» و «لولا الله وفلان»، «هر چه الله بخواهد و شما بخواهید» و «اگر الله و فلان نبود» شرک است؛ چون دربردارنده تساوی بین الله متعال و خلقش می باشد، الله متعال بالاتر از آن است.
- * مسلمان باید بگوید: «ما شاء الله، ثم شئت»، و «لولا الله ثم فلان»، «هر چه الله خواسته باشد، سپس تو خواهی» و «اگر الله سپس فلانی نبود»، و اگر زبانش بلغزد و اشتباه کند، با دعاء که از پیامبر صلی الله علیه وسلم نقل شده است کفاره کند.
- * شرک اصغر عبارت است از: تمام گفتار و اعمال که موجب شرک می شود، مانند سوگند به غیر الله، و اندک خودنمایی و غیره.
- * شرک اصغر گناه بزرگ است که مرتکب آن را از اسلام بیرون نمی کند.

شرک اصغر و شرک پنهان

درس دهم

و دلیل بر آن این قول الله متعال است:

﴿فَمَنْ كَانَ يَرْجُوا لِقَاءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا﴾

[الکھف: ۱۱۰].

پس هر کس به لقای (رحمت) پروردگارش امیدوار است باید نیکوکار شود و هرگز در پرستش الله هیچ کس را با او شریک نگرداند.

شرک پنهان

نوع سوم:

و دلیل بر آن این قول رسول الله صلی الله علیه وسلم است:

«الشِّرْكُ فِي هَذِهِ الْأُمَّةِ أَخْفَى مِنْ دَبِيبِ النَّمْلِ عَلَى الصَّفَاةِ السَّوْدَاءِ فِي ظُلْمَةِ اللَّيْلِ»^(۱۴)

شرک در این امت از راه رفتن مورچه بر سنگی سیاه در تاریکی شب پنهان تر است.

ابن عباس این شرک را با مثالی که مردی به کسی بگوید: «هر چه الله و فلان بخواهد» تفسیر نموده است^(۱۵).

آن را امام احمد از ابوموسی رضی الله عنه به لفظ: «أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا هَذَا الشِّرْكَ فَإِنَّهُ أَخْفَى مِنْ دَبِيبِ النَّمْلِ» «ای مردم از این شرک بپرهیزید که از راه رفتن مورچه پنهان تر است.» روایت کرده است (۴۰۳/۴)، و اما این حدیث منسوب به ابن عباس رضی الله عنه است. ابن ابی حاتم روایت کرده است.

شرک اصغر و شرک پنهان

درس دهم

و کفاره این شرک،

فرموده رسول الله صلى الله عليه وسلم است:

«اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ أَنْ أَشْرِكَ بِكَ شَيْئاً وَأَنَا أَعْلَمُ، وَأَسْتَغْفِرُكَ مِنَ الذَّنْبِ الَّذِي لَا أَعْلَمُ»^(۱۶).

«الهی به تو پناه می‌برم از اینکه چیزی را برای تو شریک قرار دهم در حالی که می‌دانم، و از گناهی که نمی‌دانم از تو آمرزش می‌خواهم»^(۱۶).

امام احمد از ابوموسی رضی الله عنه روایت کرده است بلفظ: «اللَّهُمَّ إِنَّا نَعُوذُ بِكَ مِنْ أَنْ نُشْرِكَ بِكَ شَيْئاً نَعْلَمُهُ، وَنَسْتَغْفِرُكَ لِمَا لَا نَعْلَمُهُ»، «الهی به تو پناه می‌بریم از اینکه چیزی را دانسته به تو شریک قرار دهیم، و از تو آمرزش می‌خواهیم از شرک که آن را نمی‌دانیم» (۴/۴۰۳).

س ۱ برای شرک پنهان مثال ارایه نموده، و کفاره آن را ذکر کنید.

.....

.....

س ۲ کدام یک این دو جمله صحیح است که شخصی بگوید: «هر چه الله بخواهد و تو بخواهی» و یا «هر چه الله بخواهد سپس تو بخواهی»؟ با بیان علت آن.

.....

.....

س ۳ فرق بین شرک اکبر و شرک اصغر چیست؟

.....

.....

س ۴ دلیل شرک اصغر را ذکر کنید.

.....

.....

.....

.....

کفر و انواع آن

درس یازدهم

کفر دو کفر است: کفر اکبر و کفر اصغر.

کفر اکبر: انسان را از دین بیرون می کند، و آن پنج نوع است:

نوع اول: کفر تکذیب

رهنمودهای درس:

- * کفر نقیض ایمان است، که عبارت است از عدم ایمان به الله و رسولان اوست، خواه با تکذیب باشد و یا نباشد؛ بلکه شک و گمان، و یا روی گردانی، و یا حسد، و یا تکبر و یا پیروی از برخی هوا و هوس است که انسان را از پیروی رسالت باز می دارد.
- * کفر اکبر انسان را از اسلام خارج می نماید.
- * کفر تکذیب با چند موارد حاصل می گردد، از جمله: ۱- انکار وحدانیت الله متعال. ۲- تکذیب رسالت محمد صلی الله علیه وسلم. ۳- تکذیب قرآن کریم و عدم پذیرفتن شریعت الله متعال.
- * اگر انسان راستگویی محمد صلی الله علیه وسلم را بفهمد، اما به رسالت او ایمان نیاورد؛ او کافر است مانند عموی پیامبر صلی الله علیه وسلم ابوطالب که گفت: و دانستم که دین محمد ** یکی از بهترین ادیان بشریت است اما او با تمسک به پرستش بت ها مُرد، پس کافر مُرد، و همچنین اگر از اطاعت الله متعال تکبر نماید، کافر شمرده می شود، طوری که شیطان انجام داده است.
- * مسلمان باید از شبهات و افکار فاسدی که ممکن است ایمان او را فاسد کند، و شک و وسواسی را در او ایجاد کند، بر حذر باشد.

کفر و انواع آن

درس یازدهم

و دلیل آن این قول الله متعال است:

﴿وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرَىٰ عَلَى اللَّهِ كَذِبًا أَوْ كَذَّبَ بِالْحَقِّ لَمَّا جَاءَهُ أَلَيْسَ فِي جَهَنَّمَ مَثْوًى لِّلْكَافِرِينَ﴾ [العنکبوت: ۶۸].

و کیست ستمکارتر از آن که بر الله دروغ می‌بندد یا حق را. آنگاه که به او می‌رسد. دروغ می‌انگارد؟ آیا در دوزخ جایگاهی برای کافران نیست.

قسم دوم:

کفر خودداری و تکبر ورزی همراه با تصدیق

و دلیل این قول الله متعال است:

﴿إِذْ قُلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ اسْجُدُوا لِآدَمَ فَسَجَدُوا إِلَّا إِبْلِيسَ أَبَىٰ وَاسْتَكْبَرَ وَكَانَ مِنَ الْكَافِرِينَ﴾ [البقرة: ۳۴].

[یاد کن] هنگامی که به فرشتگان گفتیم: «برای [بزرگداشت و احترام، به] آدم سجده کنید»؛ پس [همگی] سجده کردند جز ابلیس که خودداری کرد و تکبر ورزید و از کافران شد.

نوع سوم:

کفر شک و تردید، و آن کفر گمان است

کفر و انواع آن

درس یازدهم

کفر شک و تردید، و آن کفر گمان است

نوع سوم:

و دلیل این قول الله متعال است:

﴿وَدَخَلَ جَنَّتُهُ وَهُوَ ظَالِمٌ لِّنَفْسِهِ قَالَ مَا أَظُنُّ أَن تَبِيدَ هَذِهِ أَبَدًا﴾ (۳۵)

و او در حالی به باغ خویش داخل شد که [به خاطر کفر و غرور،] در حق خویش ستمکار بود؛ [پس رو به دوستش] گفت: «گمان نمی‌کنم که این [باغ] هرگز نابود گردد.

و دلیل این قول الله متعال است:

﴿وَمَا أَظُنُّ السَّاعَةَ قَائِمَةً وَلَئِن رُّدِدْتُ إِلَىٰ رَبِّي لَأَجِدَنَّ خَيْرًا مِّنْهَا مُنْقَلَبًا﴾ (۳۶)

و گمان نمی‌کنم که قیامت بر پا گردد؛ و اگر [قیامتی در کار باشد و] به سوی پروردگارم بازگردانده شوم، قطعاً جایگاهی بهتر از این می‌یابم».

﴿قَالَ لَهُ صَاحِبُهُ وَهُوَ يُحَاوِرُهُ أَكَفَرْتَ بِالَّذِي خَلَقَكَ مِن تُرَابٍ ثُمَّ مِن نُّطْفَةٍ ثُمَّ سَوَّاكَ رَجُلًا﴾ (۳۷)

دوستش که با وی گفتگو می‌کرد به او گفت: «آیا به آن ذاتی که تو را از خاک [و] سپس از نطفه آفرید و سپس تو را مردی [کامل] سامان داد کافر شده‌ای.

﴿لَكِنَّا هُوَ اللَّهُ رَبِّي وَلَا أُشْرِكُ بِرَبِّي أَحَدًا﴾ [الکہف: ۳۵-۳۸].

اما من [می‌گویم:] او الله پروردگار من است و هیچ کس را با پروردگارم شریک نمی‌دانم.

پرسش ها

کفر به چند قسم است؟

س ۱

.....

.....

کفر تکذیب چگونه حاصل می گردد؟

س ۲

.....

.....

سه نوع کفر اکبر را با دلیل ذکر کنید.

س ۳

.....

.....

زیر کلمه ای که بیانگر نوع کفر در آیه ای کریمه است خط بکشید:

س ۴

الله متعال می فرماید: (وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرَى عَلَى اللَّهِ كَذِبًا أَوْ كَذَّبَ بِالْحَقِّ لَمَّا جَاءَهُ) و کیست ستمکارتر از آن که بر الله دروغ می بندد یا حق را. آنگاه که به او می رسد. دروغ می انگارد؟ آیا در دوزخ جایگاهی برای کافران نیست؟ [العنکبوت: ۶۸].

انواع متباقی کفر اکبر

درس دوازدهم

نوع چهارم:

کفر اعراض (رویگردانی).

و دلیل بر آن این قول الله متعال است:

﴿وَالَّذِينَ كَفَرُوا عَمَّا أُنْذِرُوا مُعْرِضُونَ﴾ [الأحقاف: ۳].

و[لی] کافران از آنچه به آنان هشدار داده شده، رویگردانند.

رهنمودهای درس:

- * کفر اعراض (روی گردانی) یعنی که: از دین مبین اسلام روی گرداند، نه آن را می آموزد و نه به آن عمل می کند.
- * رسول الله صلی الله علیه وسلم قریش را جمع کرد و آنان را به توحید الله متعال فراخواند، ابو لهب برایش فرمود: نفرین بر تو، آیا برای گفتن این ما را جمع کردی؟ و آنچه را که آورده بود نپذیرفت ([۱۸]). پس این موقف ابولهب: اعراض و روی گرداندنی از حق نامیده می شود، و آن نوعی از کفر است. مراجعه نمائید به: صحیح البخاری در کتاب تفسیر، باب: سوره «تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ»، شماره (۴۹۷۱).
- * بر مسلمان واجب است هرگاه کسی او را به سوی حق فراخواند، آن را باید اجابت کند، و غرور او را به معصیت نکشاند، که برای خود بدبختی جلب نماید، الله متعال فرموده است: (فَذَكِّرْ إِنْ نَفَعَتِ الذِّكْرَى (۹) اگر پند مفید باشد، [مردم را با آیات قرآن] پند ده. سَيَذَكِّرُ مَنْ يَخْشَى (۱۰) به زودی کسی که [از الله] می ترسد، پند می پذیرد. وَيَجْجِبُهَا الْأَشَقَى (۱۱) و بدبخت ترین [مردم] از آن دوری می گزیند؛ الَّذِي يَصْنَعُ النَّارَ الْكُبْرَى [همان] کسی که در آتش بزرگ [جهنم] درخواهد آمد، [الأعلى: ۹- ۱۲]
- * نفاق: عبارت است از اظهار اسلام و کتمان کفر می باشد، مانند: کسی اسلام را با زبان اظهار نماید و با مردم یکجا نماز بخواند، ولی قلبش به الله متعال ایمان نداشته باشد، و شریعت او را نپسندد، در این صورت نماز و اعلام مسلمان بودنش به او سود نمی رساند، و این همان (کفر نفاق) است.

انواع متباقی کفر اکبر

درس دوازدهم

کفر نفاق.

نوع پنجم:

و دلیل بر آن این قول الله متعال است:

﴿ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ آمَنُوا ثُمَّ كَفَرُوا فَطُبِعَ عَلَى قُلُوبِهِمْ فَهُمْ لَا يَفْقَهُونَ﴾ (٣)

[المنافقون: ٣].

این به خاطر آن است که آنها ایمان آوردند، سپس کافر شدند؛ آنگاه بر دل‌هایشان مهر نهاده شده، پس در نمی‌یابند.

طُبِعَ: یعنی بر دل‌هایشان مهر زده شد و به سبب کفر و دستکاری آنان در دین، از حق پوشیده شد.

معنای کفر اعراض (روی گردانی) را بیان کنید، و دلیل آن را ذکر نمایید.

س ۱

.....

.....

نفاق را تعریف و به آن مثال بیاورید.

س ۲

.....

.....

وقتی که پیامبر صلی الله علیه وسلم قریش را به توحید فراخواند،
ابولهب دچار کدام نوع کفر شد؟

س ۳

.....

.....

هرگاه کسی مسلمانی را بسوی حق فراخواند، مسلمان باید چه کار کند؟

س ۴

.....

.....

عاقبت منافق چیست؟، و آیا نماز و روزه او نزد الله متعال برایش سود می‌رساند؟

س ۵

.....

.....

س ۶ انسان با زبان اسلام را اظهار می کند، اما قلبش به الله متعال ایمان ندارد، چه نامیده می شود؟

.....

.....

س ۷ دلیل بر کفر نفاق را ذکر کنید.

.....

.....

کفر اصغر انسان را از دین خارج نمی کند، و آن عبارت است از: کفر و ناسپاسی نعمت هاست.

و دلیل بر آن این قول الله متعال است:

﴿وَضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا قَرْيَةً كَانَتْ آمِنَةً مُّطْمَئِنَّةً يَأْتِيهَا رِزْقُهَا رَغَدًا مِّن كُلِّ مَكَانٍ فَكَفَرَتْ بِأَنْعُمِ اللَّهِ فَأَذَاقَهَا اللَّهُ لِبَاسَ الْجُوعِ وَالْخَوْفِ بِمَا كَانُوا يَصْنَعُونَ﴾

[النحل سورت: ۱۱۲ ایت].

و الله شهری [همچون مکه] را مثال می زند که امن و آرام بود [و] روزی اش از هر سو به آسانی و فراوانی می رسید؛ ولی [مردمانش] نسبت به نعمت های الهی ناسپاسی نمودند و آنگاه الله [نیز] به سزای آنچه مرتکب می شدند، طعم گرسنگی و ترس را به [اهالی] آن چشانید.

وقول الله متعال:

﴿إِنَّ الْإِنْسَانَ لَظَلُومٌ كَفَّارٌ﴾ [ابراهیم: ۳۴].

به راستی که انسان، [در حق خویش،] ستمکار [و نسبت به الله،] ناسپاس است.

رهنمودهای درس:

* کفر اصغر: گناهانی است که در قرآن و سنت به آنها کفر گفته شده ولی به کفر اکبر نمی رسد، مانند: ناسپاسی نعمت، و سوگند به غیر الله.
* کفر و ناسپاسی نعمت گناه بزرگ است، و بر کم بودن ایمان صاحب آن دلالت می کند، مگر انسان را از اسلام خارج نمی کند.

پرسش ها

س ۱ کفر اصغر را تعریف کنید.

.....

.....

س ۲ آیا کفر اصغر انسان را از دین خارج می کند؟

.....

.....

س ۳ هر کس رسالت محمد صلی الله علیه وسلم را تکذیب کند، آیا مرتکب کفر اکبر شده است و یا کفر اصغر؟

.....

.....

نفاق و انواع آن

درس
چهاردهم

نفاق دو نوع است: نفاق اعتقادی و نفاق عملی:

اول:

اعتقادی، و آن شش نوع است:

- ❶ تکذیب رسول الله صلی الله علیه وسلم.
- ❷ تکذیب برخی از آنچه رسول الله صلی الله علیه وسلم آورده است.
- ❸ بغض نمودن با رسول الله صلی الله علیه وسلم.
- ❹ بغض نمودن با برخی از آنچه رسول الله صلی الله علیه وسلم آورده است.
- ❺ خشنودی به فرو رفتن دین رسول الله صلی الله علیه وسلم.
- ❻ کراهیت نصرت دین رسول الله صلی الله علیه وسلم.

صاحب این شش نوع از اهل پایین ترین درکات دوزخند - از بدبختی و نفاق به الله پناه می بریم.

دوم:

عملی، و آن پنج نوع است:

- ❶ هرگاه سخن گوید دروغ می گوید.
- ❷ هرگاه نزاع کند دشنام می دهد.
- ❸ اگر پیمان ببندد، غدر می کند.
- ❹ اگر امین شمرده شود خیانت می کند.
- ❺ هرگاه وعده نماید، وعده خلافی می نماید.

نفاق و انواع آن

درس
چهاردهم

و دلیل بر آن این قول رسول الله صلی الله علیه وسلم است:
{ آية المنافق ثلاث: إذا حدّثَ كَذِبًا، وإذا وعَدَ أخلفَ، وإذا أوْثَمَنَ خانَ } (۱۹).

(منافق سه نشانه دارد: هرگاه سخن بگوید، دروغ می گوید، هرگاه وعده بگذارد، وعده خلافی می کند، هرگاه برایش امانت داده شود، در آن خیانت می کند).
بخاری، در کتاب الایمان، باب: علامات المنافق، از حدیث ابوهریره رضی الله عنه، شماره (۳۳) روایت کرده است.

و در حدیث دیگری فرموده:
{ إذا خَاصَمَ فَجَرَ، وإذا عَاهَدَ غَدَرَ } (۲۰).

«هرگاه نزاع کند دشنام می دهد، و اگر پیمان ببندد، غدر می کند» (۲۰).
بخاری، کتاب الایمان، باب: علامة المنافق، از حدیث عبدالله بن عمرو رضی الله عنه، و مسلم در کتاب الایمان، باب: بیان خصال المنافق روایت کرده اند. فَجَرَ: یعنی زبانش را با فحش گفتن و سخنان ناپسند بدون احتیاط رها می کند.
و الله متعال داناتر است، و درود فراوان الله بر سردار ما محمد و آل و یارانش باد.

رهنمودهای درس:

- * نفاق ترکیب از کفر و فریب دادن مؤمنان است، و به همین دلیل الله متعال به صاحب آن عذاب سختی تعیین نموده است، الله متعال می فرماید: {إِنَّ الْمُنَافِقِينَ فِي الدَّرَكِ الْأَسْفَلِ مِنَ النَّارِ وَلَنْ تَجِدَ لَهُمْ نَصِيرًا} همانا منافقان در پایین ترین درجات دوزخند و هرگز یآوری برایشان نخواهی یافت. [النساء: ۱۴۵].
- * از جمله نمونه های نفاق:- تکذیب رسول صلی الله علیه وسلم در آنچه که آورده است، مانند: تصدیق نکردن اینکه آدم از خاک آفریده شده است، و یا محمد صلی الله علیه وسلم خاتم الانبیاء است و غیره؛ در این صورت او کافر و منافق می باشد.
- نفرت ورزی با برخی از آنچه رسول الله صلی الله علیه وسلم آورده است، مانند تنفر از حرام بودن شراب، و یا نپسندیدن و دشنام دادن نماز.
- خرسندی از عدم اجرای شریعت، و تنفر از پیروزی اسلام و اهل آن.
- * اگر مسلمانی مرتکب نفاق عملی، مانند دروغ و خیانت شود، از اسلام خارج نمی شود، اما مرتکب گناه بزرگی شده است، و ترس وجود دارد که این کار او را به نفاق اعتقادی بکشانند.
- * نفاق اعتقادی انسان را از دین اسلام بیرون می کند، و نفاق عملی انسان را از دین اسلام بیرون نمی کند.

س ۱ چرا الله متعال منافقان را برای مجازات شدید ویژه نمود؟

.....

.....

س ۲ انواع نفاق اعتقادی را بشمارید.

.....

.....

س ۳ دلیلی از قرآن کریم بیاورید که سرنوشت منافقان را نشان می دهد.

.....

.....

س ۴ برخی از اشکال نفاق را ذکر کنید.

.....

.....

س ۵ نشانه های نفاق را از حدیث شریف بیان کنید.

.....

.....

س ۶ فرق میان نفاق اعتقادی و نفاق عملی را ذکر کنید.

.....

.....

نواقض اسلام

درس پانزدهم

بدان (۲۱) که ده چیز است که اسلام را نقض و باطل می کند: این پیام به عنوان: نواقض اسلام است.

اول:

شرک در عبادت الله متعال.

الله متعال فرموده اند:

﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ وَمَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ افْتَرَىٰ إِثْمًا عَظِيمًا﴾ [النساء: ۴۸].

مسلم الله این را که به او شرک ورزیده شود نمی بخشد، و غیر از آن را برای هر که بخواهد می بخشد، و هر کس به الله شرک ورزد به یقین گناهی بزرگ بر یافته است.

رهنمودهای درس:

* نواقض اسلام: عبارت است از کارهایی که اگر انسان آن را انجام دهد اسلامش باطل می شود، و کافر شده و از دین اسلام خارج می شود -والعیاذ بالله -.

شرک: عبارت است از برابر دانستن کسی در یکی از ویژه گی های الله متعال می باشد، و این بزرگترین گناهی است که به وسیله آن نافرمانی الله متعال صورت می گیرد، و محو ربوبیت و تخطی از الوهیت پنداشته می شود، و مثال آن: اینکه انسان با الله متعال کسی را پرستد، مانند عیسی، و یا یکی از فرشتگان، و یا نوعی از عبادت را برای آنها تخصیص بدهد، مانند کسی که برای جن یا قبر قربانی می کند، و یا برای غیر الله متعال نذر می کند.

* مثال دوم نقض کننده: دعای اهل قبور و استعانت از آنان و درخواست شفاعت تا میان الله و بندگان قرار گیرند، و این نقض کننده یکی از بزرگترین خطرهای متداول ترین نقض های است که انسان در آن واقع می شود، ولا حول ولا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ.

* کسی که مشرکان را کافر نپندارد و یا در کفر آنها شک کند و یا عقیده آنها را تأیید کند، کافر است؛ زیرا او قرآن و سنت را تکذیب می کند.

* همچنین از نواقض اسلام: این که شخص معتقد باشد مذاهب کفار که مخالف اسلام صحیح است؛ چون به این معنی است که اسلام باطل است، پس کافر می شود.

و الله متعال فرمودند:

﴿إِنَّهُ مَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ وَمَأْوَاهُ النَّارُ وَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ أَنْصَارٍ﴾
[المائدة: ٧٢].

(کسیکه به الله شرک بیاورد، الله بالایش بهشت را حرام میگرداند و جهنم جایش خواهد بود، و برای ستمگاران کمک رسان نخواهد بود).

از آن جمله قربانی کردن برای غیر الله، مانند کسی که برای جن یا قبر قربانی کند.

دوم:

هر کس میان خود و الله متعال واسطه قرار دهد و آنها را فراخواند و از آنها شفاعت بخواهد، و بر آنها توکل کند، به اجماع کفر ورزیده است.

سوم:

هر کس مشرکان را کافر نپندارد و یا در کفر آنها شک کند، یا عقیده آنها را تأیید کند، کفر ورزیده است.

س ۱ نواقض اسلام چند است؟ و معنای آن چیست؟

.....

.....

س ۲ کسی که میان خود و الله متعال واسطه قرار دهد، چه حکمی دارد؟

.....

.....

س ۳ آیا الله متعال کسی را که در شرک بمیرد، می بخشد؟ دلیلی بر آن ذکر کنید.

.....

.....

از جمله نواقض اسلام

درس شانزدهم

چهارم:

هر کس معتقد باشد که راه و روش دیگری از راه و روش پیامبر صلی الله علیه وسلم کاملتر است، و یا حکم دیگری بهتر از حکم او است، مانند کسانی که حکم جباران و ظالمان را بر حکم او ترجیح می دهند، کافر شده است.

پنجم:

هر کس چیزی را که رسول الله صلی الله علیه وسلم آورده است نپسندد، هر چند به آن عمل کند، کافر شده است.

و دلیل این فرموده الله متعال است:

﴿ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ كَرِهُوا مَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأَحْبَطَ أَعْمَالَهُمْ﴾ [محمد: ۹].

زیرا آنچه را که الله نازل کرده است نپسندیدند؛ [الله] نیز اعمالشان را تباه نمود.

رهنمودهای درس:

* کسی که معتقد باشد قوانین و نظریاتی که انسان ها وضع کرده اند بهتر و برتر از آنچه از جانب الله متعال و رسول الله صلی الله علیه وسلم آمده است، کافر محسوب می شود؛ زیرا او به مقتضیات گواهی دادن به این که معبودی جز الله نیست، پایبند نبوده است؛ بلکه با چیزی آمده است که با آن منافات دارد، ولا حول ولا قوة إلا بالله.

* مثال نقض کننده پنجم: این که وجوب نماز را نپسندد هر چند نماز بخواند، و یا تحریم شراب را نپسندد هر چند آن را ترک کند، و یا چیزی از اقوال و اعمالی که رسول الله صلی الله علیه وسلم به آن آمده است را نپسندد.

* از مثال های نقض کننده ششم: تمسخر به قرآن، و به رسول، و یا به برخی از شعائر اسلام، مانند نماز، و یا امر به معروف و نهی از منکر، و یا ترک کننده سود به خاطر ترک آن و غیره، و هیچ تفاوتی وجود ندارد بین کسی که به شکل جدی و از روی شوخی انجام می دهد.

* جادوگران کافرنند، زیرا آنان پس از آنکه با کفر ورزیدن به شیاطین نزدیک شوند از شیاطین کمک می گیرند، و بر این اساس رفتن نزد آنان و پرسیدن از آنان و درمان نزد آنان حرام است.

از جمله نواقض اسلام

درس
شانزدهم

ششم:

هر کس چیزی از دین رسول الله صلی الله علیه وسلم را، و یا ثواب، و یا عذاب الله متعال را مسخره کند، کافر شده است.

و دلیل آن این قول الله متعال است:

﴿قُلْ أَلِلَّهِ وَأَيَّاتِهِ وَرَسُولِهِ كُنْتُمْ تَسْتَهْزِئُونَ﴾ (٥)

بگو: «آیا الله و آیات او و پیامبرش را مسخره می‌کردید؟»

﴿لَا تَعْتَذِرُوا قَدْ كَفَرْتُمْ بَعْدَ إِيمَانِكُمْ﴾ [التوبة: ٦٥- ٦٦].

عذر نیاورید، به راستی که شما پس از ایمانتان کافر شده‌اید.

از جمله نواقض اسلام

درس
شانزدهم

هفتم:

سحر - اعم از: صرف نمودن و یا عطف نمودن (۲۲) - پس هر که آن را انجام دهد یا به آن راضی باشد کافر شده است.

صرف: عبارت از سحری است که مانع انسان از کار نیک، و یا جدایی او از همسرش می شود. و عطف: عبارت از سحری است که باعث دوست داشتن مرد برای زن و یا دوست داشتن خانم برای شوهر می شود.

و دلیل آن این قول الله متعال است:

﴿وَمَا يُعَلِّمَانِ مِنْ أَحَدٍ حَتَّى يَقُولَا إِنَّمَا نَحْنُ فِتْنَةٌ فَلَا تَكْفُرْ﴾ [البقرة: ۱۰۲].

و [لی آن دو فرشته] به هیچ کس چیزی نمی آموختند مگر اینکه [قبلاً از روی خیرخواهی به او] می گفتند: «ما وسیله آزمایش هستیم؛ پس [با به کار بستن سحر] کافر نشو».

پرسش ها

س ۱ کسی که معتقد باشد که دیدگاه او از راهنمایی رسول الله صلی الله علیه وسلم کاملتر است، چه حکمی دارد؟

.....

.....

س ۲ کسی که حکم طاغوت و ظالم را بر حکم الله متعال و رسول او صلی الله علیه وسلم ترجیح دهد، چه حکمی دارد؟

.....

.....

س ۳ کسی که چیزی از دین را مسخره کند، هر چند از روی شوخی باشد، چه حکمی دارد؟ با ذکر دلیل.

.....

.....

س ۴ چرا جادوگری کفر است؟

.....

.....

س ۵ اگر بیمار شدید هستید ، آیا جواز دارد نزد جادوگر خود را درمان کنید؟، و چرا؟

.....

.....

هشتم:

حمایت از مشرکان و یاری آنان در برابر مسلمانان.

رهنمودهای درس:

- * از مثال های نقض کننده هشتم: محبت با کفار و حمایت از آنان و یاری آنان در برابر مسلمانان، و هر کس چنین کند مانند آنان دشمن الله متعال و دین او می باشد، مگر اینکه انجام دهنده آن جاهل، تاویل کننده و یا مجبور باشد، الله متعال فرموده است: (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الْيَهُودَ وَالنَّصَارَى أَوْلِيَاءَ. بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ. وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ فَاِنَّهُ مِنْهُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ)
- ای کسانی که ایمان آورده اید، یهود و نصاری را به دوستی نگیرید. آنان دوستان یکدیگرند؛ و هر یک از شما که با آنان دوستی [و همکاری] کنند، حتماً از جمله آنهاست. بی تردید، الله گروه ستمکاران را [به خاطر دوستی با کافران] هدایت نمی کند. [المائدة: ۵۱].
- * مثال نقض کننده نهم: این که معتقد باشد که ترک برخی از واجبات شرعی مانند نماز، و یا انجام برخی از حرام ها مانند نوشیدن شراب برای او جایز می باشد.
- * مراد از نقض کننده دهم: روی گردانی کامل از فراگیری اصول دین که به موجب آن انسان مسلمان می شود.
- * مسلمان باید مراقب این نواقض باشد، و مردم را از آنها آگاه سازد تا شیطان آنها را وسوسه نکند که در یکی از آنها بیفتند؛ زیرا ممکن است بدون اینکه بدانند در آن بیفتند، همانطور که در بسیاری از مدعیان اسلام دیده می شود، ولا حول ولا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ.

و دلیل آن این قول الله متعال است:

﴿وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ مِنْكُمْ فَإِنَّهُ مِنْهُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ﴾ [المائدة: ۵۱].

و هر یک از شما که با آنان دوستی [و همکاری] کنند، حتماً از آنهاست. بی‌تردید، الله گروه ستمکاران را [به خاطر دوستی با کافران] هدایت نمی‌کند.

نهم:

هر که معتقد باشد عده ای می‌توانند از شریعت محمد صلی الله علیه وسلم عدول کنند، کافر است.

دهم:

روی گرداندن از دین الله متعال، نه آن را می‌آموزد و نه به آن عمل می‌کند.

و دلیل آن این قول الله متعال است:

﴿وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ ذُكِّرَ بِآيَاتِ رَبِّهِ ثُمَّ أَعْرَضَ عَنْهَا إِنَّا مِنَ الْمُجْرِمِينَ مُنتَقِمُونَ﴾ [السجدة: ۲۲].

کیست ستمکارتر از آن کس که به آیات پروردگارش پند داده می‌شود، سپس از آن روی می‌گرداند؟ بی‌تردید، ما از گناهکاران انتقام می‌گیریم.

در همه این نقض کننده ها بین شوخی کننده و انسان جدی و ترسو فرقی نیست، بجز شخص مجبور (مُکْرَه) (۲۳).

مراد از مجبور (مُکْرَه) اینجا: کسی است که به دست کفار بیافتد و او را به کفر وادار کنند که کلمه کفری را به زبان آورد، ولی قلبش با ایمان آرام و استوار باشد

و دلیل بر عذر اجبار این قول الله متعال است:

﴿مَنْ كَفَرَ بِاللَّهِ مِنْ بَعْدِ إِيْمَانِهِ إِلَّا مَنْ أُكْرِهَ وَقَلْبُهُ مُطْمَئِنٌّ بِالْإِيْمَانِ وَلَكِنْ مَنْ شَرَحَ بِالْكُفْرِ صَدْرًا فَعَلَيْهِمْ غَضَبٌ مِنَ اللَّهِ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ﴾. [النحل: ۱۰۶]

هر کس بعد از ایمانش به الله کفر بورزد، [گرفتار عذاب الهی خواهد شد]؛ مگر کسی که [به این کار،] وادار شده باشد و [لی] دلش به ایمان، آرام [و استوار] باشد؛ اما هر کس سینه‌اش را به کفر بگشاید، خشم الله بر آنان است و عذابی بزرگی [در پیش] دارند.

همه آنها از خطرناک ترین و بیشترین احتمال وقوع آن می رود، پس مسلمان باید از آنها برحذر بوده و از وقوع در آن ترس داشته باشد.

از موجبات غضب و عذاب دردناک الله متعال به او پناه می بریم.

وَصَلَّى اللَّهُ عَلَى خَيْرِ خَلْقِهِ مُحَمَّدٍ، وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ وَسَلَّمَ (۲۴).
پیام: "نواقض اسلام" پایان یافت.

پرسش ها

س ۱ زیر پاسخ صحیح خط بکشید:

- حمایت از مشرکان و کمک به آنان در برابر مسلمانان: **مکروه - کفر - جائز**
- اعتقاد به اینکه برخی می توانند از شریعت محمد صلی الله علیه وسلم عدول کنند: **جائز - حرام - کفر**
- کسی که از دین الله روی برگرداند و آن را نیاموزد و به آن عمل نکند: **کافر - مشرک - چیزی بر او نیست**

س ۲ اگر از همکاران شنیده اید که نماز گزاران و یا اهل تقوا و صلاح را مسخره می کند، عمل او چه حکمی دارد؟

.....

.....

س ۳ به طور کلی نقض کننده های اسلام را ذکر کنید.

.....

.....

مروری بر عقیده:

که شامل موارد ذیل می شود: * آنچه در قبال رسول الله صلی الله علیه وسلم بر مسلمان واجب است. * آنچه در قبال صحابه رسول الله صلی الله علیه وسلم واجب است. * آنچه در قبال خلفای راشدین رضی الله عنهم واجب است. * آنچه در قبال همسران پیامبر صلی الله علیه وسلم واجب است. * آنچه در قبال فرمانروایان (حکام) مسلمانان واجب است. * وجوب ایمان به احادیث صحیح که در سنت نبوی آمده است. * نعمت های قبر و عذاب آن. * از احوال روز قیامت. * محکوم نکردن هیچ یک از اهل قبله به بهشت یا جهنم.

آنچه در قبال رسول الله صلی الله علیه وسلم بر مسلمان واجب است

درس
هجدهم

از اصول اهل سنت و جماعت (۲۰):

اهل سنت و جماعت: کسانی هستند که همان راه پیامبر صلی الله علیه وسلم و اصحابش را تعقیب می کنند، آنان اهل سنت نامیده شده اند؛ چون پیرو و پابند سنت پیامبر صلی الله علیه وسلم هستند، و جماعت نامیده شده اند؛ زیرا آنان بر حق جمع شده اند، و در دین متفرق و چند پارچه نشده اند، و از آنچه سلف صالح بر آن توافق کرده بودند پیروی می نمایند.

وجوب ادای حقوق رسول الله صلی الله علیه وسلم، از جمله:

۱. ایمان به اینکه او واقعاً رسول الله است، و رسالتش برای همه مردم عام است.

الله متعال می فرماید:

﴿قُلْ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ جَمِيعًا﴾ [الأعراف: ۱۵۸].

بگو: «ای مردم، من فرستاده الله به سوی همه شما هستم.

۲. اعتقاد به اینکه او سرور رسولان و خاتم انبیاء است، پس بعد از او پیامبری نیست.

الله متعال می فرماید:

﴿مَا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَا أَحَدٍ مِّن رِّجَالِكُمْ وَلَكِن رَّسُولَ اللَّهِ وَخَاتَمَ النَّبِيِّينَ﴾

[الأحزاب: ۴۰].

محمد پدر هیچ یک از مردان شما نیست، مگر رسول الله و خاتم پیامبران است.

آنچه در قبال رسول الله صلی الله علیه وسلم بر مسلمان واجب است

درس
هجدهم

از اصول اهل سنت و جماعت (۲۰):

۳ محبت با او و اطاعت از او در آنچه امر نموده، و دوری از آنچه نهی کرده است.

و دلیل این فرموده الله متعال است:

﴿وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا﴾ [الحشر: ۷].

و آنچه که رسول الله به شما داد بگیرید، و از آنچه که شما را نهی کرد اجتناب ورزید.

۴ اعتقاد به اینکه قضاوت و فیصله میان مردم در روز قیامت جز به واسطه شفاعت او صورت نمی گیرد، و این بزرگترین شفاعتی است که رسولان اولو العزم از انجام آن خود داری می کنند (۲۶) تا این که نزد او صلی الله علیه وسلم می آیند، پس او صلی الله علیه وسلم زیر عرش سجد می کند و اجازه شفاعت می خواهد، پس الله متعال به او می فرماید: " اَرْفَع رَأْسَكَ، وَسَلِّ ثُعْطًا، وَاشْفَعْ تُشَفَّعَ ".
سرت را بلند کن، و بخواب تا به تو داده شود، و شفاعت کن که شفاعت تو پذیرفته می شود.

اولوالعزم عبارتند از: نوح و ابراهیم و موسی و عیسی و محمد صلوات الله و سلامه علیهم.

س ۱ واجب مسلمان در قبال رسول الله صلى الله عليه وسلم چیست؟

س ۱

.....

.....

س ۲ رسول الله صلى الله عليه وسلم برای کی مبعوث شده است؟ دلیل را ذکر کنید.

س ۲

.....

.....

س ۳ منظور از خاتم النبیین چیست؟

س ۳

.....

.....

س ۴ نشانه محبت شما به پیامبر صلى الله عليه وسلم چیست؟

س ۴

.....

.....

س ۵ کدام شفاعت است که پیامبران اولو العزم از انجام آن خودداری می کنند؟

س ۵

.....

.....

آنچه در قبال اصحاب رسول الله صلی الله علیه وسلم واجب است.

درس
نوزدهم

از اصول اهل سنت و جماعت:

- ❶ همه اصحاب کرام عادل اند.
  - ❷ دوست داشتن اصحاب رسول الله صلی الله علیه وسلم؛ زیرا دوست داشتن آنان دین و ایمان است، و دوست نداشتن آنان کفر و نفاق است.
  - ❸ گفتن (رضی الله عنهم)، و طلب آمرزش برای آنان.
  - ❹ اعتقاد به اینکه آنها بهترین و برترین امت هستند؛ بنابر گواهی رسول الله صلی الله علیه وسلم در قول او علیه الصلاة والسلام: «بهترین مردم صده من است» (۲۷).
- از دشنام و اذیت آنان نهی نموده است. بخاری در کتاب الشهادات باب: لا یشهد علی شهادة جور إذا شهد، شماره (۲۶۵۲)، و مسلم در کتاب فضائل الصحابة، باب: فضل الصحابة ثم الذين يلونهم ثم الذين يلونهم، شماره (۲۵۳۳) از حدیث عبدالله بن مسعود رضی الله عنه روایت نموده اند.

آنچه در قبال اصحاب رسول الله صلی الله علیه وسلم واجب است.

درس
نوزدهم

الله متعال در وصف محبت مؤمنان با برادران
مؤمن پیشین شان چنین می فرماید:

﴿وَالَّذِينَ جَاءُوا مِنْ بَعْدِهِمْ يَقُولُونَ رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا وَلِإِخْوَانِنَا الَّذِينَ سَبَقُونَا بِالْإِيمَانِ وَلَا تَجْعَلْ فِي قُلُوبِنَا غِلًّا لِلَّذِينَ آمَنُوا رَبَّنَا إِنَّكَ رَءُوفٌ رَحِيمٌ﴾
[الحشر: ۱۰].

و [نیز] کسانی که پس از آنها [= مهاجران و انصار] آمده‌اند، می‌گویند:
«پروردگارا، ما و برادرانمان را که در ایمان بر ما پیشی گرفتند بیامرز و
در دل‌هایمان نسبت به کسانی که ایمان آورده‌اند کینه‌ای قرار مده.
پروردگارا، بی‌گمان، تو مهربان و رحیمی».

و پیامبر صلی الله علیه وسلم فرموده اند:

« لا تَسُبُّوا أَحَدًا مِنْ أَصْحَابِي، فَإِنَّ أَحَدَكُمْ لَوْ أَنْفَقَ مِثْلَ أُحُدٍ ذَهَبًا مَا أَدْرَكَ مُدَّ أَحَدِهِمْ
وَلَا نَصِيفَهُ » (۲۸).

«اصحاب مرا دشنام ندهید، زیرا اگر یکی از شما به اندازه ی کوه احد طلا انفاق
کند، با یک یا نصف مدی که اصحاب من انفاق می کنند، برابری نمی کند».

بخاری در کتاب فضائل اصحاب رسول الله صلی الله علیه وسلم، باب: قول رسول الله
صلی الله علیه وسلم: « لو كنت متخذاً خليلاً » شماره (۳۶۷۳)، و مسلم در کتاب فضائل
الصحابة، باب: تحريم سب الصحابة رضي الله عنهم، شماره (۳۶۷۳) روايت نموده اند، و اين
لفظ از اوست.

❁ پیروی از منهج و شیوه آنان در فهم دین و عمل به آن.

پرسش ها

س ۱ در قبال صحابه رسول الله صلى الله عليه وسلم چه چیز بر مسلمان واجب است؟

.....

.....

س ۲ پاسخ صحیح را در موارد ذیل انتخاب کنید:

• دوست داشتن اصحاب رسول الله صلى الله عليه وسلم.

اصلی از اصول اهل سنت و جماعت است.

مستحبی از مستحباب است.

مکروهی از مکروه ها است.

• مسلمان معتقد است که صحابه:

فقط از بهترین عرب ها هستند.

فقط بهترین اهل مکه هستند.

بهترین امت هستند.

اگر شنیدید که کسی یکی از اصحاب رسول الله صلی الله علیه وسلم دشنام می دهد، حکم عمل او چیست؟ و چه توصیه ای به او می کنید؟

س ۳

.....

.....

از قرآن و سنت دلیلی بر نهی دشنام صحابه را ذکر کنید.

س ۴

.....

.....

آنچه در قبال خلفای راشدین رضی الله عنهم واجب است.

درس بیستم

از اصول اهل سنت و جماعت:

خلفای راشدین چهار نفری هستند که پس از وفات رسول الله صلی الله علیه وسلم خلافت را بر عهده گرفتند، و آنان هریک:

عثمان بن عفان

ابو حفص الفاروق

ابوبکر صدیق

علی بن ابی طالب

رضی الله عنهم اجمعین می باشند، و آنان بر مردم حقوقی دارند، از جمله:

❦ دوست داشتن آنان و گفتن (رضی الله عنهم) برای آنان.

❦ ترتیب آنان بر حسب افضلیت و خلافت آنان می باشد، چنانکه سلف صالح به آن عقیده بودند که اول ابوبکر، سپس عمر، سپس عثمان، سپس علی رضی الله عنهم می باشند. مقدم دانستن ابوبکر رضی الله عنه؛ بنابر پیش نمودن ابوبکر صدیق برای ادای نماز از سوی رسول الله صلی الله علیه وسلم از میان همه صحابه کرام؛ و بنابر قول او صلی الله علیه وسلم می باشد که فرمودند:

«لو کُنْتُ مُتَّخِذًا خَلِيلًا لَا تَخَذْتُ أَبَا بَكْرٍ خَلِيلًا، وَلَكِنْ أَخِي وَصَاحِبِي» (۲۹).

اگر خلیلی برمی‌گزیدم، بی‌شک ابوبکر را خلیل خود قرار می‌دادم، مگر برادر و همراهم است.

بخاری در کتاب فضائل اصحاب رسول الله صلی الله علیه وسلم، باب: قول رسول الله صلی الله علیه وسلم: «لو کُنْتُ مُتَّخِذًا خَلِيلًا» شماره (۳۶۵۶) روایت کرده است.

و تقدیم عمر رضی الله عنه؛ به سبب تقدیم کردن او توسط ابوبکر رضی الله عنه و عثمان رضی الله عنه؛ و نیز اهل شورا و علی رضی الله عنه؛ و به خاطر برتری او و اجماع مردم زمانش بر وی می باشد.

آنچه در قبال خلفای راشدین رضی الله عنهم واجب است.

درس بیستم

از اصول اهل سنت و جماعت:

۳ پذیرفتن راهنمایی آنان همراه با راهنمایی او صلی الله علیه وسلم چنانکه رسول الله صلی الله علیه وسلم در قول خود به آن امر فرموده اند:

﴿فَعَلَيْكُمْ بِسُنَّتِي وَسُنَّةِ الْخُلَفَاءِ الرَّاشِدِينَ الْمُهْدِيِّينَ، عَضُّوا عَلَيْهَا بِالنَّوَاجِذِ﴾ (۳۰).

پس سنت من و سنت خلفای راشدین هدایت شده را بگیرید، و با دندان های نواجذ آن را بگیرید.

ابوداود در کتاب السنة شماره (۴۶۰۷)، و ترمذی در کتاب العلم باب: ما جاء في الأخذ بالسُّنة واجتناب البدع، شماره (۲۶۷۶)، و ابو عیسی گفت: «این حدیث حسن و صحیح است»، و لفظ از اوست، و ابن ماجه در المقدمة، باب: اتِّباع سُنَّة الخلفاء الراشدين المهديين، شماره (۴۲)، و احمد در المسند (۱۲۷/۴) روایت نموده اند. النواجذ: جمع ناجذ است، و آن عبارت است از دندانهای آسیاب بعد از دندان نیش است، و این مثال بر شدت التزام و تمسک به موضوع است.

س ۱ خلفای راشدین را ذکر کنید، و ترتیب آنان از نظر افضلیت چه گونه است؟

.....

.....

س ۲ متن را تکمیل کنید:

رسول الله صلى الله عليه وسلم می فرماید: « فعليكم بسُنَّتِي وسُنَّةُ ..... المَهْدِيَّين ..... ».

س ۳ مسؤولیت ما در قبال خلفای راشدین چیست؟

.....

.....

س ۴ چرا ابو بکر افضلترین صحابه رضی الله عنهم بود؟

.....

.....

س ۵ پیروی از راهنمایی خلفای راشدین رضی الله عنهم چه حکمی دارد؟ با ذکر دلیل.

.....

.....

س ۶ اگر شنیدید که شخصی یکی از خلفای راشدین رضی الله عنهم را دشنام می دهد، حکم عمل او چیست؟، و شما به او چه توصیه می کنید؟

.....

.....

آنچه در قبال همسران پیامبر مان صلی الله علیه وسلم واجب است.

درس بیست
و یکم

از اصول اهل سنت و جماعت:

این که همسران رسول مان صلی الله علیه وسلم، مادران همه مؤمنان هستند (۳۱)، الله متعال می فرماید: (وَأَزْوَاجُهُ أُمَّهَاتُهُمْ) و همسران او [از لحاظ حرمت ازدواج و رعایت احترام، در حکم] مادرانشان هستند. [الأحزاب: ۶].

ابن قیم الجوزیه رحمه الله در زاد المعاد (۱۴/۱) می فرماید: "در این خلاقی نیست که او صلی الله علیه وسلم در حالی وفات که نه (۹) همسر داشت، و یا شب ها را میان هشت تن آنان تقسیم می نمود: عایشه بنت الصدیق، حفصه بنت عمر، زینب بنت جحش و ام سلمه هند بنت ابی امیه، صفیه بنت حی بن اخطب، و ام حبیبه رمله بنت ابی سفیان، و میمونه بنت الحارث، و سوده بنت زمعه، و جویریة بنت الحارث المصطلقیه رضی الله عنهن اجمعین".

آنچه در قبال همسران پیامبر مان صلی الله علیه وسلم واجب است.

درس بیست
و یکم

از اصول اهل سنت و جماعت:

● و آنان بر امت واجب الحقوق هستند، از جمله:

- ۱- محبت آنان و گفتن رضی الله عنهم برای آنان.
  - ۲- اعتقاد به اینکه از هر پلیدی و بدی پاک و مبرا هستند، چنانکه الله متعال فرموده است:
﴿إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا﴾
جز این نیست الله می خواهد پلیدی [و آزار بیگانگان] را از شما دور نماید و شما را کاملاً پاک گرداند. [الأحزاب: ۳۳].
- بهترین آنها خدیجه بنت خویلد، و عایشه بنت الصدیق می باشند، رضی الله عنهنّ أجمعین.
- و اما خدیجه بنت خویلد اولین همسر رسول الله صلی الله علیه وسلم، و اولین کسی بود که به رسالت او ایمان آورد، و از او حمایت و پشتیبانی کرد، و همه فرزندان او بودند جز ابراهیم که از ماریه قبطیه بود.
- و اما عایشه صدیقه دختر ابوبکر صدیق رضی الله عنهما که از بالای هفت آسمان برائت حاصل نمود، و بر رسول الله صلی الله علیه وسلم در لحاف زنی وحی نازل نشد مگر در لحاف عایشه، و او از داناترین و فقیه ترین صحابه بود، و صحابه رضی الله عنهم از او درباره مسائل شرعی و احکام آن سؤال می کردند.

س ۱ در قبال همسران رسول الله صلى الله عليه وسلم واجب چیست؟

س ۱

.....

.....

س ۲ کسی که به همسران رسول الله صلى الله عليه وسلم دشنام دهد، و یا به نوعی از اذیت بر آنان بپردازد، چه حکمی دارد؟

س ۲

.....

.....

س ۳ برخی از خصوصیات خدیجه بنت خویلد رضی الله عنها را ذکر کنید.

س ۳

.....

.....

س ۴ برخی از خصوصیات عایشه بنت الصدیق رضی الله عنها و عن ابیها را ذکر کنید.

س ۴

.....

.....

س ۵ اگر شنیدید که شخصی یکی از همسران پیامبر صلى الله عليه وسلم را دشنام می دهد، حکم این عمل او چیست؟، و شما به او چه توصیه می کنید؟ و موقف تو از این شخص چه می باشد؟

س ۵

.....

.....

آنچه در قبال ائمه (حکام) مسلمانان واجب است

درس بیست
و دوم

از اصول اهل سنت و جماعت:

استماع و اطاعت از ائمه (حکام) مسلمانان، اعم از صالح و فاجر آنان، تا اینکه به معصیت الله امر نمایند، زیرا در نافرمانی خالق از مخلوق اطاعت نمی شود.

الله متعال می فرماید:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِيَ الْأَمْرِ مِنْكُمْ﴾

[النساء: ۵۹]

ای کسانی که ایمان آورده‌اید، از الله و پیامبر و کارگزاران [و فرماندهان مسلمان]
خود اطاعت کنید.

آنچه در قبال ائمه (حکام) مسلمانان واجب است

درس بیست
و دوم

از اصول اهل سنت و جماعت:

و رسول الله صلى الله عليه وسلم می فرماید:

﴿ عَلَى الْمَرْءِ الْمُسْلِمِ السَّمْعُ وَالطَّاعَةُ فِيمَا أَحَبَّ وَكَرِهَ ۖ إِلَّا أَنْ يُؤْمَرَ بِمَعْصِيَةٍ ۖ فَإِنْ أُمِرَ بِمَعْصِيَةٍ فَلَا سَمْعَ وَلَا طَاعَةَ ۖ ﴾ (۱)

«حرف شنوی و فرمان برداری از فرمانروایان بر هر مسلمانی واجب است؛ چه این فرمان ها برایش خوشایند باشد و چه ناگوار؛ مگر اینکه به گناه و معصیتی امر شود که در این صورت حرف شنوی و اطاعت درست نیست»

بخاری در کتاب الأحکام باب: السَّمْعُ وَالطَّاعَةُ لِلْإِمَامِ مَا لَمْ تَكُنْ مَعْصِيَةً، شماره (۷۱۴۴)، و مسلم در کتاب الإمارة، باب: وجوب طاعة الأمراء في غير معصية وتحريمها في المعصية، شماره (۱۸۳۹) روایت کرده اند، و لفظ آن از حدیث ابن عمر رضی الله عنهما است.

❁ اقامه حج و جمعه ها و جهاد در راه الله با آنان.

❁ عدم قیام و خروج در برابر آنان، بنابر تفرقه و فتنه افکنی که در میان مسلمانان رخ می دهد.

پرسش ها

س ۱ در قبال فرمان روایان مسلمانان چه مسئولیتی دارند؟

.....

.....

س ۲ چرا قیام و خروج علیه فرمان روای مسلمانان جایز نیست، هر چند فاجر باشد؟

.....

.....

س ۳ آیا اطاعت از فرمانروای که به معصیت امر می کند جواز دارد؟ با ذکر دلیل.

.....

.....

وجوب ایمان به احادیث صحیحی که در سنت نبوی آمده است.

درس بیست
و سوم

از اصول اهل سنت و جماعت:

ایمان به تمام احادیث صحیح وارد شده در سنت نبوی که از رسول الله صلی الله علیه وسلم نقل شده است، مانند احادیث سفر اسراء و معراج، و نشانه های قیامت، نعمت و عذاب قبر، و احوال قیامت.

اسراء و معراج:

اسراء: سفر شب هنگام رسول الله صلی الله علیه وسلم از مکه به بیت المقدس توسط براق.
معراج: بالا رفتن پیامبر صلی الله علیه وسلم همراه جبرئیل علیه الصلاة والسلام به آسمان هفتم، و سپس بازگشت او به مکه در همان شب.

وجوب ایمان به احادیث صحیحی که در سنت نبوی آمده است.

درس بیست
و سوم

تفصیل آن در حدیث انس بن مالک
رضی الله عنه آمده است که می فرماید:

« أَنْ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَتَى بِالْبُرَاقِ فَرَكِبَهُ حَتَّى أَتَى بَيْتَ الْمَقْدِسِ فَدَخَلَ الْمَسْجِدَ وَصَلَّى فِيهِ رَكْعَتَيْنِ، ثُمَّ عُرِجَ بِهِ إِلَى السَّمَاءِ، فَاسْتَفْتَحَ جَبْرِيلُ فَفُتِحَ لَهَا، وَصَعَدَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَجِبْرِيلُ السَّمَوَاتِ السَّبْعَ، وَبَلَغَ الرَّسُولُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سِدْرَةَ الْمُنْتَهَى، وَفُرِضَتْ عَلَيْهِ الصَّلَوَاتُ الْخَمْسُ، ثُمَّ عَادَ مِنْ لَيْلَتِهِ » (۳۳)

« براقی برای رسول الله صلى الله عليه وسلم آورده شد، و بر آن سوار شدند تا این که به بیت المقدس رسیدند، و داخل مسجد گردید و در آنجا دو رکعت نماز خواند، سپس او به سوی آسمان بلند بُرده شد، جبرئیل درخواست باز شدن در شد و برایشان باز شد، و رسول الله صلى الله عليه وسلم و جبرئیل به آسمانهای هفتگانه بلند شدند، و رسول الله صلى الله عليه وسلم به سدره المنتهی رسید، و نمازهای پنجگانه بر او فرض شد، سپس در همان شب برگشت نمود» (۳۳).

بخاری در کتاب بدء الوحي، باب: ذكر الملائكة صلوات الله عليهم، شماره (۳۲۰۷)، و مسلم در کتاب الايمان، باب: الإسراء برسول الله صلى الله عليه وسلم إلى السموات، وفرض الصلوات، شماره (۱۶۲) در حدیث طولانی روایت نموده اند. براق: حیوان سفید بلند، از الاغ بلندتر و از قاطر پایین تر است، که برداشتن یک قدم آن در انتهای دیدش می باشد. سدره المنتهی: درخت بزرگی است در آسمان هفتم، که علم پیشینیان و آخرین به آن ختم می شود و از آن فراتر نمی رود.

* سفر اسراء و معراج از معجزات او صلى الله عليه وسلم است،
و یکی از دلایل بر صدق نبوت اوست.

پرسش ها

س ۱ به (درست) یا (اشتباه) پاسخ دهید، و اشتباه را در موارد ذیل تصحیح کنید:

معراج: سفر رسول الله صلى الله عليه وسلم از مکه به بیت المقدس است.

یکی از اصول اهل سنت و جماعت: ایمان داشتن به تمام احادیث صحیح که از رسول الله صلى الله عليه وسلم نقل شده است.

اسراء: عبارت از بلند رفتن پیامبر صلى الله عليه وسلم همراه با جبرئیل علیه الصلاة والسلام به آسمان هفتم است.

س ۲ منظور از اسراء و معراج چیست؟

.....

.....

س ۳ در اسراء و معراج دلیل بر نبوت رسول الله صلى الله عليه وسلم است. آن را توضیح دهید.

.....

.....

س ۴ نماز چه زمانی فرض گردید؟ و این نشان دهنده چیست؟

.....

.....

نعمت و عذاب قبر

درس بیست
و چهارم

- **ایمان به امتحان قبر:** که عبارت از اینست که میت وقتی در قبرش دفن می شود از پروردگارش، و دینش، و پیامبرش صلی الله علیه وسلم پرسیده می شود.
- **ایمان به نعمت و عذاب قبر:** که یا باغ از باغ های بهشت، و یا گودال از گودال های جهنم می باشد.

جزئیات شرایط قبر در حدیث انس رضی الله عنه آمده است که رسول الله صلی الله علیه وسلم می فرماید:

«هنگامی که بنده ای را در قبرش بگذارند و یارانش از او برگردند - او صدای کفش های آنان را می شنود - دو فرشته نزد او می آیند (۳۴) و او را می نشانند و می گویند: درباره این مرد چه می گفتی؟ در مورد محمد صلی الله علیه وسلم؟ و اما مؤمن می گوید: شهادت می دهم که او بنده الله و رسول اوست. پس به او گفته می شود: به جایگاه خود در جهنم بنگر که الله متعال آن را برای تو با جایگاهی در بهشت بدل کرده است - پس هر دو را می بیند -، و برای منافق و کافر گفته می شود: درباره این مرد چه می گفتی؟ می گوید: نمی دانم، آنچه را می گفتم که مردم می گفت، پس گفته می شود: نه حق را دانستی و نه نجات یافته گان را دنبال کردی، و با چکش های آهنی او را می زدند، و فریادی می زند که هر کس که در کنارش باشد می شنوند، غیر از انسان و جن. (۳۵)

نعمت و عذاب قبر

درس بیست
و چهارم

جزئیات شرایط قبر در حدیث انس رضی الله عنه آمده است که رسول الله صلی الله علیه وسلم می فرماید:

آن دو مُنْكَر و نَکِیر هستند، چنانکه در حدیث ابوهریره رضی الله عنه آمده است: رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمود: «هنگامی که میت در قبر دفن شود، دو فرشته سیاه و کبود نزد او می آیند که به یکی از آنان منکر، و به دیگری نکیر می گویند». ترمذی در کتاب الجنائز، باب: ما جاء في عذاب القبر، شماره (۷۱) روایت کرده است. و ابو عیسی گفت: حدیث حسن و غریب است.

بخاری در کتاب الجنائز، باب: ما جاء في عذاب القبر، شماره (۱۳۷۴) و لفظ از او است، و مسلم در کتاب الجنة ونعيمها، باب: عَرْضُ مَقْعَدِ الْمَيِّتِ مِنَ الْجَنَّةِ وَالنَّارِ علیه، شماره (۲۸۷۰) روایت نموده اند.

بنابراین مسلمان باید به عذاب و نعمت قبر ایمان داشته باشد، و خود را برای آنچه بعد از مرگ می آید آماده کند که در قبر تنها بماند و خانواده و یارانش او را ترک کنند، و هیچ چیزی به او سود نمی رساند جز عمل نیک او.

س ۱ منظور از امتحان قبر چیست؟

س ۱

.....

.....

س ۲ وقتی انسان در قبر اش گذاشته شود با چه چیز آزموده می شود؟

س ۲

.....

.....

س ۳ هرگاه مؤمن در قبرش پرسیده شود چه جواب می دهد؟

س ۳

.....

.....

س ۴ هرگاه کافر و یا منافق در قبرش پرسیده شود چه جواب می دهد؟

س ۴

.....

.....

س ۵ مؤمن برای نجات از عذاب قبر چه باید بکند؟

س ۵

.....

.....

پرسش ها

س ۶

الله متعال می فرماید: ﴿يُثَبِّتُ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ وَيُضِلُّ اللَّهُ الظَّالِمِينَ وَيَفْعَلُ اللَّهُ مَا يَشَاءُ﴾ [إبراهيم: ۲۷].

الله کسانی را که ایمان آورده‌اند در زندگی دنیا و در آخرت، با سخن استوار [توحید] ثابت می‌گرداند و ستمگران [مشرک] را گمراه می‌کند؛ و الله هر کاری بخواهد انجام می‌دهد.
برخی فواید و اندرز هایی این آیه را ذکر کنید؟

.....

.....

.....

از شرایط روز قیامت

درس بیست
و پنجم

نشانه های زیادی قبل از برپایی قیامت صورت می گیرد، از جمله آنچه در حدیث حذیفه بن اسید غفاری رضی الله عنه آمده است که می فرماید:

پیامبر صلی الله علیه وسلم در حالی بر ما ظاهر شد که ما باهم مذاکره می نمودیم و فرمود:

چی چیزی را یاد می کردید؟ گفتند: داشتیم قیامت را یاد می کردیم. فرمود: قیامت رخ نخواهد داد مگر اینکه پیش از آن ده نشانه را ببینید سپس دود و دجال و دابه و طلوع خورشید از مغرب و خسفی در مشرق و خسفی در مغرب و خسفی در جزیره العرب و پایان آن آتشی است که از یمن خارج می شود و مردم را به سوی محشرشان می کشاند» (۳۶).

مسلم در کتاب الفتن وأشراط الساعة، باب: فی الآيات التي تكون قبل الساعة، حدیث شماره (۲۹۰۱) روایت نموده

- **الدُّخَانُ گفته شده:** دودی که نفس کافران را می گیرد، و مؤمن را مانند سرما خوردگی می گیرد، و هنگام نزدیک بودن قیامت اتفاق می افتد.

از شرایط روز قیامت

درس بیست
و پنجم

- **دجال:** او مردی دروغگو و کافر است که در آخرالزمان ظهور می‌کند و ادعای ربوبیت می‌کند، و کارهای خارق العاده زیادی به دست او اجرا می‌شود، بنابراین بسیاری از مردم فریب او را می‌خورند و از او پیروی می‌کنند، و تمام زمین را دور می‌زند، سپس عیسی بن مریم علیه الصلاة والسلام او را می‌کشد.
- **دابة:** حیوانی است که الله متعال آن را هنگام نزدیکی قیامت بیرون می‌آورد.

الله متعال می‌فرماید:

﴿وَإِذَا وَقَعَ الْقَوْلُ عَلَيْهِمْ أَخْرَجْنَا لَهُمْ دَابَّةً مِّنَ الْأَرْضِ تُكَلِّمُهُمْ أَنَّ النَّاسَ كَانُوا بِآيَاتِنَا لَا يُوقِنُونَ﴾ [النمل: ٨٢]

و آنگاه که [در آستانه قیامت،] فرمان [عذاب] بر آنان واجب گردد، جنبنده‌ای را برایشان از زمین بیرون می‌آوریم که با آنان [در این مورد] سخن بگوید که مردم به آیات ما یقین نداشتند.

از شرایط روز قیامت

درس بیست
و پنجم

- سپس الله متعال بندگان را حشر نموده و میان آنان داوری می کند، چنانکه در حدیث عبدالله بن انیس رضی الله عنه آمده است که از پیامبر صلی الله علیه وسلم شنید که می فرمودند:

«يُحْشَرُ النَّاسُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ - أَوْ قَالَ الْعِبَادُ - عُرَاةً غُرْلًا بُهْمًا»: «مردم در روز قیامت برهنه، ختنه نشده و درحالی حشر می شوند که هیچ چیزی همراه آنها نیست»، گفتیم: "بهم" چیست؟ فرمود: «لَيْسَ مَعَهُمْ شَيْءٌ، ثُمَّ يُنَادِيهِمْ بِصَوْتٍ يَسْمَعُهُ مَنْ بَعْدَ كَمَا يَسْمَعُهُ مَنْ قَرُبَ: أَنَا الْمَلِكُ، أَنَا الدِّيَانُ، وَلَا يَنْبَغِي لِأَحَدٍ مِنْ أَهْلِ النَّارِ أَنْ يَدْخُلَ النَّارَ وَلَهُ عِنْدَ أَحَدٍ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ حَقٌّ، حَتَّى أَقْصَهُ مِنْهُ، وَلَا يَنْبَغِي لِأَحَدٍ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ أَنْ يَدْخُلَ الْجَنَّةَ، وَلَا أَحَدٍ مِنْ أَهْلِ النَّارِ عِنْدَهُ حَقٌّ، حَتَّى أَقْصَهُ مِنْهُ، حَتَّى اللَّطْمَةُ»، «همراه آنها هیچ چیزی نیست؛ سپس الله متعال آنها را چنان ندا می دهد که آنکه دور است همچون آنکه نزدیک است می شنود: من پادشاه هستم، من دیان هستم؛ هیچ شخص جهنمی حق ورود به جهنم ندارد، درحالی که یکی از بهشتیان حق نزد او دارد، تا اینکه آن حق را از آن جهنمی بگیرم. و هیچ بهشتی حق ورود به بهشت ندارد، درحالی که یک از جهنمیان بر او حق دارد، تا اینکه حق آن جهنمی را بگیرم، حتی اگر یک سیلی باشد». گفتیم: چگونه چنین چیزی ممکن است درحالی که ما برهنه، ختنه نشده و بدون هیچ چیزی نزد الله حاضر می شویم؟ فرمود: «بِالْحَسَنَاتِ وَالسَّيِّئَاتِ»: «با نیکی ها و گناهان».

از شرایط روز قیامت

درس بیست
و پنجم

امام احمد (۴۹۵/۳)، و الحاکم در المستدرک در کتاب تفسیر، باب: تفسیر سورة حم المؤمن (۴۳۸/۲). غُرْلًا: ختنه نشده. الدِّیَان: قاضی و داور و پاداش دهنده اعمال مردم. أقصه: او را قادر به اقتصاص و گرفتن حقوق می کنم. اللَّطْمَة: ضربه ای به صورت.

- قصاص بین بندگان این است که برای مظلوم از نیکی های ظالم داده می شود، و اگر نیکی نداشته باشد بدی مظلوم برداشته شده و بر ظالم گذاشته می شود.

پرسش ها

س ۱ موارد ذیل را تکمیل کنید:

رسول الله صلى الله عليه وسلم می فرماید: «قیامت برپا نمی شود تا اینکه ده نشانه ها را پیش از آن ببینید: دود، دجال و .....
« ..... »

س ۲ مردم در قیامت چگونه حشر می شوند، توضیح دهید؟

.....
.....

س ۳ الله متعال چه زمانی مردگان را زنده می کند؟

.....
.....

س ۴ بالای کسی که مظلومه و یا بدهی باشد چه زمان وارد بهشت می شود؟

.....
.....

س ۵ بالای کسی که مظلومه و یا بدهی باشد چه زمان وارد دوزخ می شود؟

.....
.....

س ۶ چرا رسول الله صلى الله عليه وسلم در مورد دجال هشدار داد؟

.....

.....

حکم نکردن هیچ یک از اهل قبله به بهشت یا جهنم

درس بیست
و ششم

از اصول اهل سنت و جماعت:

- عدم فیصله برای اهل قبله به بهشت یا جهنم، مگر برای کسی که پیامبر صلی الله علیه وسلم به آن شهادت داده باشد؛ بلکه امیدوار پاداش برای نیکوکار، و در بیم عذاب برای گنهکار می باشند.
- برای هر که رسول الله صلی الله علیه وسلم شهادت دهد که از اهل بهشت است، پس ما یقین داریم که داخل آن می شود؛ زیرا رسول الله صلی الله علیه وسلم از هوس خود سخنی نمی گوید، و از جمله کسانی که رسول الله صلی الله علیه وسلم به آنان گواهی داده است: ده تن هستند که به بهشت بشارت داده شده اند، و آنان هر یک: ابوبکر، و عمر، و عثمان، و علی، و طلحه بن عبدالله، و زبیر بن عوام، و سعد بن ابی وقاص، و سعید بن زید بن عمرو بن نفیل، و عبدالرحمن بن عوف، و ابو عبیده عامر بن الجراح رضی الله عنهم.
- رسول الله صلی الله علیه وسلم غیر از آنان به کسانی دیگری نیز بشارت بهشت داده است، مانند: حسن و حسین رضی الله عنهما،

رسول الله صلی الله علیه وسلم فرموده اند:

«الْحَسَنُ وَالْحُسَيْنُ سَيِّدَا شَبَابِ أَهْلِ الْجَنَّةِ» (۳۸).

«حسن و حسین دو سردار جوانان بهشتی اند».

حکم نکردن هیچ یک از اهل قبله به بهشت یا جهنم

درس بیست
و ششم

و عکاشة بن محصن کسی است که پیامبر صلی الله علیه وسلم در مورد او خبر داده که او یکی از هفتاد هزار نفری است که بدون حساب و عذاب وارد بهشت می شود^(۳۹). ترمذی در کتاب المناقب، باب: مناقب الحسن والحسین، شماره^(۳۷۶۸) روایت کرده است، و ابوعیسی ترمذی گفته است که: «حدیث حسن صحیح است». بخاری در کتاب الرقاق باب: یدخل الجنة سبعون ألفاً بغير حساب، شماره^(۶۵۴۱)، و مسلم در کتاب الایمان، باب: الدلیل علی دخول طوائف من المسلمین الجنة بغير حساب ولا عذاب، شماره^(۲۱۶) روایت کرده اند.

● کافری که پس از شنیدن اسلام در حالت کفر بمیرد، بدون شک از اهل جهنم است.

س ۱

آیا برای مسلمان جایز است که کسی را از اهل بهشت یا جهنم قضاوت کند، در حالی که رسول الله صلی الله علیه وسلم به آن گواهی نداده باشد؟

.....

.....

س ۲

آیا جواز دارد برای کافری که از اسلام شنیده باشد و بر او قضاوت شود که از اهل جهنم است، با اینکه هنوز نمرده است؟

.....

.....

س ۳

اگر رسول الله صلی الله علیه وسلم به شخصی گواهی دهد که او از اهل بهشت است، در قبال او چه باید کرد؟

.....

.....

س ۴

ده تن از بشارت دهنده شده گان را نام ببرید.

.....

.....

برنامه های درسی

علم فقه

مرحله ای (ششم)

معلومات مختصر

این ماده ای علمی، اصلاح شده و خلاصه ای از برنامه های درسی در کشور عربستان سعودی برای دانش آموزان به شمار می رود، و به رده های متعددی تقسیم شده است، و از جمله مواردی که در این ماده ای علمی گنجانیده شده است، مطالعه ای علم فقه می باشد، که به دوازده (۱۲) مرحله تقسیم شده است، و از جمله مهم ترین موارد و موضوعاتی که شامل مرحله ای ششم می شود:

- شرح احکام مربوط به نماز جمعه، و دو عید، و کسوف، و استسقاء.
- توضیح احکام زکات فرضی، و شروط وجوب آن، و اموالی که در آن زکات واجب می باشد، و اصناف مستحقین آن.
- تعریف روزه، بیان حکم و شروط آن، باطل کننده های آن، و آداب آن، و غیره.
- سخن در مورد ماهیت حج و عمره، بیان اقسام مواقیت آن، و بیان محظورات احرام و فدیة آن، و غیره.

نماز جمعه

درس اول (۲)

حکم آن:

نماز جمعه بر هر مسلمان، بالغ، عاقل، مذکر، و مقیم فرض عین است. بنابرین بر طفل، دیوانه، زن و مسافر واجب نیست.

استیطان یعنی: اقامت دائم در مکانی، و آن شرط وجوب و صحت نماز جمعه است، پس مسافر از آن خارج می شود، و همچنان اهل بادیه و بیابان نیز از آن خارج می شوند که در خیمه ها و خانه های چوبی و الیاف زندگی می کنند، و از مکانی به مکان دیگر انتقال می کنند و نقاط بارانی و جاهای علف زار را دنبال می کنند، و برای آنان احکام مفصلی در کتاب فقه وجود دارد.

نماز جمعه

درس اول (۲)

و دلیل بر وجوب آن: فرموده الله متعال است:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا بُدِيَ لِلصَّلَاةِ مِنْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ فَاسْعَوْا إِلَى ذِكْرِ اللَّهِ وَذَرُوا الْبَيْعَ ذَلِكَ خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ﴾ [الجمعة: ۹].

ای کسانی که ایمان آورده‌اید، هنگامی که برای نماز روز جمعه، اذان گفته شد، به سوی [نماز و] ذکر الله بشتابید [و درنگ نکنید]، و خرید و فروش را رها کنید. اگر بدانید، این [کاری که به شما دستور داده می‌شود] برایتان بهتر است.

شروط صحت نماز جمعه

برای صحت نماز جمعه چهار شرط وجود دارد، که عبارتند از:

۱ وقت: که آن وقت نماز ظهر است، از زوال خورشید شروع می‌شود (یعنی میلان او از وسط آسمان به سمت مغرب) و زمانی تمام می‌شود که سایه همه چیز مانند خودش شود.

۲ حضور در جماعت، که برای یک نفر صحیح نمی‌شود.

۳ استیطان، و آن عبارت است از اقامت دائمی.

۴ قبل از آن دو خطبه باشد.

نماز جمعه

درس اول (۱)

چگونگی نماز جمعه:

نماز جمعه دو رکعت است، مانند نماز فجر، امام در رکعت اول ب شکل جهری سوره اعلی را - بعد از فاتحه - و در رکعت دوم سوره غاشیه را با صدای بلند می خواند.

مستحبات جمعه:

- بر مسلمان مستحب است که در روز جمعه کارهایی را انجام دهد، از جمله:
- ۱ غسل کردن، و پاکی، و استعمال خوشبو، و پوشیدن بهترین لباس هنگام بیرون رفتن برای نماز.
  - ۲ زود به نماز رفتن، و نزدیک شدن به امام.
  - ۳ تلاوت سوره کهف.
  - ۴ کثرت دعا و درود بر پیامبر صلی الله علیه وسلم.
  - ۵ دو رکعت، یا چهار رکعت نماز بعد از نماز جمعه.

نماز جمعه

درس اول^(۱)

آنچه در روز جمعه از آن نهی شده است:

- حرام بودن سخن گفتن در حالی که امام در حال ایراد خطبه در روز جمعه است؛ زیرا گوش دادن به خطبه واجب است، به دلیل این فرموده پیامبر صلی الله علیه وسلم:

« إِذَا قُلْتَ لِصَاحِبِكَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ: أَنْصِتْ - وَالْإِمَامُ يَخْطُبُ - فَقَدْ لَغَوْتَ »^(۳).

"اگر در روز جمعه در حالی که امام مشغول خواندن خطبه بود، به همنشین خود گفتی: گوش کن، به درستی دچار لغو شده ای".

بخاری در کتاب الجمعة، باب: الإنصات يَوْمَ الْجُمُعَةِ وَالْإِمَامُ يَخْطُبُ، شماره^(۹۳۴) روایت کرده است، و معنای لَغَوْتُ: یعنی سخن بیهوده ای را گفتی، وَاللَّغْوُ: بمعنی گناه است.

- برای مسلمان مکروه است که از شانه و گردن مردم عبور کند، مگر اینکه جای خالی ببیند.

نماز جمعه

درس اول (۱)

خطبه نماز جمعه:

برای صحت نماز جمعه لازم است قبل از نماز دو خطبه ایراد شود، که هریک آن شامل موارد ذیل باشد:

- ۱ حمد و ستایش الله متعال.
- ۲ تلاوت آیه ای از قرآن کریم.
- ۳ وعظ و نصیحت.
- ۴ درود بر پیامبر صلی الله علیه وسلم.
- ۵ امر به تقوی و ترس داشتن از الله متعال.

آنچه انجام آن برای خطیب سنت است:

- ۱ ایراد خطبه از سوی خطیب بر فراز منبر و یا جای بلندی سنت است.
- ۲ هنگام ورود به مسجد و هنگام بالا رفتن به منبر بر مردم سلام کند.
- ۳ دو خطبه را با یک جلسه کوتاه از هم جدا کند.
- ۴ برای مسلمانان دعا کند.
- ۵ هر دو خطبه را کوتاه ایراد کند.

پرسش ها

س ۱ نماز جمعه چه حکمی دارد؟ برای کی واجب است؟ دلیل وجوب آن چیست؟

.....

.....

س ۲ عبارت های ذیل را تکمیل کنید:

وقت نماز جمعه از ..... شروع می شود و با
..... پایان می یابد.

خواندن سوره ..... در رکعت اول نماز جمعه،
و تلاوت سوره ..... در رکعت دوم سنت است.

پرسش ها

س ۳

در مقابل هر عبارت از مجموعه (الف)، شماره عبارت مناسب از مجموعه (ب) را بنویسید:

مجموعه (الف)

مجموعه (ب)

۱- از جمله شرط های صحت نماز جمعه

سخن گفتن هنگام ایراد خطبه خطیب

۲- در روز جمعه برای مسلمان مستحب است

این که در جای بلندی ایراد خطبه نماید

۳- برای مسلمان ناپسند است

حمد الله عزوجل را بیان کردن

۴- برای مسلمان حرام است

حمد و ستایش الله متعال

۵- از سنت های خطبه

از گردن و شانه های مردم عبور کردن

خواندن سوره كهف

حضور جماعت

س ۴

برای صحت نماز جمعه باید دو خطبه پیش از آن ایراد شود، که هر یک شامل پنج مورد می باشد. آن را ذکر کنید.

ا-..... ب-.....

ج-..... د-.....

ه-.....

نماز دو عید

درس دوم (۴)

- مسلمانان در سال دو عید دارند، که عبارتند از: عید فطر و عید قربان، که مسلمانان بعد از ماه رمضان، و در روز دهم ذی الحجه گرد هم می آیند، بابت ارزانی داشتن نعمت ها، شکر و سپاس الله را بجا می آورند، چون گرفتن روزه را برای آنان آسان نموده، و توفیق انجام کارهای خیر را نصیبشان نمود، و از الله متعال می خواهند که آن را از آنان قبول فرماید، و در ایام عید مردم به دیدار یکدیگر رفته و با بستگان خود ارتباط برقرار می کنند، و اظهار شادی و خرسندی می کنند، و همه برای ادای نماز عید بیرون می آیند.
- عید سومی هم وجود دارد، و آن روز جمعه است، و غیر از این سه عید، همه عیدها بدعت و نوآوری در دین است.

معلم چگونگی نماز عید را تطبیق می کند، و از دانش آموزان بخواهد نماز عید را با تکبیرهای آن انجام دهند.

نماز دو عید

درس دوم (۴)

حکم نماز دو عید:

فرض کفایی است (اگر تعداد کافی آن را انجام دهند گناه از بقیه ساقط می شود) و دلیل: این قول الله متعال است: ﴿فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَأَخِرْ﴾
پس برای پروردگارت نماز بخوان و قربانی کن. [الکوثر: ۲].

وقت آن:

از ارتفاع خورشید به مقدار یک نیزه (از دید چشم، یعنی تقریباً یک ربع ساعت بعد از بلند شدن) تا زوال آن (یعنی کمی به سمت غرب متمایل شود).

چگونگی آن:

- ۱- نماز عید دو رکعت است که امام با صدای بلند قرائت می کند.
- ۲- در رکعت اول پس از گفتن تکبیر احرام و استفتاح شش تکبیر می گوید.
- ۳- در رکعت دوم بعد از تکبیر انتقال پنج تکبیر می گوید و با هر تکبیر دستش را بالا می برد.
- ۴- خواندن سوره الأعلى بعد از فاتحه در رکعت اول و سوره الغاشیة در رکعت دوم سنت است.

نماز دو عید

درس دوم (۴)

خطبه دو عید:

امام پس از اتمام نماز، دو خطبه ایراد می کند، که در این خطبه ها را به تقوای الهی، دوری از حرام، ترک ظلم و التزام به کتاب الله و سنت پیامبرش تشویق می کند، و در خطبه عید، عید قربان را بر قربانی می کند و برایشان کافی و غیر کافی را توضیح می دهد.

نماز دو عید

درس دوم (۴)

سنت های عید:

- ۱- ادای نماز در صحرای نزدیک شهر، و ادای آن در مسجد جامع در مواقع لزوم اشکال ندارد.
- ۲- زود رسیدن و پیاده رفتن برای نماز.
- ۳- رفتن از راهی و برگشت از راه دیگری.
- ۴- خوردن خرما قبل از بیرون رفتن برای نماز عید فطر، و بهتر است به عدد فرد (سه یا پنج خرما...) اکتفا شود.
- ۵- بیرون شدن برای ادای نماز به شکل زیبا و آراسته، با پوشیدن بهترین لباس، اما زنان بدون آراستگی و خوشبو به نماز می روند.

از جمله احکام نماز عید:

- اول:** نماز عید اذان و اقامه ندارد.
- دوم:** ادای نماز نفل قبل از نماز عید و بعد از آن مکروه است، در صورتی که نماز عید در عیدگاه خوانده شود، اما اگر نماز عید در مسجد ادا شود پس از ورود به مسجد تحية المسجد خوانده می شود.
- سوم:** از کسی که نماز عید فوت شود و یا بعضی آن فوت شود، سنت است که قضای آن را با دو رکعت نماز با تکبیراتش ادا نماید.

نماز دو عید

درس دوم (۴)

تکبیر در عید:

گفتن الله اکبر با صدای بلند در دو شب هر دو عید، دهم ذی الحجه و ایام تشریق، که عبارت است از روزهای یازدهم و دوازدهم و سیزدهم ماه ذی الحجه سنت است.

چگونگی تکبیر:

اللهُ أَكْبَرُ، اللهُ أَكْبَرُ، لا إِلَهَ إِلَّا اللهُ، وَاللهُ أَكْبَرُ، اللهُ أَكْبَرُ، وَللهُ الْحَمْدُ.

پرسش ها

در مورد نماز عید صحبت کنید، از لحاظ:

س ۱

ا. حکم آن.   ب: دلیل آن.   ج: وقت آن.   د: چگونگی آن.

.....

.....

به علامت (✓) یا (×) پاسخ دهید، و خطا را تصحیح کنید:

س ۲

۱- ادای نماز عید در صحرای نزدیک شهر سنت است.

۲- نماز عید با اذان و اقامه خوانده می شود.

۳- خواندن نماز نفل قبل و بعد از نماز عید، سنت است.

۴- ایام تشریق عبارتند از: (۱۰ و ۱۱ و ۱۲) از روزهای ماه ذی الحجه.

چهار سنت عید را ذکر کنید.

س ۳

.....

.....

تفاوت ماهیت نماز جمعه و نماز عید را بیان کنید.

س ۴

نماز کسوف

درس سوم
(۵)

● خورشید و ماه دو نشانه از نشانه های الله متعال هستند که دلالت بر عظمت قدرت او تعالی دارند، و کسوفی که برای آنها اتفاق می افتد نشانه دیگری است که فرمان و تدبیر این جهان در اختیار الله متعال است، و هر طوری که اراده کند در آنها تصرف می کند.

از حکمت الله متعال در مورد وقوع کسوف:

بیم دهی و ترساندن بنده گان؛ تا با تضرع و استغفار و نماز به درگاه الله متعال متوسل شوند، و به خاطر کسوف، انواع از عبادت به درگاه الله متعال از جانب آنان صورت می گیرد، که در مقابل الله متعال به آنان اجر و ثواب بزرگ و فضل عظیم را عنایت می کند. به همین دلیل است که الله متعال هنگام حصول کسوف ادای نماز را مقرر کرده است.

معلم نماز کسوف را اجرا می کند و از دانش آموزان بخواهد که آن را انجام دهند.

نماز کسوف

درس سوم
(۵)

معنای کسوف:

ناپدید شدن تمام یا مقداری از نور خورشید یا ماه.

حکم نماز کسوف:

سنت مؤکد است، و دلیل آن حدیث عایشه رضی الله عنها است که پیامبر صلی الله علیه وسلم فرمودند:

«إِنَّ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ آيَتَانِ مِنْ آيَاتِ اللَّهِ، لَا يَنْخَسِفَانِ لِمَوْتِ أَحَدٍ، وَلَا لِحَيَاتِهِ، فَإِذَا رَأَيْتُمْ ذَلِكَ فَادْعُوا اللَّهَ وَكَبِّرُوا وَصَلُّوا وَتَصَدَّقُوا»^(۶).

«ماه و خورشید دو نشانه از نشانه های (قدرت) الله هستند و به خاطر مرگ و زندگی کسی دچار گرفتگی نمی شوند، پس هرگاه چنین حالت هایی را دیدید، دعا کنید و تکبیر بگویید و نماز بخوانید و صدقه بدهید».

بخاری در کتاب الکسوف، باب: الصَّدَقَةُ فِي الْكُسُوفِ، شماره^(۱۰۴)، و مسلم در کتاب الکسوف، باب: صلاة الكسوف، شماره^(۹۰۱) روایت نموده اند.

نماز کسوف

وقت نماز کسوف:

- از اول گرفتگی تا زوال آن.
- هرگاه کسوف واقع شد صدا شود: (الصَّلَاةُ جَامِعَةٌ)، و نماز ادا شود تا این که کسوف برطرف شود.
- اگر قبل از برطرف شدن کسوف نماز تمام شود، به الله متعال تضرع و دعا و ذکر می‌کنند، و نماز را اعاده نمی‌کنند، و اگر کسوف در حال نماز برطرف شد، امام نماز را سبک و خفیف تمام نماید.

وصف آن:

- نماز کسوف دو رکعت با چهار رکوع و چهار سجده می‌باشد، که امام با صدای بلند قرائت می‌کند، و آن را به شکل ذیل ادا می‌کند:
- ۱- تکبیر احرام را می‌گوید، دعای استفتاح، و اعوذ بالله من الشیطان الرجیم، و سوره فاتحه و سوره طولانی را می‌خواند، سپس رکوع طولانی بجا می‌آورد، سپس سر خود را بلند می‌کند و می‌گوید: (سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ)، و پس از بلند شدن می‌گوید: (رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ) و سجده نمی‌کند.

نماز کسوف

وصف آن:

- ۲ سپیس سورۀ فاتحه و سورۀ طولانی را می خواند، سپس رکوع طولانی بجا می آورد، سپس سرش را بلند می کند و می گوید: (سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ)، و پس از بلند شدن می گوید: رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْد).
- ۳ سپس دو سجده طولانی بجا می آورد، بدون اینکه بین آنها زیاد بنشیند، و بدین ترتیب رکعت اول تمام می شود.
- ۴ سپس رکعت دوم را مانند رکعت اول با دو رکوع طولانی و دو سجده طولانی بجا می آورد، سپس تشهد و درود را می خواند.

سنت های آن:

هنگامی که کسوف گرفتگی بود، انجام موارد ذیل سنت می باشد:

- ۱ نماز کسوف با جماعت خوانده شود.
- ۲ کثرت دعا و استغفار و صدقه و سایر اعمال خیر.
- ۳ وعظ و نصیحت بعد از نماز، و تشویق مردم به تقوی و ترس از الله متعال و ترک منکرات.

پرسش ها

س ۱ حکمت کسوف گرفتگی چیست؟

س ۱

.....
.....

س ۲ عبارت های ذیل را تکمیل کنید:

س ۲

ا- کسوف عبارت است از: .....

ب- حکم نماز کسوف: .....

ج- وقت نماز کسوف: از ..... تا .....

س ۳ به علامت (✓) یا (x) پاسخ دهید، و خطا را تصحیح کنید:

س ۳

ا- اگر کسوف گرفتگی قبل از تمام شدن نماز برطرف شد، امام باید نماز را سبک و خفیف تمام کند.

ب- نماز کسوف چهار رکعتی است که امام با صدای بلند آن را بجا می آورد.

ج- یکی از سنت های نماز کسوف این است که به جماعت خوانده شود.

س ۴ ماهیت و صفت نماز کسوف را ذکر کنید.

.....

.....

نماز استسقاء

درس چهارم^(۷)

● باران نعمت و رحمت الله متعال برای بندگانش است، با آن علف می روید، زمین سیراب می شود، و آب مصدر زندگی برای انسان و حیوان و نبات است در دسترس قرار می گیرد، پس اگر باران معدوم و یا کم باشد، مردم دچار خستگی و مشقت زیادی می شوند، از این رو مردم به خالق خود و خالق باران که الله غنی و سخاوتمند است روی می آورند، و همواره از او طلب باران می کنند، و گاه در یک جا جمع می شوند و نماز بجا می آورند، که این نماز (نماز استسقاء) نامیده می شود.

تعریف استسقاء:

خواستن نزول باران از الله متعال.

برای معلم:

- نماز استسقاء در وقت و شرح و احکام اش مانند نماز عید است، لذا معلم در اینجا این مباحث را با دانش آموزان مرور می کند. - معلم بیان بدارد که یکی از بزرگ ترین اسباب منع بارش باران از آسمان، کثرت گناهان و معصیت ها به ویژه ترک زکات است. - معلم صفت نماز استسقاء را عملی می کند، و از دانش آموزان می خواهد که این کار را انجام دهند.

نماز استسقاء

درس چهارم^(۷)

نماز استسقاء چه وقت خوانده می شود:

نماز استسقاء هنگام خشک شدن زمین و تأخیر باران بجا آورده می شود.

حکم آن:

سنت مؤکد است، و دلیل آن است که پیامبر صلی الله علیه وسلم طلب باران نمود و دو رکعت نماز خواند و عباى خود را برگرداند^(۸).
بخاری در کتاب الاستسقاء، باب: صلاة الاستسقاء رکعتین، شماره (۱۰۲۶) روایت کرده است.

وصف آن:

نماز استسقاء در تعداد رکعتها و تکبیرها و سنت های آن مانند نماز عید است.

نماز استسقاء

درس چهارم^(۷)

خطبه نماز استسقاء:

امام پس از اتمام نماز، خطبه‌ای می‌خواند و آن را با تکبیر آغاز می‌کند، مانند خطبه عید، و در آن به شکل مرتب استغفار و آیات که به آن امر را می‌خواند، و دستان خود را بلند نموده و به دعای پیامبر صلی الله علیه وسلم دعا می‌کند، از جمله دعاها این است که او صلی الله علیه وسلم فرموده است:

«اللَّهُمَّ أَنْتَ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ، أَنْتَ الْغَنِيُّ وَنَحْنُ الْفُقَرَاءُ، أَنْزِلْ عَلَيْنَا الْغَيْثَ، وَاجْعَلْ مَا أَنْزَلْتَ لَنَا قُوَّةً وَبَلَاغاً إِلَى حِينٍ» (۹).

الهی تو الله هستی و معبودی جز تو نیست، تو بی نیازی و ما نیازمندیم، باران را بر ما نازل کن، و آنچه را برای ما نازل کردی، برای مدتی مصدر قوت و بلاغ قرار بده. ابوداود در کتاب الصلاة، باب: رَفَعَ الْيَدَيْنِ فِي الْاِسْتِسْقَاءِ، به شماره (۱۱۷۳) روایت نموده است.

سپس رو به قبله می‌شود و عبا (چپین) و یا ردای خود را وارونه می‌کند، به طوری که طرف راست را به طرف چپ می‌گذارد، و طرف چپ را به طرف راست می‌گذارد، نمازگزاران نیز آن را انجام می‌دهند و به شکل خفیه دعا می‌کنند.

پس هرگاه باران بارید، سنت است که گفته شود: اللَّهُمَّ صَيِّباً نَافِعاً. الهی باران نافع به ما عطا کن.

پرسش ها

س ۱ زیر پاسخ صحیح خط بکشید:

أ- معنای استسقاء: (درخواست حبس باران - درخواست باران از الله متعال - رفتن نور خورشید).

ب- نماز استسقاء: (واجب - سنت مؤکد - فرض کفایی).

س ۲ عبارت های ذیل را تکمیل کنید:

أ- هرگاه باران بیارد سنت است که گفته شود: .....

ب- از جمله دعاهای او صلی الله علیه وسلم : اللَّهُمَّ أَنْتَ .....
وَبَلَاغاً إِلَى حِين.

س ۳ وصف نماز استسقاء چگونه است؟

.....
.....

حكم غسل ميت و كفن كردن و ادای نماز بر او، و دفن او:

غسل دادن ميت و كفن كردن و نماز بر او و دفن او فرض كفایي است (هرگاه تعداد كافی آن را انجام دهد گناه از بقیه ساقط می شود).

وصف نماز بر ميت:

در نماز بر ميت چهار تكبیر وجود دارد، و وصف آن به شكل زیر می باشد:

- ۱ تكبیر اول را می گوید، و اعوذ بالله من الشیطان الرجیم و بسم الله الرحمن الرحیم گفته می شود (و دعای استفتاح را نمی خواند)، سپس سورۀ فاتحه را می خواند.
- ۲ سپس تكبیر دوم را می گوید و بر پیامبر صلی الله علیه وسلم درود می فرستد.
- ۳ سپس تكبیر سوم را می گوید، و برای ميت و برای خود و برای مسلمانان دعا می کند.
- ۴ سپس تكبیر چهارم را می گوید و بعد از آن اندکی سكوت می کند، سپس به سمت راستش یک سلام می گوید.

وصف درود بر پیامبر صلی الله علیه وسلم:

(اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ، كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَعَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ، إِنَّكَ حَمِيدٌ مَّجِيدٌ، وَبَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ، كَمَا بَارَكْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَعَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ، إِنَّكَ حَمِيدٌ مَّجِيدٌ).

«الهی! بر محمد و آل محمد رحمت نازل کن همانگونه که بر ابراهیم و آل ابراهیم رحمت نازل فرمودی. همانا تو ستوده شده و با عظمت هستی. الهی! بر محمد و آل محمد برکت نازل کن همانگونه که بر ابراهیم و آل ابراهیم برکت نازل فرمودی همانا تو ستوده شده و با عظمت هستی.»

سنت های جنازه:

- ۱ رفتن همراه با جنازه تا این که در قبر دفن شود.
- ۲ به سرعت بردن جنازه به سوی قبرش.
- ۳ تسلیت به خانواده میت با هر جمله مناسب، مانند: (عَظَّمَ اللَّهُ أَجْرَكَ، وَأَحْسَنَ عَزَاءَكَ، وَغَفَرَ لِمَيِّتِكَ).
- (الله اجر بزرگ نصیب تان گرداند و عزاء و مصیبت تانرا به نیکی تمام کند و مرده تان را ببخشد).
- ۴ زیارت قبور برای مردان، و هنگام زیارت قبرستان بگوید: (السَّلامَ عَلَیْكُمْ دَارَ قَوْمٍ مُؤْمِنِينَ، وَإِنَّا إِنْ شَاءَ اللَّهُ بِكُمْ لَاحِقُونَ، يَرْحَمُ اللَّهُ الْمُسْتَقْدِمِينَ مِنْكُمْ وَالْمُسْتَأْخِرِينَ).
- (سلام بر اهل این دیار از مؤمنان، ما به همین زودی به شما ملحق میشویم، الله پیشینیان شما و آنان که بعد از شما می آیند را رحمت کند).
- ۵ برای هر که مصیبتی برسد می گوید: (إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ). (ما از آن الله هستیم و به سوی او باز می گردیم).

ممنوعات جنازه:

- ۱ تحریم خشم و نارضایتی هنگام مصیبت، و بلند کردن صدا به گریه، پاره کردن جامه، سیلی زدن به گونه، و مانند آن.
- ۲ تحریم نشستن بر قبرها و راه رفتن بر سر آن.
- ۳ تحریم نماز خواندن سر قبرها، به جز نماز جنازه.
- ۴ مکروه بودن بلند کردن صدا در حضور جنازه، حتی اگر برای ذکر و تلاوت قرآن کریم باشد.
- ۵ تحریم ساختن مساجد بر سر قبرها.

پرسش ها

س ۱ نمازگزار بعد از تکبیرهای اول و دوم و سوم و چهارم در نماز جنازه چه می کند؟

.....

.....

س ۲ حکم موارد ذیل را بیان نمایید:

س ۲

☐ ب - تعزیت:	☐ ا - غسل میت
☐ د - بلند کردن صدا نزد جنازه	☐ ج - نماز خواندن نزد قبر.
☐ هـ - تکفین میت.	

س ۳ در شرایط زیر گفتن کدام چیز جایز است:

س ۳

- ☐ ا - هنگام زیارت قبرستان: .....
- ☐ ب - هنگام تسلیت به خانواده اهل میت: .....
- ☐ ج - هنگام مصیبت: .....

پرسش ها

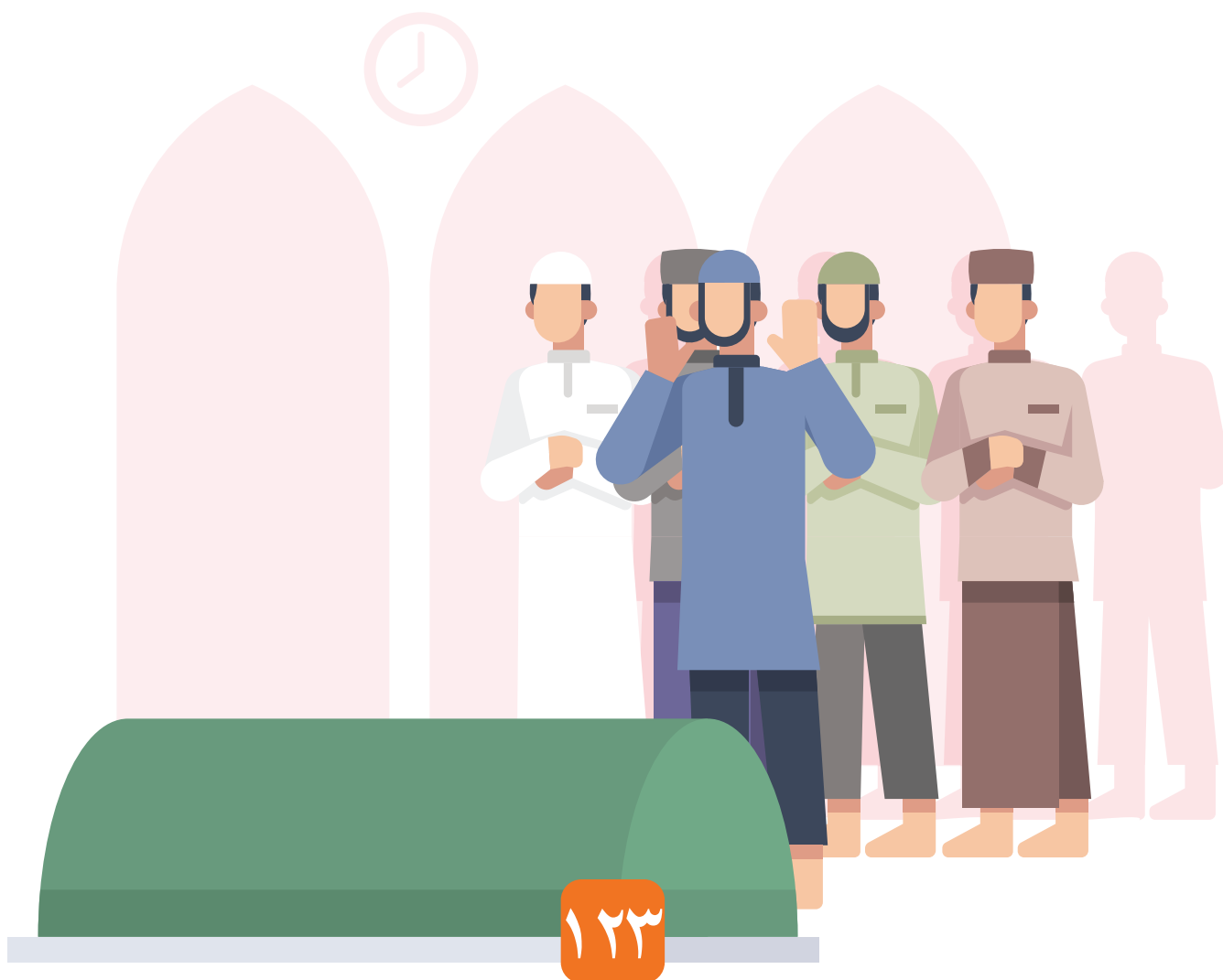

برخی از مظاهر نارضایتی هنگام وقوع بلا را ذکر کنید.

س ۴

.....

.....

زکات

درس ششم:

حکم آن:

زکات رکن سوم اسلام است، و فرضی از فرایضی است که الله متعال بر بندگانیش فرض نموده است،

الله متعال می فرماید:

﴿وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَارْكَعُوا مَعَ الرَّاٰكِعِينَ﴾

[البقرة: ۴۳].

و نماز را برپا دارید و زکات [اموالتان] را پردازید و با نمازگزاران نماز بخوانید.

و پیامبر صلی الله علیه وسلم فرمودند:

«الإِسْلَامُ أَنْ تَشْهَدَ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ، وَتُقِيمَ الصَّلَاةَ، وَتُؤْتِيَ الزَّكَاةَ، وَتَصُومَ رَمَضَانَ، وَتَحُجَّ الْبَيْتَ إِنْ اسْتَطَعْتَ إِلَيْهِ سَبِيلًا» (۱۰).

اینکه گواهی دهید که هیچ معبود بر حق جز الله نیست، و محمد فرستاده او است، نماز را برپا نمایید، زکات را ادا نمایید، ماه رمضان را روزه بگیرید، و حج خانه یی الله را در حال توانایی انجام دهید.

مسلم در کتاب الإیمان، باب: بیان الإیمان والإسلام والإحسان، شماره (۸) روایت کرده است.

شرط های وجوب آن:

- ۱ اسلام.
- ۲ مالک نصاب بودن (یعنی: مقدار مالی که شرع آن را معین کرده است، هرگاه انسان مالک آن باشد زکات در آن واجب می شود).
- ۳ گذشت یک سال کامل، جز آنچه که از زمین به دست می آید، چون پرداخت زکات آن پس از سخت شدن حب (دانه) و پختگی میوه ها می باشد.

اموالی که در آن زکات واجب می شود:

- ۱ حیوان ها: (شتر و گاو و گوسفند)
- ۲ طلا و نقره.
- ۳ آنچه از زمین می آید (غله ها و میوه ها).
- ۴ اموال تجارتي

آداب زکات:

- از جمله آداب زکات:
- ۱ زکات خود را به قصد رضای الله متعال بپردازد.
  - ۲ زکات را با خوشی خود بپردازد.
  - ۳ آن را برای مستحقین بپردازد.
  - ۴ با پرداخت آن منت نگذارد.

پرسش ها

س ۱

زکات یکی از ارکان پنج گانه اسلام است، دلیل وجوب آن را از قرآن و سنت بیاورید.

.....

.....

س ۲

سه آداب زکات را ذکر کنید.

.....

.....

س ۳

شرط های وجوب زکات را ذکر کنید.

.....

.....

س ۴

منظور از نصاب چیست؟

.....

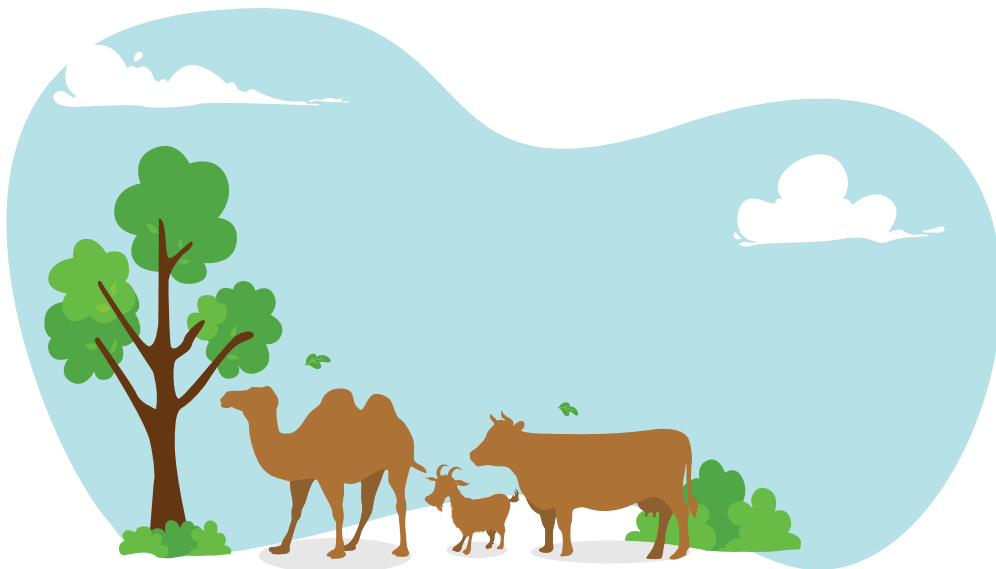
.....

اول: زکات حیوان

درس هفتم (۱)

زکات در حیوان (شتر، گاو و گوسفند)
به سه شرط واجب می گردد:

- ۱ این که برای بدست آوردن شیر یا چوپه هایش و یا چاق کردن آن پرورش داده شود، ولی مثلاً اگر در زراعت از آن استفاده شود، زکات ندارد.
- ۲ سائِمَة (این که از علف بیابان بچرد) باشد، و آن عبارت از حیوانی است که بیشتر سال در چراگاه می چرد، اما اگر علوفه باشد، در آن زکات نیست.
- ۳ به نصاب برسد.

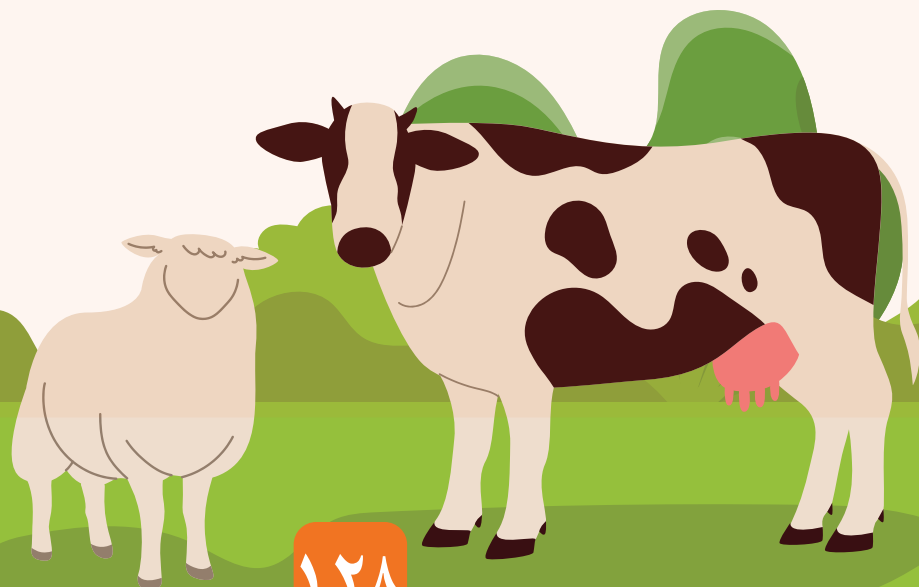
معلم خاطرنشان کند که اگر حیوان برای تجارت آماده شده باشد، مشمول زکات می شود، زیرا از جمله اموال تجاری محسوب می شود، حتی اگر علف خور هم باشد.

اول: زکات حیوان

درس هفتم (۱)

حد اقل نصاب حیوان در جدول زیر می باشد:

نوع حیوان	کمترین نصاب	اندازه پرداخت واجب
شتر	۵	یک گوسفند
گاو	۳۰	یک گاو (خواه نر باشد و یا ماده) که یک ساله باشد.
گوسفند	۴۰	یک گوسفند

زکات آنچه از زمین بیرون می آیند

درس هشتم (۱۲)

آنچه از زمین بیرون می آیند انواع دارد، از جمله:

- ۱ غله، مانند: گندم، جو، برنج و جوار.
- ۲ ثمار، میوه هایی که می توان آنها را برای مدت طولانی بدون خراب شدن نگهداری کرد، مانند: خرما، کشمش، بادام، پسته.

زکات در غله و میوه ها بر اساس شروط واجب است، از جمله:

- ۱ به حد نصاب رسیدن.
- ۲ سخت شدن حَب (دانه) و ظهور پختگی در میوه ها.
- ۳ ذخیره شود، اگر مثل میوه ها ذخیره نشود، در آن زکات نیست.

- سخت شدن حَب (دانه): بمعنی قوت و استحکام آن است. و ظهور پختگی در ثمر بنابر نوع آن از همدیگر متفاوت می باشد، مثلاً در میوه خرما طوری است که باید سرخ یا زرد شود، و در انگور طوری است که باید دانه انگور آبدار و شیرین شود. - اگر غله ها و میوه ها بعضی از سال با هزینه و بعضی از سال بدون هزینه آبیاری شود، سه چهارم عُشر (۷/۵٪) باید پرداخت شود.

زکات آنچه از زمین بیرون می آیند

درس هشتم (۱۲)

حد نصاب غله و میوه ها:

پنج اوسق (اوقیه). و اوقیه برابر است با شصت صاع؛ بنابراین نصاب آن برابر است با سیصد صاع نبوی، و طبق معیارهای معاصر حدود ۶۱۲ کیلوگرم می باشد؛ بنابراین

قول او صلی الله علیه وسلم:
« لیس فیما دون خَمْسة أَوْسُقٍ صَدَقَةٌ » (۱۳).

بر مالی که کمتر از پنج اوقیه باشد زکات نیست.
بخاری در کتاب الزکاة، باب: زکاة الّورق، شماره (۱۴۴۷) روایت کرده است.

غله و میوه ها از لحاظ آبیاری آنها به دو نوع تقسیم می شوند:

نوع اول: آنچه که بدون هیچ هزینه ای آبیاری می شود، مانند آبیاری که با باران و چشمه صورت می گیرد.

مقدار واجب در آن: عَشْر می باشد، یعنی (۱۰٪).

نوع دوم: آبیاری با هزینه، مانند آبیاری با آب چاه از طریق ماشین آلات و آبپاش و غیره.

مقدار واجب در آن: نصف عَشْر می باشد، یعنی (۵٪).

پرسش ها

شرط های وجوب زکات حیوان را بشمارید.

س ۱

.....
.....

عبارت های زیر را تکمیل کنید:

س ۲

أ - حداقل نصاب گوسفندان ..... و مقداری که در
آن واجب می شود ..

ب- نصاب غله و میوه جات ..... اوقیه می باشد
بنابر قول او صلی الله علیه وسلم: (در چیزی که کمتر از .....
..... نیست).

انواع چیزهایی که از زمین بیرون می آید را ذکر کنید، با ارایه مثال برای هر نوع.

س ۳

.....
.....

پرسش ها

پاسخ صحیح را از داخل قوس ها با خط کشیدن زیر آن انتخاب کنید:

س ۴

ا - نصاب غله و میوه ها (۳۰۰ صاع - ۳۵۰ صاع - ۶۰ صاع).

ب- غله یی که بدون هیچ هزینه ای آبیاری شده باشد، زکات واجب در آن (عُشْر - نِصْف عُشْر - رُبْع عُشْر) می باشد.

به علامت (✓) یا (x) پاسخ دهید، و خطا را تصحیح کنید:

س ۵

ا - حداقل نصاب در شتر: (پنج) است، و در آن یک گوسفند می باشد.

ب- مثال آبیاری با هزینه: آنچه که از طریق باران و چشمه آبیاری می شود.

ج- یکی از شروط وجوب زکات میوه ها این است که: یک سال کامل بگذرد.

د- اگر خوراک حیوان علوفه باشد در آن زکات نیست.

پرسش ها

س ۶

مردی صد راس گوسفند دارد که یک سال تمام در ملک و اختیار او بوده است، که چهل گوسفند آن در صحرا می چرید، و شصت گوسفند آن در مزرعه او که از جو و شبدر می خورند، چند راس گوسفند را باید زکات بدهد؟ و چرا؟

.....

.....

س ۷

مردی گله ای از گوسفندان دارد و از شما درباره زکات که بر آنها واجب است سؤال نماید. چه سؤالاتی از او می پرسید تا بتوانید به سؤال او پاسخ دهید؟

.....

.....

سوم: زکات طلا و نقره

درس نهم

زکات در طلا و نقره با دو شرط واجب می شود:

- ۱ اینکه هر کدام به حد نصاب برسد.
- ۲ یک سال کامل بگذرد.

مقداری که باید پرداخت شود:

- در صورت احراز دو شرط قبلی، یک چهارم عُشر از طلا و نقره باید پرداخت شود، و این معادل (۲,۵٪) می باشد.

نصاب طلا و نقره و آنچه معادل آن است طبق معیارهای معاصر

مقدار واجبی که باید پرداخت شود
یک چهارم عُشر = ۲,۵٪

نصاب

نوع

۰,۵ مثقال = ۲,۱۲۵ گرم

۲۰ مثقال
= ۸۵ گرم

طلا

۵ درهم = ۸۷۵/۱۴ گرم

۲۰۰ درهم
= ۵۹۵ گرم

نقره

چهارم: زکات کالاهای تجاری

درس دهم (۱۴)

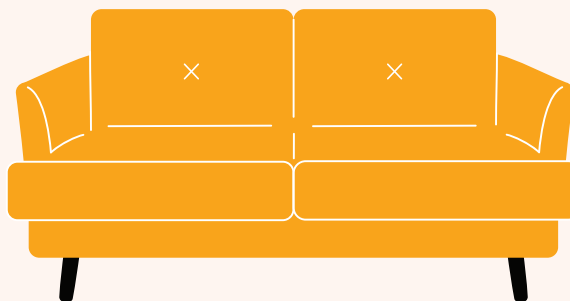
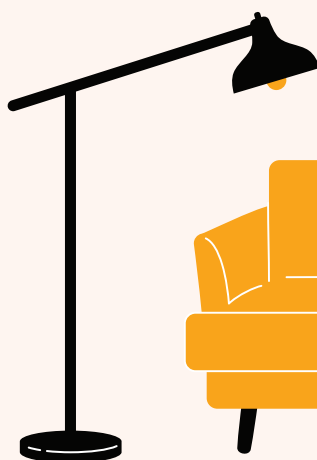
چهارم: زکات کالاهای تجاری

اموال تجاری عبارتند از: چیزهایی که برای خرید و فروش به منظور کسب سود تهیه نموده، مانند: لباس ها، ماشین ها، اثاثیه ها، آهن و سایر چیزهایی که صاحبش آنها را برای فروش تهیه نموده است.

زکات اموال تجاری با سه شرط واجب می گردد:

- ۱ ارزش اموال تجاری به حد نصاب رسیده باشد.
- ۲ نیت تجارت را در آن داشته باشد.
- ۳ گذشت یک سال کامل.

یک چهارم عَشْر را می توان با تقسیم بر (۴۰) استخراج کرد، زیرا اگر ۱۰۰ را بر ۴۰ تقسیم کنید، یک چهارم عَشْر به دست می آید که ۲,۵٪ می باشد.

چهارم: زکات کالاهای تجاری

درس دهم (۱۴)

● نصاب اموال تجارتي عبارت است از: قيمت نصاب طلا و يا نقره می باشد.

● مقدار زکات اموال تجارتي: ربع عُشر، یعنی (۲,۵٪).

مثال:

● اگر مردی تکه های سه هزار ریالی داشته باشد، و بخواهد بداند که آیا در آن زکات است یا خیر؟ در این صورت به بازار رفته و از ارزش نصاب نقره می پرسد؛ چون ارزش نصاب هر وقت فرق می کند، و معلوم است که نصاب نقره ۵۹۵ گرم است، پس اگر به او گفته شود که ۵۹۵ گرم ۳۰۰۰ ریال و یا کمتر از آن است، باید زکات تکه ها را بپردازد؛ چون ارزش آن به مقدار نصاب نقره رسیده است، و اگر به او گفته شود که ارزش نصاب نقره ۴۰۰۰ ریال است، زکات تکه ها بر او واجب نمی شود؛ زیرا ارزش آن به مقدار نصاب نقره نه رسیده است.

● لباس ها، و موترها (اتومبیل) و اثاثیه منزل، و غیره اگر صاحبش آنها را برای استفاده تهیه نموده باشد، و قصد تجارت با آنها را نداشته باشد، در آن زکات نیست.

● خانه ها و موترها و غیره اگر صاحبش آنها را برای اجاره آماده کند، و قصد تجارت با خرید و فروش در آنها را نداشته باشد زکاتی بر آنها نیست.

پرسش ها

س ۱ جای خالی را پر کنید:

س ۱

۱- زکات در طلا و نقره با دو شرط واجب می شود:

- ا- .....
ب- .....

۲- نصاب طلا ..... متقال است، که برابر
است با ..... گرم .

۳- نصاب نقره ..... درهم است، که برابر
است با ..... گرم .

۴- حد نصاب اموال تجاری: قیمت .....
..... و مقدار زکات واجب در آن: .....

س ۲ منظور از اموال تجاری چیست؟ و شرط های وجوب زکات در آن ها چیست؟

س ۲

.....
.....

پرسش ها

س ۳

اگر لباس ها و موترها را صاحبش برای استفاده شخصی تهیه کند، آیا زکات در آن واجب است؟

س ۴

عبدالرحمن پنج ساختمان اعمار نمود که ارزش هر یک پنجصد هزار ریال تخمین زده می شود، و پس از اتمام اعمار آن، یکی را برای رهایش خود و دیگری را مقرر دفاتر املاک و بقیه سه ساختمان را برای فروش عرضه نمود، با توجه به اینکه بیش از یک سال از ساخت آن ها می گذرد، آیا در ساختمان های او زکات واجب می شود؟

س ۵

احمد از مدت یک سال ۴۰۰۰ ریال دارد، و نصاب طلا در بازار ۳۵۰۰ ریال است، آیا باید زکات بپردازد؟ و چقدر زکات باید بپردازد؟

زکات فطر رمضان

درس یازدهم

حکمت مشروعیت آن:

پس از اتمام روزه ماه مبارک رمضان، الله متعال پرداخت زکات فطر را بر مسلمانان مقرر کرده است، و در مشروعیت آن حکمتهای زیادی در این زمان وجود دارد، از جمله:

- ۱ جبران نواقص و عیوبی که ممکن است از روزه دار پیش آید.
- ۲ برآوردن نیاز فقرا و نیازمندان تا در شادی عید با مردم شریک شوند.
- ۳ شکر الله متعال برای انجام فریضه روزه.

حکم آن:

زکات فطر بر هر مسلمانی که در شب و روز عید، علاوه بر رزق و روزی خود و خانواده اش، به مقدار یک پیمانه و یا بیشتر از آن داشته باشد، اعم از مرد و زن، بزرگ سال و خورد سال، واجب است،

دلیل بر آن قول ابن عمر رضی الله عنهما:

(فَرَضَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ زَكَاةَ الْفِطْرِ صَاعاً مِنْ تَمْرٍ، أَوْ صَاعاً مِنْ شَعِيرٍ، عَلَى الْعَبْدِ وَالْحُرِّ وَالذَّكَرِ وَالْأُنْثَى، وَالصَّغِيرِ وَالْكَبِيرِ مِنَ الْمُسْلِمِينَ).

رسول الله صلى الله عليه وسلم زکات فطر را بر مرد و زن، آزاد و برده مسلمان به ازای هر نفر یک صاع خرما یا جو واجب نمود. بخاری به بخاری در کتاب الزکاة، باب: فَرَضَ صَدَقَةُ الْفِطْرِ، شماره (۱۰۰۳)، و مسلم در کتاب الزکاة، باب: زکاة الْفِطْرِ عَلَى الْمُسْلِمِينَ مِنَ التَّمْرِ وَالشَّعِيرِ، شماره (۹۸۴) روایت نموده اند.

زکات فطر رمضان

درس یازدهم

مقدار آن:

یک صاع (پیمانه) از خرما، کشمش، قروت، گندم، برنج یا سایر غذاهایی که مردم به آن عادت دارند، و پرداخت قیمت آن در زکات فطر درست نیست.

زمان پرداخت آن:

بهتر است قبل از رفتن برای ادای نماز عید پرداخت شود، و پرداخت آن یک یا دو روز قبل از عید نیز جایز است.

پرسش ها

س ۱ حکمت مشروعیت زکات فطر چیست؟

س ۱

.....

.....

س ۲ زیر پاسخ صحیح خط بکشید:

س ۲

ا- زکات فطر (سنت - فرض کفایی - واجب) است.

ب- مقدار زکات فطر (یک صاع - دو صاع - چهار صاع).

ج- پرداخت زکات فطر (بعد از نماز عید - یک روز قبل از نماز عید - ر
روز عید قبل از نماز) افضل است .

س ۳ پرداخت زکات فطره بالای کی ها واجب است؟ و از چه چیزی پرداخت می شود؟

س ۳

.....

.....

در پرداخت زکات احکامی تعلق می گیرد، که عبارتند از:

- ۱ زکات باید فوراً پرداخت شود، مگر اینکه عذری باشد، و زمان پرداخت آن عبارتند از:
ا- گذشت یک سال، نسبت به دام و طلا و نقره و کالاهای تجاری.
ب- زمان برداشت محصول و برداشت میوه ها نسبت به غلات و میوه ها.

و دلیل بر آن، این فرموده الله متعال است:

﴿وَأْتُوا حَقَّهُ يَوْمَ حَصَادِهِ﴾ [الأنعام: ۱۴۱].

حق [زکات بینوایان از] آن را به هنگام درو بپردازید.

- ۲ هر کس به دلیل انکار زکات از پرداخت آن خودداری کند، کفر ورزیده است، و اگر از روی بخل و نه انکار از پرداخت آن خودداری کند، از او باید گرفته شود، و در مقابل این عمل باید مجازات شود.

- ۳ بهتر است زکات در سرزمینی که مال در آن است توزیع شود، و توزیع آن در سرزمین دیگر برای مصلحت شرعی جایز است، مثلاً فقراى سرزمین دیگر بیشتر از آن ها نیازمند باشند از سرزمینی که مال در آن است.

پرسش ها

عبارت های زیر را تکمیل کنید:

س ۱

۱- زکات باید پرداخت شود ..... مگر این که .....

۲- وقت پرداخت زکات عبارت است از:

أ- گذشتن ..... نسبت به دام و .....

..... و ..... و .....
ب- وقت ..... و برداشت میوه های نسبت

به ..... و .....
و دلیل بر آن، این فرموده الله متعال است: ﴿.....﴾
.....

حکم موارد ذیل را بیان نمایید:

س ۲

۱- هر کس به دلیل انکار زکات از پرداخت آن خودداری کند.

۲- هر که از روی بخل و عدم انکار زکات از پرداخت آن خودداری کند.

۳- توزیع زکات در سرزمین غیر از سرزمینی که مال در آن است.

مستحقین زکات

درس سیزدهم

هشت دسته اند که زکات به آنها تعلق می گیرد، که آن دسته ها در این فرموده

الله متعال ذکر شده اند:

﴿إِتْمَا الصَّدَقَاتُ لِلْفُقَرَاءِ وَالْمَسَاكِينِ وَالْعَامِلِينَ عَلَيْهَا وَالْمُؤَلَّفَةِ قُلُوبُهُمْ وَفِي الرِّقَابِ وَالْغَارِمِينَ وَفِي سَبِيلِ اللَّهِ وَابْنِ السَّبِيلِ فَرِيضَةٌ مِّنَ اللَّهِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ﴾

زکات اختصاص دارد به فقیران و مستمندان و کارگزاران [جمع‌آوری و توزیع] آن و دلجویی‌شدگان [تازه مسلمان] و برای [آزاد کردن] بردگان و [پرداخت وام] بدهکاران و [جهادگران] در راه الله و [کمک به] در راهماندگان. [این] فریضه‌ای [مقرر شده] از جانب الله است؛ و الله دانای حکیم است.

و شرح آن قرار ذیل است:

- ۱- فقراء، عبارتند از کسانی که چیزی برای کفایت شان ندارند.
- ۲- مساکین، عبارتند از کسانی که نیز چیزی برای کفایت شان ندارند، اما وضعیت شان از فقرا بهتر است.
- ۳- الْعَامِلُونَ (زکات کاران): کسانی هستند که زکات را از صاحبان آن جمع‌آوری، نگهداری، و به مستحقین توزیع می‌کنند، مشروط بر اینکه برای این کار از دولت حقوق نداشته باشند.

مستحقین زکات

درس سیزدهم

و شرح آن قرار ذیل است:

- ۴- الْمُؤَلَّفَةُ قُلُوبِهِمْ، و آنان پیشوایان و سران اقوام خود هستند که با عطا نمودن زکات بر آنان امید به اسلام آوردن یا ترک شرشان و یا قوت ایمانشان وجود داشته باشد.
- ۵- الرِّقَاب، آنها مکاتبان هستند، و مکاتب عبارت است از: برده ای که برای آزاد سازی خود را از سردار خود بخرد، و نیز اسیر مسلمان که توسط مال زکات آزاد می شود.
- ۶- الْغَارِمُ، قرضدار که برای مصالحه بین مردم قرض را متحمل شده است، یا کسی قرضدار که از ادای آن عاجز باشد.
- ۷- فِي سَبِيلِ اللَّهِ، آنان غازیانی هستند که در راه الله متعال جهاد می کنند، و حقوقی (معاشی) ندارند.
- ۸- ابْنُ السَّبِيل، مسافری که در راه مال و متاعش تمام شده باشد.

صدقه تطوعی (نفلی)

درس
چهاردهم

- مستحب است که مسلمان زیاد صدقه بدهد، و در راه های مختلف خیری انفاق کند، و خود را به انفاق عادت دهد نه به بخیلی، زیرا در آن از جانب الله متعال ثواب بزرگیست.

﴿مَنْ ذَا الَّذِي يُقْرِضُ اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا فَيُضَاعِفَهُ لَهُ أَضْعَافًا كَثِيرَةً﴾ [البقرة: ۲۴۵].

کیست که به الله قرض دهد؛ قرضی نیکو [و از اموالش در راه خشنودی پروردگار انفاق کند] تا [الله] آن را برایش چندین برابر کند؟ و الله است که [از روی حکمت و عدالت، در روزی بندگان] تنگی و گشایش پدید می آورد؛ و [همگی در آخرت] به سوی او بازگردانده می شوید.

او صلی الله علیه وسلم می فرماید:

«اتَّقُوا النَّارَ وَلَوْ بِشِقِّ تَمْرَةٍ، فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فِكْلِمَةً طَيِّبَةً» (۱۶).

«از آتش دوزخ دوری کنید اگرچه با صدقه دادن نصف یک خرما باشد، اگر آنرا نداشت سخن نیک گوید».

مسلم در کتاب الزکاة، باب: الحث على الصدقة ولو بشِقِّ تَمْرَةٍ أو كَلِمَةٍ طَيِّبَةٍ، وأنها حجابٌ مِنَ النَّارِ، شماره (۱۰۱۶) وارد کرده است.

صدقه تطوعی (نفلی)

درس
چهاردهم

او رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمودند:

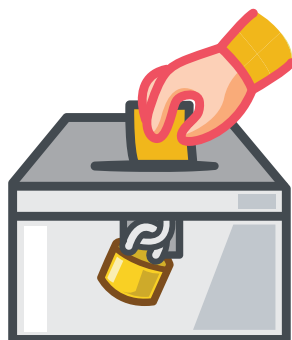
« مَا مِنْ يَوْمٍ يُصْبِحُ الْعِبَادُ فِيهِ إِلَّا مَلَكَانِ يَنْزِلَانِ فَيَقُولُ أَحَدُهُمَا: اللَّهُمَّ أَعْطِ مُنْفِقًا خَلْفًا، ويقول الآخر: اللَّهُمَّ أَعْطِ مُمْسِكًا تَلْفًا » (۱۷).

«هر روز که بندگان شب را به صبح می رسانند، دو فرشته پایین می آیند یکی آنها می گوید: یا الله، به کسی که انفاق می کند، عوض بده، و دیگری می گوید: یا الله، مال بخیل و کسی که از انفاق کردن خودداری می کند، از بین ببر.»

مسلم در کتاب الزکاة، باب: في المُنْفِق والمُمْسِك، شماره (۱۰۱۰) وارد کرده است.

صدقه درهمه اوقات مستحب است،
و صدقه دادن زیاد در موارد ذیل مستحب است:

- ۱ اوقات با فضیلت مانند ماه رمضان.
- ۲ در اماکن با فضیلت مانند حرمین شریفین.
- ۳ در اوقات نیازمندی و حاجت.
- ۴ برای اقارب نیازمند.

پرسش ها

س ۱ آن عده کسانی را بشمارید که زکات برای شان پرداخته می شود.

س ۱

.....
.....

س ۲ به علامت (✓) یا (x) پاسخ دهید، و خط را تصحیح کنید:

س ۲

۱- زکات به مجاهدان که در راه الله متعال جهاد می کنند پرداخته می شود.

۲- به کسی که زکات را جمع آوری می کند زکات داده می شود.

۳- میتوان اسیر مسلمان را از مال زکات آزاد کرد.

۴- صدقه دادن به خویشاوندان مستحب است.

س ۳ جای خالی را پر کنید:

س ۳

۱- شرط پرداخت زکات به کسانی که در جمع آوری آن کار می کنند: .....

۲- از جمله حکمت های پرداخت زکات برای سران اقوام اطاعت شونده، امید به .....

..... است. .... یا ..... یا .....

پرسش‌ها

۳- ابن السَّيِّل کسی است که: .....

س ۴ دلیلی از قرآن و سنت بر فضیلت صدقه را ذکر کنید.

.....

.....

.....

.....

س ۵ مستحب بودن کثرت صدقه در شماری از موارد، از جمله:

۱- .....

۲- .....

۳- .....

۴- .....

تعریف روزه:

روزه : خودداری به قصد عبادت از هر شکننده های روزه از طلوع فجر تا غروب آفتاب.

حکم آن:

روزه ماه رمضان یکی از ارکان پنج گانه اسلام است، و فريضه است که سوى الله متعال بر بندگانش فرض گردیده است.

و دليل آن اين قول الله متعال است:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى
الَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾ [البقرة: ۱۸۳]،
(ای کسانی که ایمان آورده اید! روزه بر شما فرض شده، چنان
که بر کسانی که پیش از شما بودند، فرض شده بود؛ تا
پرهیزگار شوید).

و معنی «کُتِبَ» فرض شدن است

قول او صلى الله عليه وسلم:

«بُنِيَ الْإِسْلَامُ عَلَى خَمْسٍ*: شَهَادَةِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ
وَرَسُولُهُ، وَإِقَامِ الصَّلَاةِ، وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ، وَحَجِّ الْبَيْتِ، وَصَوْمِ
رَمَضَانَ».

«اسلام بر پنج [بنا] استوار است: شهادت دادن به اینکه معبودی
[به حق] نیست جز الله، و اینکه محمد بنده و پیامبر اوست، و برپا
داشتن نماز و پرداخت زکات و حج خانه [کعبه] و روزه رمضان».
بخاری در کتاب الإیمان، باب: دعاؤکم إیمانکم، شماره (۸)، و مسلم در کتاب الإیمان،
باب: بیان أركان الإسلام ودعائمه العظام، شماره (۱) وارد نموده اند. و لفظ از اوست.

- روزه رمضان در سال دوم هجری فرض گردید، و رسول الله صلی الله علیه وسلم نه رمضان ها را روزه گرفت.

شرط های آن:

- روزه ماه رمضان چهار شرط دارد، که عبارتند از:
- ۱ اسلام، پس بر کافر واجب نیست.
  - ۲ بلوغ، پس بر کودک واجب نیست.
  - ۳ عقل، پس بر دیوانه واجب نیست.
  - ۴ توانای بر روزه گرفتن، پس بر ناتوان واجب نیست.

با آنچه که ماه داخل می شود:

- ماه رمضان به یکی از این دو صورت داخل می شود:
- ۱ رؤیت هلال ماه مبارک رمضان، بنابر فرموده او صلی الله علیه وسلم:

« صُومُوا لِرُؤْيَيْتِهِ، وَأَفْطِرُوا لِرُؤْيَيْتِهِ » ^(۱۹).

«به رؤیت ماه روزه بگیرید، و به رؤیت آن افطار کنید».

بخاری در کتاب الصَّوْم، باب: قول پیامبر صلی الله علیه وسلم: " إِذَا رَأَيْتُمُ الْهَلَالَ فَصُومُوا ... " و لفظ از اوست، و مسلم در کتاب الصَّیَّام، باب: وَجوب صَوْمِ رَمَضَانَ لِرُؤْيَا الْهَلَالِ وَالْفِطْرِ لِرُؤْيَا الْهَلَالِ، شماره ^(۱۰۸) وارد نموده اند.

با آنچه که ماه داخل می شود:

۲ اگر هلال دیده نشود سی روز ماه شعبان باید تکمیل شود؛ بنابر قول او صلی الله علیه وسلم:

« فَإِنْ غُيِّبَ عَلَيْكُمْ فَأَكْمِلُوا عِدَّةَ شَعْبَانَ ثَلَاثِينَ » .

« اگر رؤیت هلال از شما پنهان بود، ماه شعبان را سی روز تکمیل کنید. » .

نیت در روزه:

● برای صحت روزه نیت روزه از شب لازم است، البته در روزه های واجب، مانند روزه رمضان، روزه قضاء، و روزه نذر.

● اما روزه غیر واجب مانند روزه روزهای دوشنبه و پنج شنبه و ایام البیض، برای آن از شب نیت کردن شرط نیست، اگر در اثنای روز برای آن نیت کند، روزه او صحیح است، مشروط بر اینکه بعد از طلوع آفتاب شکننده روزه را صرف ننموده باشد.

پرسش ها

س ۱ روزه را تعریف کنید.

.....
.....

س ۲ دلیل وجوب روزه ماه رمضان را ذکر کنید.

.....
.....

س ۳ پاسخ صحیح هر پاراگراف را از عبارات زیر انتخاب کنید:

أ- پیامبر صلی الله علیه وسلم (نه رمضان - ده رمضان - هفت رمضان) را روزه گرفته بود.

ب- روزه رمضان در سال (دوم هجری - چهارم هجری - نهم هجری) فرض شد.

ج- از جمله شرط های روزه ماه رمضان (گذشت یک سال - عقل - تمییز) است.

د- تثبیت دخول ماه رمضان (تکمیل سی روز شوال - تکمیل سی روز شعبان - تکمیل بیست و نه روز شعبان) صورت می گیرد.

پرسش ها

س ۴ ماه رمضان با یکی از دو چیز داخل می شود، آن را با دلیل ذکر کنید.

.....

.....

س ۵ حکم موارد زیر را توضیح دهید:

أ - داشتن نیت از شب برای روزه ماه رمضان.

ب- نیت روزه نفل در اثنای روز.

س ۶ برای روزه واجب و غیر واجب مثال بیاورید.

.....

.....

از احکام روزه رمضان

درس
شانزدهم

افطار برای چه کسی در ماه رمضان جایز است:

از آسانی و تساهل اسلام این است که افطار را برای کسانی که عذر شرعی دارند مجاز دانسته است، از جمله:

۱ بیمار.

۲ مسافر.

پس مریض و یا مسافری که گرفتن روزه بر او سخت است، برای او جایز است در ماه رمضان افطار کند، و باید قضای آن را بیاورند، بنابر فرموده الله متعال:

﴿فَمَنْ كَانَ مِنْكُمْ مَّرِيضًا أَوْ عَلَى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِنْ أَيَّامٍ أُخَرَ﴾
[البقرة: ۱۸۴].

و هر کس از شما که بیمار یا مسافر باشد، [به اندازه آن روزهایی که نتوانسته است روزه بگیرد] تعدادی از روزهای دیگر [را روزه بگیرد].

۳ کسی که به علت کهولت سن یا بیماری که امیدی به بهبودی از آن نباشد، او افطار می کند، به ازای هر روز افطار برای یک مسکین خوراک بدهد، بنابر قول الله متعال:

﴿وَعَلَى الَّذِينَ يُطِيقُونَهُ فِدْيَةٌ طَعَامُ مِسْكِينٍ﴾
[البقرة: ۱۸۴].

و بر کسانی که توانایی آن را ندارند، لازم است فدیة بدهند [و آن، به ازای هر روز،] خوراک دادن به یک مسکین است.

از احکام روزه رمضان

درس
شانزدهم

قضای روزه:

- هر کس در ماه رمضان روزه خود را افطار کند، باید قضای آن روزها را بیاورد، مگر اینکه به دلیل کهولت سن یا بیماری که قابل درمان نیست نتواند روزه بگیرد، که در این صورت قضای آن بر او واجب نیست، او باید فقط کفاره بدهد.
- عجله در قضای روزه مستحب است، حال آنکه روزها پی هم است مگر می توان آن را به شکل متفرق روزه گرفت.
- برای افطار کننده جایز است قضای آن را تا قبل از ماه رمضان بعد به تأخیر بیندازد، اگر به خاطر عذر آن را تا رمضان آینده به تأخیر بیندازد اشکالی ندارد، و فقط قضای آن بر او واجب است، اما اگر بدون عذر باشد، این تأخیر قضاء کار حرام است که انجام داده و باید توبه کند، و روزهای را که افطار کرده باید قضای آن را بیاورد، و برای هر روز افطار برای یک مسکین باید خوراک بدهد.

از احکام روزه رمضان

درس
شانزدهم

مفسدات روزه:

- ۱ خوردن و آشامیدن عمداً در نهار رمضان، اما اگر کسی از روی فراموشی یا از روی اجبار غذا بخورد یا بیاشامد، روزه اش باطل نمی شود.
- ۲ خارج کردن خون با حجامت^(۲۰)، و یا مقدار کشیدن زیاد خون، اما اگر خون کم باشد، تأثیری بر روزه ندارد، مثال های از خون کم عبارتند از: بیرون آمدن خون به دلیل خونریزی بینی، و یا کشیدن دندان، و یا آزمایش خون. عبارت است از: خارج کردن خون از بدن با دستگاه و روش خاص.
- ۳ استفراغ عمدی، که عبارت است از بیرون راندن غذا یا نوشیدنی از معده از طریق دهان، ولی اگر بدون اختیار خارج شود، تأثیری بر روزه ندارد.
- ۴ فرو بردن چیزی داخل بدن از راه دهان یا غیر آن مانند: امپول های مغذی، و تزریق خون در روزه دار.

از احکام روزه رمضان

درس
شانزدهم

- هر کس یکی از این مفسدات روزه را انجام دهد، روزه اش باطل می شود، اگر روزه واجبى باشد، باید قضای آن را بیاورد.
- اگر در نهار رمضان کسی را دیدید که در حال فراموشی می خورد و یا می نوشد، به او یادآوری کنید، و نگذارید به خوردن و آشامیدن ادامه دهد، الله متعال می فرماید:

﴿وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَىٰ ۖ وَلَا تَعَاوَنُوا عَلَى الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ﴾
[آل عمران: ۹۷].

و در نیکوکاری و پرهیزگاری به یکدیگر یاری رسانید و در گناه و تجاوز دستیار هم نشوید.
- شستن دهان و بینی (مضمضه و استنشاق) برای روزه دار مکروه است، تا آب به داخل او نرسد.

پرسش ها

س ۱ برای کسانی که در رمضان فطر جایز است، ذکر کنید.

س ۱

.....
.....

س ۲ جاهای خالی زیر را پر کنید:

س ۲

ا- ممکن است شخص به دلیل ..... یا .....
..... نتواند روزه بگیرد.

ب- برای مریضی که .....
..... فطر کردن مباح است.

ج - کسی که روزه خود را بنابر عذر افطار کند، بر او ... لازم است.

س ۳ سه مورد را ذکر کنید که روزه را باطل می کند.

س ۳

.....
.....

پرسش ها

س ۴ به علامت (✓) یا (x) پاسخ دهید، و خطا را تصحیح کنید:

- ا- کسی که سهوا بخورد یا بیاشامد روزه اش باطل می شود.
- ب- اگر خون زیادی از روزه دار گرفته شود روز اش باطل می شود.
- ج- زیاده روی در شستن دهان و بینی (مضمضه و استنشاق) برای روزه دار مستحب است.
- د- اگر بدون اختیار استفراغ کنید روزه شما باطل می شود.

س ۵ در اطراف پاسخ صحیح زیر خط دایره بکشید:

- ا- اگر در روز رمضان شخصی را در حال خوردن یا آشامیدن دیدید:
- ۱ - بگذار بخورد و بیاشامد، زیرا الله متعال برای او خوراک و آب داده است.
  - ۲ - او را به داشتن روزه یاد آور می شوم.
  - ۳ - به آن اهمیت نمی دهم.

- ب- زیاده روی در شستن دهان و بینی (مضمضه و استنشاق) مکروه است:
- ۱ - در هر وضو.
  - ۲ - در هر غسل جنابت.
  - ۳ - در روزه.

- یک سلسله آدابی است که روزه دار در ماه رمضان آن را باید رعایت کند، که برخی از آنها واجب، و برخی مستحب است، و او عبارتند از:
 ۱- روزه‌دار و غیر روزه دار باید از دروغ و غیبت و سخن چینی و دشنام پیر هیزند، بنابر آنچه که او صلی الله علیه وسلم فرموده است:

«مَنْ لَمْ يَدَعْ قَوْلَ الزُّورِ وَالْعَمَلَ بِهِ وَالْجَهْلَ، فَلَيْسَ لِلَّهِ حَاجَةٌ فِي أَنْ يَدَعَ طَعَامَهُ وَشَرَابَهُ» (۲۱).

«کسی که سخن باطل و عمل به آن و نادانی را ترک نکند، الله متعال نیازی ندارد که او خوردن و آشامیدن را ترک کند» (۲۱).

بخاری در کتاب الأدب، باب: قول الله تعالى: (وَأَجْتَنِبُوا قَوْلَ الزُّورِ)، شماره (۶۰۷) و لفظ از اوست، و ابوداود در کتاب الصوم، باب: الغيبة للصائم، شماره (۲۳۶۲)، و ترمذی در کتاب الصوم، باب: ما جاء في التشديد في الغيبة للصائم، شماره (۷۰۷) وارد نموده اند.

- ۲- برای روزه دار انجام دادن موارد زیر مستحب است:
- ا- کثرت عبادات با انواع آن، مانند: خواندن قرآن، ذکر الله متعال، انفاق در امور خیریه و نماز تراویح.
  - ب- هرگاه کسی به او دشنام دهد بگوید:

(إِنِّي أَمْرٌ صَائِمٌ) (۲۲).

من روزه دار هستم.

بخاری در کتاب الصَّوْم، باب: هل يقول: إِنِّي صَائِمٌ إِذَا شُئِمْتُ، شماره (۱۹۰۴) از حدیث ابوهریره رضی الله عنه که می فرماید: رسول الله صلی الله علیه وسلم می فرماید: "فَإِنْ سَابَّهُ أَحَدٌ أَوْ قَاتَلَهُ فَلْيَقُلْ: إِنِّي أَمْرٌ صَائِمٌ". «اگر کسی او را دشنام دهد یا با او جنگید، او باید بگوید: من روزه دار هستم».

- ج- تأخیر در سحری و تعجیل در افطار.
- د- با خرمای تازه، و اگر نبود با خرمای خشک، و اگر نبود با آب افطار کند.
- هـ- هنگام افطار دعا کند، چون روزه دار دعایی دارد که ردّ نمی شود، از جمله این که بگوید:

(تشنگی بر طرف، و رگها تر شدند، و پاداش ان شاء الله ثابت گشت) (۲۳).

ابوداود در کتاب الصَّوْم، باب: القول عند الإفطار، شماره (۲۳۰۷) از حدیث ابن عمر رضی الله عنه وارد کرده است.

* مسلمان باید از ماه رمضان در تقرب به الله متعال از طریق طاعات استفاده نماید، از جمله کثرت تلاوت قرآن کریم در این ماه، اقامه نماز تراویح با مسلمانان، و انجام عمره، و در اموری مصروف نشود که هیچ سودی در دین و دنیا برای او ندارد.

پرسش ها

س ۱ حکم غیبت و سخن چینی چیست؟

.....

س ۲ روزه فقط خودداری از خوردن و آشامیدن نیست، دلیلی بر آن را ذکر کنید.

.....

س ۳ سه نمونه از اعمال نیک را ذکر کنید که روزه دار آن را باید در ماه رمضان به کثرت انجام دهد.

.....

س ۴ روزه دار چه می گوید:

.....

ا - اگر کسی به او دشنام دهد: .....

ب- هنگام افطار خود: .....

پرسش‌ها

سه به علامت (✓) یا (×) پاسخ دهید، و خطا را تصحیح کنید:

ا - تعجیل در سحری و تأخیر در افطار مستحب است.

ب- افطار روزه دار با خرماي تازه (رطب) مستحب است .

روزه نفلی

درس
هجدهم (۲۴)

● روزه نفلی و کثرت گرفتن آن سنت است، به دلیل ثواب و فضیلت بزرگی که در پی دارد، و سنت پیامبر صلی الله علیه وسلم در ترغیب مردم به روزه گرفتن روزهای مخصوص آمده است، از جمله:

- ۱ یک روز روزه و یک روز افطار کردن، و این بهترین روزه نفلی است.
- ۲ سه روز روزه از هر ماه، و ترجیح داده می شود که روزهای بیض باشد (۲۴)، که عبارت است از روز سیزدهم و چهاردهم و پانزدهم هر ماه هجری قمری.
- ۳ روزه روز دوشنبه و پنجشنبه.
- ۴ روزه گرفتن شش روز از ماه شوال.
- ۵ روزه روز عاشورا، که روز دهم ماه محرم است، و روزه گرفتن یک روز قبل یا يك روز بعد از آن سنت است.
- ۶ روزه روز عرفة برای غیر حاجیان.

بر فضیلت روزه این روزها احادیث زیادی دلالت می کند، از جمله: از عبدالله بن عمر رضی الله عنه که فرمود: رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمود: محبوب ترین روزه نزد الله متعال، روزه داود است که یک روز روزه می گرفت و یک روز افطار می کرد. بخاری در شماره (۱۹۷۹) و مسلم در شماره (۱۱۵۹) وارد کرده است. از ابوهریره رضی الله عنه روایت است که می گوید: دوست عزیزم صلی الله علیه وسلم مرا به سه روز روزه ی از هر ماه، و دو رکعت نماز چاشت، و خواندن وتر پیش از آن که بخوابم، سفارش فرمود. بخاری در شماره (۱۹۸۱) و مسلم در شماره (۷۲۱) وارد نموده اند. از اسامه بن زید، رضی الله عنهما روایت است که گفت: یا رسول الله، روزه می گیرید که نزدیک نیست افطار کنید، و افطار می کنید که نزدیک نیست روزه بگیرید، مگر دو روزی که اگر وارد روزه شما شود، وگرنه آنها را روزه می گیرید، فرمودند: کدام دو روز است؟ گفتیم: روز دوشنبه و روز پنجشنبه است. فرمودند "ذَٰلِكَ يَوْمَانِ تَغْرَضُ فِيهِمَا الْأَعْمَالُ عَلَى رَبِّ الْعَالَمِينَ، فَأَجِبْ أَنْ يُعْرَضَ عَمَلِي وَأَنَا صَائِمٌ". «در آن دو روز اعمال (مردم) در پیشگاه الله متعال عرضه می شود، لذا دوست دارم درحالی اعمالم - به الله متعال - عرضه گردد که روزه هستم». نسائی در سنن خود به شماره (۲۳۵۸) وارد نموده است.

از ابویوب انصاری رضی الله عنه روایت کرده است که فرمود: رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمودند: "مَنْ صَامَ رَمَضَانَ، ثُمَّ أَتْبَعَهُ سِتًّا مِنْ شَوَالٍ، كَانَ كَصِيَامِ الدَّهْرِ".

هر کس ماه رمضان را روزه بگیرد و سپس شش روز شوال را به دنبالش روزه بگیرد، گویا که یک سال روزه گرفته باشد. مسلم، در شماره (۱۱۶۴) وارد نموده است. از ابو قتاده رضی الله عنه روایت کرده که پیامبر صلی الله علیه وسلم فرمودند: "صِيَامُ يَوْمٍ عَرَفَةَ أَحْتَسِبُ عَلَى اللَّهِ أَنْ يُكَفِّرَ السَّنَةَ الَّتِي قَبْلَهُ وَالسَّنَةَ الَّتِي بَعْدَهُ، وَصِيَامُ يَوْمٍ عَاشُورَاءَ أَحْتَسِبُ عَلَى اللَّهِ أَنْ يُكَفِّرَ السَّنَةَ الَّتِي قَبْلَهُ". گمان می برم روزه روز عرفات کفاره سال قبل و سال بعد باشد، و گمان می برم روزه روز عاشورا کفاره سال قبل باشد" روایت مسلم، شماره (۱۱۶۲).

پرسش ها

روزهایی که روزه گرفتن در آنها مستحب است ذکر کنید.

س ۱

.....
.....

تکمیل کنید:

س ۲

۱- بهترین روزه عبارت است از: .....

۲- روزهای بیض عبارتند از: .....

???

حکم حج:

حج یک رکن اسلام است، و همچنین فرضی از فرایض الله متعال است که بالای مسلمان فرض گردانیده است.

﴿وَلِلَّهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مَنِ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا﴾ [آل عمران: ۹۷].

و بر مردم [واجب] است که برای [عبادت] الله قصد آن خانه کنند [البته برای کسی که توانایی [مالی و جسمی] رفتن به سوی آن را دارد.

و دلیل از سنت حدیث جبریل از عمر بن الخطاب رضی الله عنه است که فرمود: ای محمد من را از اسلام باخبر کن؟ پس رسول الله - صلی الله علیه و سلم - فرمودند:

«الإسلام أن تشهد أن لا إله إلا الله، وأنَّ محمَّداً رسولُ الله، وتُقيم الصلاة، وتؤتي الزكاة، وتُصومَ رَمَضانَ، وتحجَّ البَيْتَ إن استَطَعْتَ إليه سَبِيلًا» (۲۶).

اسلام عبارتست از اینکه گواهی دهی معبود بر حقّی غیر از الله نیست و به راستی محمد فرستاده اوست، و نماز را برپا کنی، و زکات را پردازی، و ماه رمضان را روزه بگیری، و اگر توانایی رفتن به ادای حج خانه الله را داشتی آن را به جا آوری.

روایت مسلم در کتاب الإیمان، باب: بیان الإیمان والإسلام والإحسان، شماره (۱).

- حج در سال نهم هجرت نبوی - بر صاحبش بهترین درود و سلام باشد - فرض گردید، و پیامبر صلی الله علیه وسلم یک بار حج به جا آورد که همان حجّ الوداع بود.

حکم عمره:

در عمر یک بار عمره کردن واجب است.

شرط های وجوب حج و عمره:

- ۱ اسلام، پس بر کافر واجب نیست.
- ۲ عقل، پس بر دیوانه واجب نیست.
- ۳ بلوغ، پس بر کودک واجب نیست.
- ۴ توانایی: که عبارت است از موجودیت زاد و وسیله نقلیه، و امنیت راه به سوی مکه، و برای زن وجود محرم اضافه می شود.

- محرم زن: شوهر است، و یا نزدیکانی که محرم او باشند، مانند پدر، پسر، ماما و عمو و مانند آن، یا محرم رضاعی باشد، مانند برادر رضاعی.

پرسش ها

س ۱

حج فرضی است که الله متعال بر مسلمانان آن را فرض نموده است، دلیلی از قرآن و سنت بر آن را ذکر کنید.

س ۲

پاسخ صحیح را با خط کشیدن زیر آن انتخاب کنید:

ا- حج در سال (نهم - دهم - دوم) هجری فرض گردید.

ب- حج (هر سال - دو بار در عمر - یک بار در عمر) واجب است.

ج- عمره (هر سال یکبار - دو بار در عمر - یک بار در عمر) واجب است.

س ۳

شرط های وجوب حج و عمره را بشمارید.

مواقیت حج و عمره

درس بیستم

● دو نوع مواقیت وجود دارد: مواقیت زمانی و مواقیت مکانی.

اول: مواقیت زمانی:

مواقیت زمانی حج، همان ماه های حج است، که عبارتند از:

۱ ماه شوال

۲ ماه ذی القعدة

۳ ده اول ذی الحجه.

اما عمره، زمان خاصی ندارد؛ بلکه در هر وقت از سال انجام می شود.

دوم: مواقیت مکانی:

عبارت از مکانهایی است که مسلمانان از آن جا برای حج یا عمره احرام (نیت) می کنند، و این مواقیت عبارتند از:

۱ ذوالحلیفه که اکنون (آبار علی) نامیده می شود، او میقات اهل مدینه می باشد.

۲ قرن المنازل، که اکنون (السیل الکبیر) نامیده می شود، او میقات اهل نجد و طائف است.

۳ الجحفه، که میقات اهل شام و مصر و مغرب می باشد، و اکنون مردم از رابغ احرام (نیت) می کنند.

۴ یلملم، او اکنون السعديه نامیده می شود، او میقات اهل یمن است.

۵ ذات عرق، که میقات مردم عراق است و اکنون الضریبه نامیده می شود.

مواقیت حج و عمره

درس بیستم

- کسی که قصد حج یا عمره را دارد نه باید بدون احرام (نیت) از این مواقیت (مکان ها) عبور نماید.
- این مکان ها برای ساکنان آن که در بالا به آنها اشاره کردیم مکان احرام (نیت) محسوب می شود، و نیز غیر ساکنان این مکان ها اگر قصد ادای حج یا عمره را داشته باشد و از آن مکان ها عبور نماید، باید از آن جا احرام (نیت) نمایند.
- هر کس منزلش بین مکه و این مواقیت (مکان ها) باشد، از مکان خود احرام (نیت) می کند.
- اهل مکه برای ادای حج از مکه احرام (نیت) می کنند، و برای ادای عمره از جل، یعنی خارج از حدود حرم، مانند تنعیم و جعرانه، احرام (نیت) می کنند.
- کسی که مسیرش به یکی از این مواقیت (مکان ها) منتهی نمی شود، هرگاه به نزدیک ترین آن نزدیک شود احرام (نیت) نمایند. دلیل بر همه موارد فوق

حدیث ابن عباس رضی الله عنه است:

اینکه پیامبر صلی الله علیه وسلم برای اهل مدینه ذی الحلیفه، و برای اهل شام الجحفه، و برای اهل نجد قرن المنازل، و برای اهل یمن یلملم را تعیین نموده است. این مکان ها متعلق به ساکنان آن و هرکسی که از آن عبور می کند و می خواهد حج یا عمره را انجام دهد می باشد. و هر که از غیر این مکان ها باشد، از مکان خود احرام (نیت) نمایند حتی اهل مکه از مکه^(۲۸). بخاری په بخاری در کتاب الحج، باب: مَهْلُ أَهْلِ الْيَمَنِ، شماره (۱۰۳۰)، و مسلم در کتاب الحج، باب: مَوَاقِيتُ الْحَجِّ، شماره (۱۱۸۱) وارد نموده اند.

پرسش ها

س ۱ موافقت زمانی برای حج را ذکر کنید.

.....

.....

س ۲ شماره را گرفته و در جای مناسب قرار دهید:

.....

.....

س ۳ اهل مکه از کجا برای حج و عمره احرام (نیت) می کنند؟ با دلیل ذکر کنید.

.....

.....

س ۴ اهل جده برای حج و عمره از کجا احرام (نیت) می کنند؟ با دلیل ذکر کنید.

الف: هرگاه کسی به او دشنام دهد .....

ب: هنگام افطار روزه .....

احرام

درس
بیست و یکم^(۲۹)

احرام:

عبارت است از: نیت ورود به مناسک.

نُسُک:

به اعمال حج یا عمره اطلاق می شود.

حکم احرام:

یکی از ارکان حج و عمره می باشد، هر که بخواهد حج یا عمره را
بجا آورد باید در میقات احرام (نیت) نماید.

- معنای احرام: نیت ورود به مناسک (اعمال حج یا عمره) می باشد، و معنی آن: پوشیدن لباس احرام نیست چنانکه برخی معتقدند، پس با درآوردن لباس دوخته شده و پوشیدن لباس احرام، محرم محسوب نمی شود، تا زمانی که نیت ورود به مناسک را ننموده باشد. معلم منظور از ازار و رداء را توضیح می دهد، و نحوه احرام را به صورت عملی نشان می دهد.

مستحبات احرام:

- برای کسانی که می خواهند برای حج یا عمره احرام (نیت) نمایند، انجام موارد زیر برایش مستحب است:
- ۱ غسل نمودن و نظافت.
  - ۲ خوشبو کردن بدن نه لباس.
  - ۳ پوشیدن ازار و ردای سفید برای مرد، زن با هر لباسی که بخواهد بدون شباهت با مردان و زینت احرام نماید.

صفت احرام:

- مردان باید تمامی لباسهای خود را از تن دور می کنند، و نیت می کند برای داخل شدن به مناسکی که می خواهد انجام دهد؛ برای ادای حج می گوید: (لَبَّيْكَ حَجًّا)، و برای ادای عمره می گوید: (لَبَّيْكَ عُمْرَةً).
- سپس به گفتن تلبیه می پردازد: (لَبَّيْكَ اللَّهُمَّ لَبَّيْكَ، لَبَّيْكَ لَا شَرِيكَ لَكَ لَبَّيْكَ، إِنَّ الْحَمْدَ وَالْبَعْثَةَ لَكَ وَالْمُلْكَ، لَا شَرِيكَ لَكَ) تکرار زیاد تلبیه مستحب است، مردها به صدای بلند و زنان به صدای پایین تکرار نمایند

پرسش ها

س ۱ مراد از احرام چیست؟

س ۱

.....
.....

س ۲ حکم احرام از میقات چیست؟

س ۲

.....
.....

س ۳ موارد مستحبی وجود دارد برای کسی که برای حج و یا عمره احرام می کند،
آن را ذکر کنید:

س ۳

.....
.....

س ۴ کسی که اراده حج نماید چگونه احرام نماید؟

س ۴

.....
.....

پرسش ها

س ۵ صفت تلبیه چگونه است؟

س ۵

.....

.....

س ۶ آنچه در تلبیه مستحب است ذکر کنید.

س ۶

.....

.....

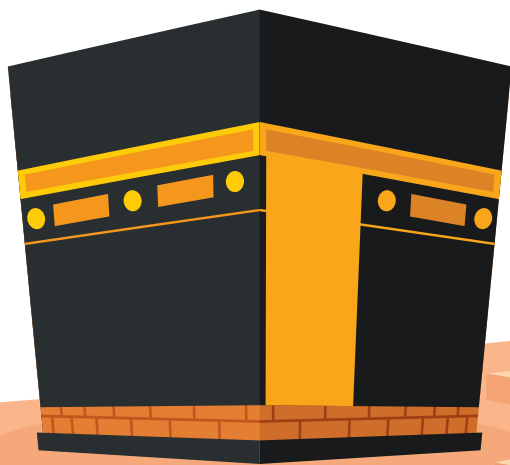
محظورات (ممنوعات) احرام و فدیہ آن

درس بیست
و دوم (۳۰)

- اگر مسلمانی برای حج یا عمره احرام (نیت) کند، انجام برخی موارد برایش حرام می شود، که موارد: (محظورات احرام) نامیده می شود، و هر کس عمداً یکی از آنها را انجام دهد باید فدیہ بدهد.
- برای شما برخی از این محظورات (ممنوع ها) را یاد آور می شویم، با ذکر فدیہ بر کسی که یکی از آنها انجام دهد، از جمله:

محظور / ممنوع

- ۱ تراشیدن مو
- ۲ کوتاه کردن ناخون
- ۳ پوشاندن سر با چسب
- ۴ پوشیدن لباس دوخته
- ۵ استعمال عطر (خوشبو) در بدن و یا لباس
- ۶ کشتن شکار و یا شکار کردن آن

محظورات (ممنوعات) احرام و فدیہ آن

درس بیست
و دوم (۳۰)

- هر كس يكي از اين پنج كار ممنوع را انجام دهد بين سه كار اختيار داده مي شود:
  - ۱- سه روز روزه.
  - ۲- يا دادن خوراك براي شش مسكين، به هر مسكين نصف صاع (پيمانه) خوراك از قبيل (گندم يا برنج) يا مانند آن.
  - ۳- يا ذبح يك گوسفند.
- هر كسي كه شكار را بکشد و يا آن را شكار کند، بين سه چيز اختيار داده مي شود:
  - ۱- ذبح مشابه حيواني را كه شكار کرده است.
  - ۲- برآورد ارزش پول به درهم، و خريدن خوراك به قيمت آن و تقسيم آن براي مساكين، و براي هر مسكين به اندازه يك مُد.
  - ۳- به ازاي هر مد يك روز روزه است (و مُد: ربع صاع است).

پرسش ها

سه محظورات احرام را ذکر کنید.

س ۱

اگر شخص در حال احرام موهای خود را بتراشد چه فدیة بر او واجب می گردد؟

س ۲

اگر شخص در حال احرام شکاری را شکار کند چه فدیة بر او واجب می گردد؟

س ۳

ارکان حج و عمره

درس بیست
و سوم

ارکان حج

وقوف در عرفه تا
غروب خورشید

وقوف در عرفه

احرام از میقات

احرام

ارکان حج و عمره

درس بیست
و سوم

* هر کس یکی از ارکان حج یا عمره را ترک کند تا آن را انجام ندهد حج یا عمره او تمام نمی شود، و هر کس واجبی را ترک کند باید ذبح کند.

پرسش ها

علامت را در جای مناسب قرار دهید:

س ۱

واجبات

فقط در حج واجب است

فقط در عمره واجب است

در حج و عمره واجب است

احرام

وقوف در عرفه

طواف افاضه

سعی

ارکان

فقط در حج رکن است

فقط در عمره رکن است

در حج و عمره رکن است

واجبات

احرام

ارکان

کسی که یک اعمال زیر را ترک نماید چه حکم دارد:

س ۲

د- طواف افاضه.

ج- سعی.

ب- رمی جمرات.

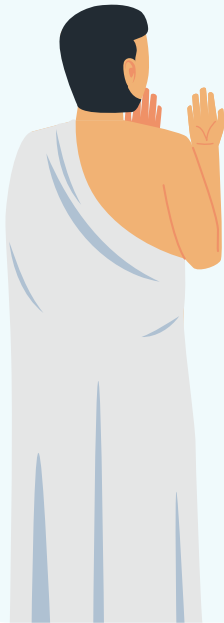
ا - وقوف در عرفه.

ه- طواف وداع.

طریقه ادای عمره

درس بیست
و چهارم (۳۱)

طریقه ادای عمره

هر کس بخواهد عمره ادا نماید، باید مراحل زیر را انجام دهد:

۱ چون به میقات رسید، غسل نماید، و خود را پاک کند، و لباس احرام بپوشد، سپس برای عمره نیت می کند و بگوید: لَبَّيْكَ عُمْرَةً، سپس به گفتن تلبیه (لَبَّيْكَ اللَّهُمَّ لَبَّيْكَ ...) ادامه می دهد تا این که طواف را آغاز کند.

۲ هرگاه به حرم رسید طواف عمره را آغاز می کند، و هفت بار دور کعبه طواف می کند.

معلم موارد ذیل را بیان کند: ۱- حجر الاسود، آغاز و پایان طواف است. - بوسیدن حجر الاسود سنت است، و ما به پیروی از پیامبر صلی الله علیه وسلم آن را می بوسیم، چنانچه در حدیث عمر بن خطاب رضی الله عنه آمده است که: او به حجر الاسود آمد و آن را بوسید و گفت: می دانم که تو سنگی هستی که هیچ ضرر و فایده ای رسانده نمی توانی، و اگر رسول الله صلی الله علیه وسلم را ندیده بودم که تو را بوسیده است، تو را نمی بوسیدم. "بخاری در کتاب الحج، باب: مَا ذُكِرَ فِي الْحَجَرِ الْأَسْوَدِ، شماره (۱۵۹۷) وارد نموده است. ۲- الملتزم، محدوده بین حجر الاسود و درب کعبه مشرفه است، که تقریباً به اندازه چهار ذراع است.

۳- الشاذرُوان: برآمدگی شیب دار کوتاهی است به ازای تقریباً سوم حصه یک ذراع که در قسمت پایین دیوار کعبه وجود دارد، و طواف روی آن را صحیح نمی باشد؛ زیرا جزوی از کعبه است. ۴- مقام ابراهیم علیه الصلاة والسلام، سنگی است که ابراهیم هنگام ساختن کعبه بر آن ایستاد و اسماعیل علیه الصلاة والسلام سنگ ها را به او می داد. - بر اساس حدیث جابر بن عبدالله رضی الله عنه پس از هر طواف سنت است که در عقب مقام ابراهیم نماز خوانده شود، چنانچه در مورد وصف حج پیامبر صلی الله علیه وسلم می گوید، که سپس نزد مقام ابراهیم علیه الصلاة والسلام رفت و تلاوت نمود: (وَأَتَّجِدُوا مِنْ مَقَامِ إِبْرَاهِيمَ مُصَلِّی)، و مقام را بین خود و کعبه قرار داد، و در دو رکعت (قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ) و (قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ) را تلاوت نمود. مسلم در کتاب الحج، باب: حَجَّةُ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، شماره (۱۲۱۸) وارد نموده است. ۵- الحجر، داخل حجر طواف کردن صحیح نیست، چرا که جز کعبه است، و پیامبر صلی الله علیه وسلم از عقب حجر طواف نموده اند، و فرمودند: برای این که مناسک خود را بگیری. مسلم در کتاب الحج، باب: اسْتِحْبَابُ رَمِي جَمْرَةِ الْعَقَبَةِ، شماره (۱۲۹۷) وارد نموده است. ۶- رکن یمانی، لمس آن سنت است بدون بوسیدن و اشاره به آن. ۷- بین رکن یمانی و حجر

طریقه ادای عمره

درس بیست
و چهارم (۳۱)

طریقه ادای عمره

طریقه ادای عمره: با بوسیدن و یا لمس حجرالاسود - در صورت امکان- و یا به آن اشاره می کند و می گوید: بسم الله و الله اکبر، و دور کعبه طواف می کند و آن را سمت چپ خود قرار می دهد، تا اینکه بار دوم به حجر الاسود برسد، و به این ترتیب دور (شوط) اول به پایان می رسد، سپس دور دوم و سوم را به همین ترتیب انجام می دهد تا این که دور هفتم تمام شود، و نزدیک حجر الاسود شود آن را ببوسد و یا لمس کند، و اگر برایش مقدور نباشد به سوی آن با دست راست اشاره کند و بگوید: الله اکبر، و بین رکن یمانی و حجر الاسود بگوید: رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ.

- ۳ سپس اگر برایش مقدور بود دو رکعت نماز را پشت سر مقام ابراهیم علیه الصَّلَاةُ وَالسَّلَام بجا می آرد، در غیر این صورت در هر جای مسجدالحرام نماز بخواند.
- ۴ سپس به مسعی می رود و هفت مرتبه بین صفا و مروه سعی می کند، که از صفا شروع نموده و به مروه پایان می دهد (رفتن او از صفا به مروه یک دور است و بازگشت او از مروه به صفا یک دور دیگر است).
- ۵ سپس سر خود را می تراشد و یا تمام موی سر خود را کوتاه می کند، و تراشیدن بهتر است.

اگر چنین کند، عمره اش تمام شده است، و بر او جایز است آنچه به خاطر احرام بر او حرام گردیده بود، اعم از عطر زدن، پوشیدن لباس دوخته، پوشاندن سر، کوتاه کردن ناخن ها و تراشیدن مو.

پرسش ها

س ۱. طریقه طواف کعبه را ذکر کنید.

س ۱

.....
.....

س ۲. جاهای خالی زیر را پر کنید:

س ۲

ا - محرم تلبیه می گوید تا اینکه به ..... شروع کند.

ب - طواف کننده با ..... شروع می کند، ..... او
را می بوسد یا او را لمس می کند ..... و می گوید:
..... سپس طواف کعبه را انجام می دهد، و آن را در .....
قرار می دهد تا این که بار دوم به .....
برسد، و به این ترتیب تمام می شود.

ج - عمره کننده بین ..... و ..... سعی می کند، با .....
..... شروع می شود. و با ..... ختم می شود..

س ۳. طریقه سعی را ذکر کنید.

س ۳

.....
.....

انواع مناسک:

مناسک سه نوع است، که عبارتند از:

- ۱ تمتع: عبارت است از نیت کردن به عمره در ماه های حج، و آن را تمام می کند، و خود را از احرام حلال (بیرون) می کند، سپس در همان سال برای حج نیت و احرام می کند.
  - ۲ قران: همزمان نیت کردن برای عمره و حج.
  - ۳ افراد: عبارت است از نیت کردن فقط برای حج.
- کسی که می خواهد حج را به جا آورد با یکی از این سه مناسک احرام (نیت) کند، که بهترین آنها تمتع است.

هدی (قربانی) تمتع و قران:

هدی (قربانی): عبارت است از گوسفندی و یا یک هفتم شتر^(۳۲) و یا یک هفتم گاوی که باید در حرم ذبح شود.

بدنة: برای شتر نر و ماده به کار می رود.

- کسی که تمتع و قران می کند - اگر از اهل مکه نباشد - باید قربانی کند، ولی اگر افراد می کند بر او قربانی (هدی) نیست.
- هر کس نتواند قربانی کند باید ده روز روزه بگیرد: سه روز در حج و هفت روز پس از بازگشت به خانواده اش.

طريقة حج تمتع:

اول: ادای عمره: در ماه های حج برای عمره احرام می کند، و آن را تمام می کند (و قبلاً آنچه که مربوط به احرام و طريقة انجام عمره بود تذکر دادیم).

دوم: اعمال روز هشتم (روز ترویبه) (۳۳).

این روز را روز ترویبه می نامند؛ زیرا حاجیان در منی و عرفات با خود به اندازه کافی آب می گیرند؛ چون در آن زمان آب در دسترس نبود، اما اکنون آب فراوان است، والله الحمد والمنة.

در روز هشتم ذی الحجه، حاجی برای حج احرام می کند و می گوید: لَبَيْكَ حَجًّا، و شب نهم را در منی سپری می کند.

سوم: اعمال روز نهم (روز عرفه)

حاجی در روز نهم پس از طلوع آفتاب از منی به سمت عرفات حرکت می کند، و بقیه روز را در آنجا می ماند، به دعاء، استغفار زیاد و تلاوت قرآن کریم رو می آورد، و هرگاه آفتاب غروب نماید به سمت مزدلفه رفته و شب را در آنجا می گذراند تا این که نماز صبح را بجا آورد، و قبل از طلوع فجر از مزدلفه خارج نمی شود مگر برای عذری مانند ضعیفان، زنان و کودکان و همراهان آنان.

چهارم: اعمال روز دهم (روز عید):

در روز دهم، حاجی پس از سپیده دم از مزدلفه به سمت منی حرکت می‌کند، قبل از طلوع خورشید، و هرگاه به منی رسد موارد زیر را انجام می‌دهد:

- ۱ رمی جمره عقبه با هفت سنگریزه، و گفتن «الله اکبر» با رمی هر سنگریزه.
- ۲ ذبح هدی (قربانی).
- ۳ تراشیدن و یا کوتاه کردن مو، و تراشیدن بهتر است.
- ۴ طواف افاضه (زیارة).
- ۵ سعی بین صفا و مروه.

پس از رمی جمره عقبه و تراشیدن یا کوتاه کردن مو، حاجی از احرام خارج می‌شود.

پنجم: اعمال روز یازدهم:

در روز یازدهم، حاجی سه جمرات را بعد از زوال به ترتیب می‌زند، و هر یک را هفت سنگریزه می‌زند و با زدن هر سنگریزه تکبیر می‌گوید، و این جمرات عبارتند از: الجمره الأولى، سپس الجمره الوسطی، سپس الجمره الکبری و (جَمَرَةُ الْعَقَبَةِ) نیز نامیده می‌شود.

ششم: اعمال روز دوازدهم و سیزدهم:

در روز دوازدهم و سیزدهم، حاجی مانند اعمال روز یازدهم را انجام می‌دهد، و برای حاجی جواز دارد که عجله کند، این که روز دوازدهم قبل از غروب آفتاب از منی خارج شود.

هفتم: میبیت (شب گذراند) در منی شب های ایام التشریق:

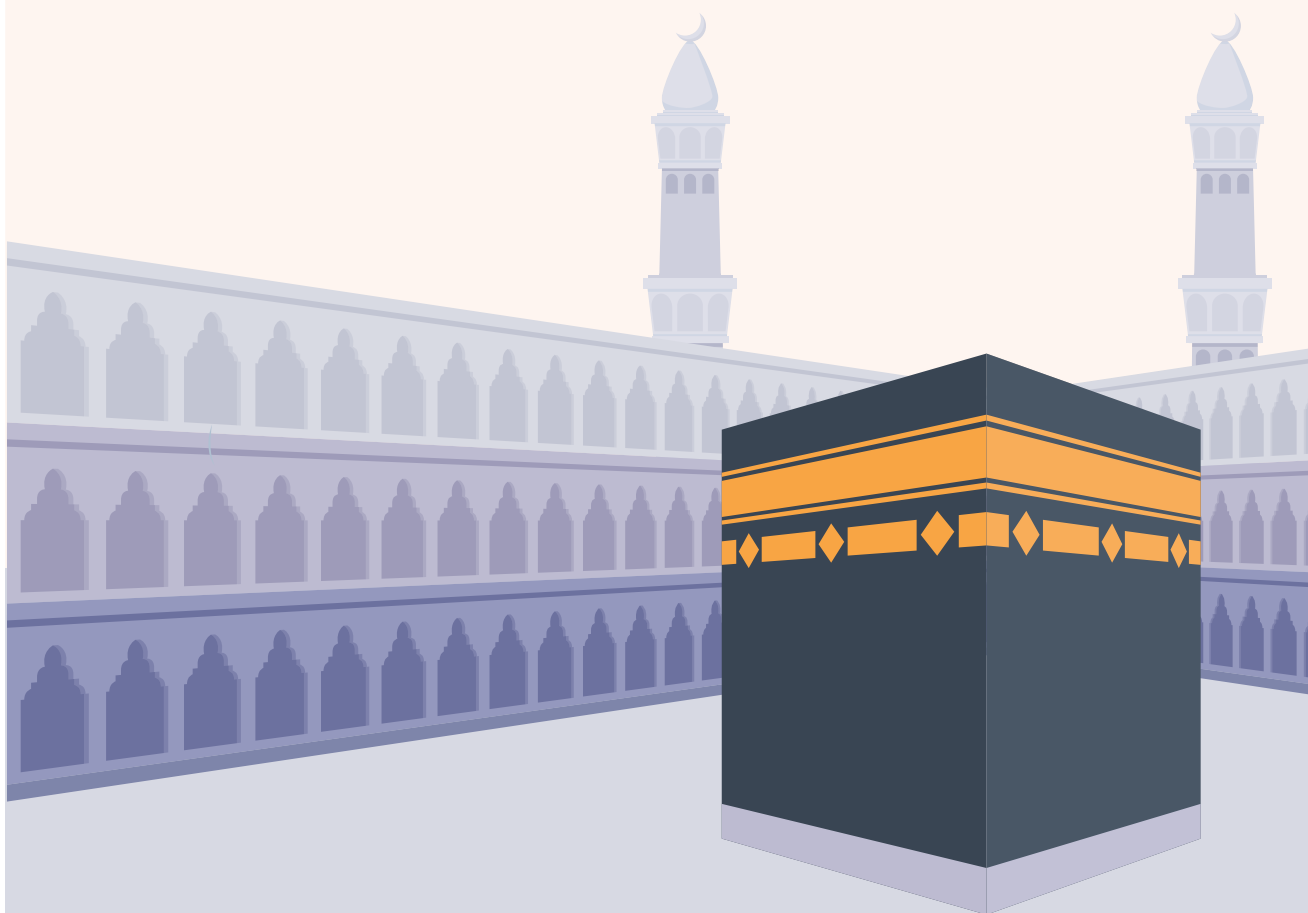
حاجی باید شب های ایام التشریق که عبارتند از: یازدهم و دوازدهم و سیزدهم را در منی بگذراند.

طريقة حج

درس بیست
و پنجم

هشتم: طواف وداع:

اگر حاجی بخواهد از مکه خارج شود باید طواف کعبه را با طواف وداع انجام دهد.

پرسش ها

۱س انواع مناسک را ذکر کنید وهدی (قربانی) چیست؟ و بر چه کسی واجب است؟

.....

.....

۲س کسی که حج تمتع را بجا می آورد، چه روزی احرام می کند؟

.....

.....

۳س حاجیان در کدام روز در عرفه وقوف می کند؟ و چه زمان از آن خارج می شوند؟

.....

.....

۴س حاجیان پس از خروج از عرفه به کجا می روند؟

.....

.....

۵س حاجیان در روز دهم چه اعمالی را انجام می دهند؟

.....

.....

پرسش ها

س ۶ حاجیان در روزهای تشریق چه اعمالی را انجام می دهند؟

س ۶

برنامه های درسی

علم حدیث

مرحله ای (هفتم)

معلومات مختصر

- این ماده ای علمی، اصلاح شده و خلاصه ای از برنامه های درسی در کشور عربستان سعودی برای دانش آموزان به شمار می رود، و به مرحله های متعددی تقسیم شده است، و از جمله مواردی که در این ماده ای علمی گنجانیده شده است، علم فقه می باشد، که به هشت مرحله تقسیم می شود،
- یکی از مهم ترین مطالبی که در مرحله ای هفتم گنجانیده شده است عبارت است از: شرح مجموعه ای از نصوص نبوی که از مهم ترین احادیث به شمار می رود که حاوی احکام زیاد شرعی و فواید علمی و عملی است، مانند احادیث مربوط به بیان مفهوم ایمان و استقامت، و بیان جایگاه نماز و حکم ترک کننده آن، و هشدار از نشانه های نفاق و اشکال آن، و فضیلت تعلم و تعلیم قرآن و غیره.
- ویژگی شرح از یکسو سهولت در بیان روش و از سوی دیگر وضوح عبارت از سوی دیگر می باشد، بر اساس روشی خاص بود که از تعریف صحابی و راوی حدیث شروع می شد، و سپس به بیان غریب و معانی کلمات، تا تبیین مهم ترین احکام و توجیهات که حدیث شامل آن می باشد پرداخته است، با ضمیمه ذکر دلیل و اقوال اهل علم، و با طرح پرسش ها خاتمه می یابد که به فهم درس و شناخت میزان آن برای دانش آموزان کمک می کند.

از سفیان بن عبدالله رضی الله عنه روایت است که گفت: گفتیم: یا رسول الله، در اسلام به من سخنی بگو که از کسی جز تو نپرسم. فرمود:
(قُلْ آمَنْتُ بِاللّٰهِ وَاسْتَقِم)

«بگو: به الله ایمان آوردم، سپس استقامت بورز.»

مسلم روایت کرده ^(۱).

مسلم در صحیح خود ^(۱۰/۱)، کتاب الإیمان. باب: جامع أوصاف الإسلام، شماره ^(۱۲) وارد نموده است.

تعریف راوی:

او صحابی بزرگ سفیان بن عبدالله ثقفی - رضی الله عنه - است که شماری حدیث را از پیامبر صلی الله علیه وسلم روایت نموده است، و عمر بن خطاب - رضی الله عنه - او را مسؤول صدقات طائف گماشته بود.

ایمان و استقامت

حدیث اول

معانی کلمه ها

کلمه	معنای آن
ایمان به الله	اعتقاد به یگانگی او، و فقط پرستش او بدون قرار دادن شریک با وی.
أَمَنْتُ بِاللَّهِ	استقامت: انجام اوامر و ترک نواهی.
استقامت	انجام اوامر و ترک نواهی.
اسْتَقِم	استقامت بورز

ارشادات حدیث:

مسلمان باید حریص باشد از آن موارد دین خود که نمی داند بپرسد؛ تا اینکه با بصیرت الله متعال را بپرستد. صحابه - رضی الله عنهم - در آموختن آنچه از امور دین شان برای آنان نفع می رساند حریص بودند. اساس دین عبارت است از ایمان به الله عزوجل. مسلمان باید در اطاعت الله متعال استقامت داشته باشد، پس اوامر او را اجرا نموده، و از نواهی او دوری نماید. الله متعال عمل بنده را نمی پذیرد تا اینکه به الله متعال ایمان، و در اطاعت او استقامت داشته باشد. وجوب جمع بین ایمان و عمل نیک.

پرسش های مناقشه

س ۱ چرا مسلمان باید در فراگیری مسائل دینی خود حریص باشد؟

.....

.....

س ۲ منظور از استقامت چیست؟

.....

.....

س ۳ اساس دین چیست؟

.....

.....

س ۴ آنچه را که از سفیان بن عبدالله ثقفی رضی الله عنه می دانید ذکر کنید.

.....

.....

پرسش های وظیفوی

الله متعال می فرماید:

س ۱

﴿إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ﴾ (۳۲)
کسانی که گفتند: «پروردگار ما الله است»؛ آنگاه [از بندگی غیر او سر باز زدند و بر اعتقاد خود] پای فشردند، ترس و اندوهی نخواهند داشت.
﴿أُولَئِكَ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ خَالِدِينَ فِيهَا جَزَاءً بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾
آنان اهل بهشت اند و جاودانه در آنجا خواهند بود. این پاداش اعمالی است که انجام داده اند. [الأحقاف: ۱۳ - ۱۴].

آیه بر وجوب ایمان و استقامت دلالت دارد. آن را توضیح دهید.

.....

.....

.....

.....

آیه به پاداش کسانی که ایمان آوردند و استقامت ورزیدند دلالت می کند.
آن کدام پاداش است؟

.....

.....

.....

.....

پرسش های وظیفوی

علامت (درست) یا (نادرست) را بگذارید و اشتباه را تصحیح کنید:

س ۲

☐

بر مسلمان واجب است که به شرع الله متعال پایبند باشد.

☐

پایبندی به نمازهای پنج گانه به جماعت در مسجد، امری است که به استقامت دلالت می کند.

☐

اطاعت از پدر و مادر نشانه استقامت است.

☐

به زبان آوردن سخنان نا شایسته، نشانه استقامت است.

☐

آزار دادن عابران در راه نشانه استقامت است (۲)

برای معلم:

بهتر است که معلم مثال های زیاد برای استقامت از قبیل نماز، اطاعت از پدر و مادر، داشتن اخلاق نیکو، تلاوت و حفظ کتاب الله و ... ارایه نماید. * همچنین بهتر است نمونه هایی ارایه نماید که استقامت را اخلاص می کنند.

حدیث دوم

حدیث دوم

از جابر بن عبدالله رضی الله عنهما روایت است که فرمود: از رسول الله صلی الله علیه وسلم شنیدم که می فرمودند:

«إِنَّ بَيْنَ الرَّجُلِ وَبَيْنَ الشِّرْكِ وَالْكَفْرِ تَرْكُ الصَّلَاةِ».

«میان یک مرد و شرک و کفر، ترک نماز است».

مسلم روایت کرده (۳).

مسلم در کتاب الإیمان، باب: بیان إطلاق اسم الکُفْرِ على مَنْ تَرَكَ الصَّلَاةَ، شماره (۸۲) وارد نموده است.

تعریف راوی:

او صحابی جلیل جابر بن عبدالله بن عمرو بن حرام انصاری السلمی است، پدر و مادرش -رضی الله عنه- از صحابه معروف بودند، و او از جمله حافظان حدیث رسول الله بود، و در مسجد النبوی حلقه داشت که مردم در آنجا برای فراگیری جمع می شدند تا از او بیاموزند، او در نوزده غزوه با رسول الله صلی الله علیه وسلم اشتراک نموده بود، جابر گفت: من در غزوه های بدر و احد اشتراک نداشتم، پدرم مانع من گردید، و وقتی کشته شد هرگز از شرکت در غزوه دریغ ننمودم، او رضی الله عنه در سال هفتاد هشتم وفات نمود.

ارشادات حدیث

عظمت موضوع نماز، چون نماز ستون اسلام است، و دین بدون نماز استوار نمی ماند. نماز مهمترین اعمال انسان است که او را به پروردگار متعال نزدیک می کند. نماز فرق دهنده عملی میان اسلام و کفر است. مسلمان در ادای نماز مواظب باشد، و بر آن هیچ عمل دیگری را ترجیح ندهد. نماز فواید زیادی دنیوی، و ثواب اخروی بزرگی دارد.

پرسش های مناقشه

س ۱ نماز در اسلام چه جایگاهی دارد؟

.....

.....

س ۲ حدیث را به اختصار توضیح دهید؟

.....

.....

س ۳ مهمترین فریضه عملی که به وسیله آن بنده می تواند به الله متعال تقرب می یابد چیست؟

.....

.....

س ۴ برخی از فواید دنیوی نماز را ذکر کنید.

.....

.....

پرسش های وظیفوی

س ۱ اگر مسلمان صدای مؤذن را بشنود، چه کاری باید بکند؟

.....

.....

س ۲ آیه ای از قرآن را ذکر کنید که بر اهمیت نماز دلالت می کند.

.....

.....

س ۳ جاهای خالی زیر را پر کنید:

واجبی که پنج مرتبه در شبانه روز تکرار می شود ..... است.

کسی که ..... را عمدا ترک نماید کافر می شود.

س ۴ آنچه را که از جابر بن عبدالله رضی الله عنهما می دانید، ذکر کنید. (۴)

.....

.....

برای معلم:

مفید خواهد بود که معلم فواید زیادی نماز را بیان نماید.

فضیلت ذکر

حدیث سوم

از ابو موسی اشعری رضی الله عنه روایت است که گفت: رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمودند:

((مَثَلُ الَّذِي يَذْكُرُ رَبَّهُ، وَالَّذِي لَا يَذْكُرُ رَبَّهُ مَثَلُ الْحَيِّ وَالْمَيِّتِ))

« مثال کسی که ذکر پروردگارش را می کند و کسی که ذکر وی را نمی کند، مانند زنده و مرده است ».

بخاری روایت نموده است (۹).

بخاری در کتاب الدعوات، باب: فَضْلُ ذِكْرِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ، شماره (۶۴۰۷) روایت نموده است.

ارشادات حدیث:

ذکر الله متعال از طریق تهلیل (لا اله الا الله گفتن)، و تحمید (الحمد لله گفتن)، و تسبیح (سبحان الله گفتن) و تلاوت قرآن و مانند آن صورت می گیرد. فضیلت ذکر الله متعال.

ذکر زندگی دلهاست، زیرا توسط آن مواردی حاصل می شود: به الله متعال تعلق داشتن. اطمینان و راحت قلب.

محافظت از شیطان های انس و جن.

مسلمان باید همیشه ذکر الله متعال را بجا بیاورد، تا از او بهره مند شود. روگردانی از ذکر الله متعال سبب مردن قلب می گردد.

فضیلت ذکر

حدیث سوم

تعریف راوی:

او صحابی جلیل ابوموسی عبدالله بن قیس اشعری است، که در مکه به اسلام گروید و به حبشه هجرت نمود، امارت بصره را در خلافت عمر رضی الله عنه و امارت کوفه را در خلافت عثمان رضی الله عنه به عهده گرفت، و قرآن کریم و فقه را برای اهل بصره و کوفه آموخت، او در تلاوت قرآن صدای خوبی داشت، و در سال چهل و دوم هجری وفات نمود رضی الله عنه.

پرسش های مناقشه

س ۱ فرق بین کسی که ذکر پروردگارش را می کند و کسی که او را ذکر نمی کند چیست؟

س ۱

.....

.....

س ۲ دو فایده ای از فواید ذکر الله متعال را ذکر کنید.

س ۲

.....

.....

س ۳ بعضی انواع ذکر را ذکر کنید.

س ۳

.....

.....

پرسش های وظیفوی

خطاهای رخ داده در موارد زیر را استنتاج کنید:

س ۱

جوانی وارد خانه اش شد و چیزی را دید که او را آزار می دهد، به شدت عصبانی شد و به برادر کوچکترش که تعدادی از ظروف خانه را شکسته بود دشنام داد، سپس در حالی که عصبانی بود، سوار ماشینش شد و به سرعت حرکت نمود در حالی که نمی دانست که کجا می رود، یکی از دوستانش نزد صاحب خوراکه فروشی با او روبرو شد و از او در مورد عصبانیتش پرسید سپس خبر را به او بازگو نمود.

علامت (صحیح) یا (غلط) را بگذارید و اشتباه را تصحیح کنید:

س ۲

☐ ذکر بر زبان سنگین و بر ترازو سبک است

☐ ذکر انسان را از شیاطین انس و جن حفظ می کند.

☐ کسی که ذکر الله را نمی کند مانند زنده است

پرسش های وظیفوی

س ۳

الله متعال می فرماید: ﴿الَّذِينَ آمَنُوا وَتَطْمَئِنُّ قُلُوبُهُمْ بِذِكْرِ اللَّهِ أَلَا بِذِكْرِ اللَّهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ﴾
[همان] کسانی که ایمان آورده اند و دل هایشان به یاد الله آرام می گیرد. آگاه باشید که
تنها با یاد الله دل ها آرام می گیرد. [الرعد: ۲۸].

.....

.....

س ۴

فایده ذکر الله متعال را از آیه ذکر کنید؟ (۴)

.....

.....

برای معلم

بهتر است فواید ذکر را با جزئیات بیشتر بیان نماید، ببینید: کتاب الوابل الصَّیِّب از ابن القیم الجوزیة - رحمه الله -. * معلم برخی از انواع ذکر مانند تسبیح، تحمید، تکبیر، و سایر دعاها را دیگر را بیان نماید. * مناسب است که معلم در میان دانش آموزان رقابت حفظ برخی از اذکار شرعی را به راه اندازد، با مراجعه کتابهای اذکار در این مورد.
ببینید: کتاب الأذکار از امام النَّوَوِي - رحمه الله -، وتحفة الأخیار از شیخ عبد العزیز بن باز - رحمه الله -، وجصن المسلم از شیخ سعید بن علی القحطانی.

محبت رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

حدیث چهارم

از انس بن مالک رضی الله عنه روایت است که رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمودند:
((لَا يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ حَتَّىٰ أَكُونَ أَحَبَّ إِلَيْهِ مِنْ وَالِدِهِ وَوَلَدِهِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ))

«هیچ یکی از شما مومن (کامل) شده نمی تواند تا اینکه من را نسبت به
پدر، مادر و فرزندان خویش بیشتر دوست داشته باشد».

بخاری و مسلم روایت نموده اند ([۷]).

بخاری در کتاب الإیمان، باب: حُبِّ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنَ الْإِيمَانِ، شماره (۱۵)
و لفظ از اوست، و مسلم در کتاب الإیمان، باب: وَجوب محبة رسول الله صَلَّى الله عليه وسلم
أَكْثَرُ مِنَ الْأَصْلِ وَالْوَلَدِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ، شماره (۴۴) روایت نموده اند.

ارشادات حدیث:

وجوب محبت با رسول صلی الله علیه وسلم و مقدم دانستن محبت او در برابر محبت همه مردم حتی پدر و مادر و فرزند و خود انسان.

محبت رسول الله صلی الله علیه وسلم بخش از ایمان است.

از نشانه های محبت با رسول الله صلی الله علیه وسلم:

اطاعت از اوامر او، و دوری از نواهی او، و تصدیق آنچه خبر می دهد.

وقتی ذکرش می شود برای او صلوات الله و سلامه علیه درود می فرستیم.

در گفتار و کردار از او پیروی می کنیم، و از شریعت او عدول نمی کنیم.

محبت با رسول الله صلی الله علیه وسلم را بر محبت دیگر مخلوق مقدم می پنداریم.

محبت رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

حدیث چهارم

تعریف راوی:

او صحابی جلیل انس بن مالک انصاری - رضی الله عنه- است، مادرش ام سلیم او را در سن ده سالگی نزد پیامبر صلی الله علیه وسلم آورد، و گفت: ای رسول الله، این انس پسری است که خدمت شما را خواهد کرد، او صلی الله علیه وسلم او را پذیرفت و برایش دعا نمود، و فرمود:
(اللَّهُمَّ أَكْثِرْ مَالَهُ وَوَلَدَهُ، وَأَدْخِلْهُ الْجَنَّةَ) ^(۸)

(الهی مال و فرزندان را زیاد کن، و وارد بهشتش کن).

او احادیث زیادی را روایت کرده، و آخرین صحابی بود که در بصره در سال نود و سوم هجری وفات نمود -رضی الله عنه و ارضاه-.

انس رضی الله عنه می فرماید: یکصد و بیست و پنج تن از فرزندانم را دفن کردم جز فرزندم را، و زمینم سالی دو بار میوه می دهد.

برای معلومات بیشتر کتاب: الإصابَة از ابن حجر (۷۲/۱) را مطالعه کنید.

پرسش های مناقشه

س ۱ محبت با رسول الله صلى الله عليه وسلم چه حکمی دارد؟

س ۱

.....

.....

س ۲ برخی از نشانه های محبت با رسول الله صلى الله عليه وسلم را ذکر کنید.

س ۲

.....

.....

س ۳ اگر ذکر و یادی از رسول الله صلى الله عليه وسلم را شنیدید چه باید بکنید؟

س ۳

.....

.....

پرسش های وظیفوی

س ۱

الله متعال می فرماید:

﴿قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾
(اگر الله را دوست می دارید، از من پیروی کنید تا الله شما را دوست بدارد و گناه
هان شما را بیامزد، به تحقیق که الله بخشاینده و مهربان است). [آل عمران: ۳۱].
این آیه بیانگر چه چیزی است؟

س ۲

آیا چیزی از صفات رسول الله صلی الله علیه وسلم را می دانید؟
سه مورد از آنها را ذکر کنید.

س ۳

چرا محبت رسول الله صلی الله علیه وسلم بر ما واجب گردیده است؟^(۹)

برای معلم

رسول الله صلی الله علیه وسلم الگوی همه مردم است، پس خوب است معلم برخی از صفات او را ذکر کند تا این که دانش آموزان با شوق از او پیروی نمایند، و با مرور به کتاب های سیرت نبوی به این کار کمک می کند، مانند: مختصری از سیرت رسول الله صلی الله علیه وسلم، تألیف شیخ اسلام محمد بن عبد الوهاب - رحمه الله.

از عبدالله بن عمرو -رضی الله عنهما- روایت است که گفت:
پیامبر صلی الله علیه وسلم فاحش (کسی که از روی عادت ناسزاگو باشد)
و متفحش (کسی که از روی تکلف ناسزاگو باشد) نبود، و می فرمودند:
(إِنَّ مِنْ خِيَارِكُمْ أَحْسَنُكُمْ أَخْلَاقاً).

«همانا بهترین شما، خوش اخلاق ترین شماست».
بخاری و مسلم روایت کرده اند ^(۱۰). بخاری در کتاب المناقب، باب: صِفَةُ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ
عليه وسلم، شماره (۳۰۰۹)، و لفظ از اوست، و مسلم در کتاب الفضائل، باب: كَثْرَةُ حَيَاتِهِ صَلَّى
الله عليه وسلم، شماره (۲۳۲۱) روایت نموده اند.

تعریف راوی:

او صحابی جلیل عبدالله بن عمرو بن العاص بن وائل السهمی القرشی است، او یکی از پیشینان و
سابقین است که به اسلام گروید، و احادیث زیادی از پیامبر صلی الله علیه وسلم روایت نموده
است، و در اکثر غزوات رسول الله صلی الله علیه وسلم سهم گرفته است، و به حرص ورزی در
عبادت مشهور بود. و در سال شصت و پنجم هجری وفات نمود -رضی الله عنه-.

اخلاق نیکو

حدیث پنجم

معانی کلمه ها:

کلمه

معنای آن

فَاحِشاً

الفاحش: کسی که در گفتار و کردار ناسزاگو باشد.

مُتَفَحِّشاً

الْمُتَفَحِّشُ: کسی که از روی قصد و تکلف در گفتار و کردار ناسزاگو باشد.

خِيارُكُمْ

بهترین شما.

حُسْنُ الْخُلُقِ

انجام فضایل، و ترک رذائل و منکرات.

ارشادات حدیث:

رسول الله صلی الله علیه وسلم بهترین مردم از لحاظ اخلاق و خوش برخوردترین مردم بود. مسلمان باید از رسول الله صلی الله علیه وسلم الگو برداری نموده و با اخلاق نیکو آراسته باشد. بهترین مردم کسانی اند که اخلاق نیکو داشته باشند، مانند: خوش رفتاری، گفتار نرم، خوشرویی، نیکوکاری، پرهیز از اذیت، و پخش سلام. خوش اخلاقی موجب محبت الله متعال و محبت مردم می شود. خوش اخلاقی بخشی از ایمان است. نزدیک ترین مردم به رسول الله صلی الله علیه وسلم در روز قیامت، خوش اخلاق ترین آنان است.

پرسش های مناقشه

س ۱ معنی: فاحِشاً – مُتَفَحِّشاً – حُسْنُ الْخُلُقِ، چیست؟

.....

.....

س ۲ سه مثال برای اخلاق نیکو بیاورید؟

.....

.....

س ۳ سه مثال برای اخلاق بد - زشت - بیاورید؟

.....

.....

س ۴ ثمره خوش اخلاقی چیست؟

.....

.....

پرسش های وظیفوی

س ۱

آنچه را که در مورد عبدالله بن عمرو بن العاص رضی الله عنهما می دانید ذکر کنید.

س ۲

معنی قول الله متعال که برای پیامبرش صلی الله علیه وسلم فرموده است چیست:
(وَإِنَّكَ لَعَلَىٰ خُلُقٍ عَظِيمٍ) [القلم: ۴۱].

س ۳

الله متعال در وصف پیامبرش صلی الله علیه وسلم می فرماید:
﴿لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِنْ أَنْفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُمْ بِالْمُؤْمِنِينَ رَءُوفٌ رَحِيمٌ﴾.
هر آینه فرستاده یی از خود شما به سوی شما آمد که رنج های شما بر او دشوار
است، و حریص هدایت شماست و بالای مؤمنان دلسوز و مهربان است. [التوبة: ۱۲۸].
اخلاق ذکر شده در این آیه کریمه را استخراج کنید.

پرسش های وظیفوی

س ۴

کلمات زیر را در جای مناسب قرار دهید:
حیا - سخاوت - فحاشی - گفتار ناپسند - دشنام - خوش رویی.

معنای آن	کلمه
.....	.....
.....	.....
.....	.....

برای معلم:

خوش اخلاقی با الله متعال و با مردم از جمله اهداف اسلام است، و لذا توجه به این امر در روح و روان دانش آموزان از طریق تشویق آنان به اخلاق نیکو، تخویف و هشدار آنان از اخلاق ناپسند و زشت.

فضیلت حیاء

حدیث ششم

از عمران بن حصین - رضی الله عنهما - روایت است که گفت: رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمودند:

«الْحَيَاءُ لَا يَأْتِي إِلَّا بِخَيْرٍ»

(حیاء، جز خیر چیزی دیگر به بار نمی آورد).

بخاری و مسلم روایت کرده اند ^(۱۲). بخاری در کتاب الأدب، باب: الحیاء، به شماره ^(۱۱۷)، و مسلم در کتاب الإیمان، باب: بَيَانُ عَدَدِ شُعَبِ الْإِيمَانِ وَأَفْضَلُهَا وَأَدْنَاهَا، وَفَضِيلَةُ الْحَيَاءِ وَكَوْنُهُ مِنَ الْإِيمَانِ، به شماره ^(۳۷) روایت نموده اند.

ارشادات حدیث:

تشویق اسلام به اخلاق حیاء.

حیاء کلید همه خوبی هاست؛ زیرا به انجام فضایل دعوت نموده، و از انجام رذایل جلوگیری می کند.

از جمله صفات رسول الله صلی الله علیه وسلم: حیاء است.

از جمله حیاء: پرهیز از گفتار فحش و زشت، و الفاظ بد، و ناسزا و دشنام.

فضیلت حیاء

حدیث ششم

تعریف راوی:

او صحابی جلیل عمران بن حصین الخزاعی است، که در سال غزوه خیبر به همراه پدرش اسلام آورد، او از فقها و علمای صحابه شمرده می شد، عمر بن الخطاب رضی الله عنه او را به بصره فرستاد تا به اهل بصره آموزش دهد، و در سال پنجاه و دوم هجرت وفات نمود. رضی الله عنه وأرضاه.

معانی کلمه ها:

کلمه

معنای آن

الحیاء

خودداری از گفتن یا انجام کاری که موجب عیب دار شدن انسان می شود.

پرسش های مناقشه

س ۱ مراد از (حیاء) چیست؟

.....

.....

س ۲ دو فایده از فواید حدیث را ذکر کنید؟

.....

.....

س ۳ چرا حیاء فقط خیر آور است؟

.....

.....

س ۴ مثال بعضی اعمال را ذکر کنید که با حیاء منافات دارد.

.....

.....

پرسش های وظیفوی

س ۱ جاهای خالی زیر را پر کنید:

..... کلید تمام درهای خیر است.

حیا یکی از صفات ..... است.

از حیا است که با والدین و معلمان و همکاران ب ..... مخاطب باشیم.

عدم احترام به معلم صفتی است که با اخلاق ..... در تناقض است.

س ۲ هر جمله در ستون (الف) را با جمله مناسب در ستون (ب) وصل نمایید:

ا- منافای حیا است.

ب- از جمله حیا است.

ج- اسلام به آن تشویق نموده است.

د- از لفظ های زشت است.

اعتدال در صدا هنگام حرف زدن با مردم.

حیا

عبث نوشتن روی دیوار های مکتب.

پرسش های وظیفوی

آنچه را از عمران بن حصین رضی الله عنه می دانید، ذکر کنید (۱۳).

س ۳

برای معلم:

استاد بزرگوار بهتر است در توضیح خود بین حیاى ستوده شده - که در حدیث ذکر گردیده - و حیا مذموم (خجالت) که انسان را از پرسیدن، و فهم طلبی و آموختن باز می دارد روشن نماید .

از نشانه های نفاق

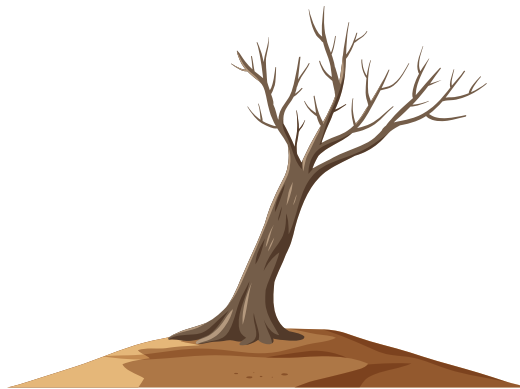
حدیث هفتم

از ابوهریره -رضی الله عنه- روایت است که رسول الله -صلی الله علیه وسلم- فرمودند:

«آيَةُ الْمُنَافِقِ ثَلَاثٌ: إِذَا حَدَّثَ كَذَبَ وَإِذَا وَعَدَ أَخْلَفَ وَإِذَا أُوتُمِنَ خَانَ»

(منافق سه نشانه دارد: هرگاه سخن بگوید، دروغ می گوید، هرگاه وعده بگذارد، وعده خلافی می کند، هرگاه برایش امانت داده شود، در آن خیانت می کند).

بخاری و مسلم روایت کرده اند ^(۱۴). بخاری در کتاب الإیمان، باب: علامات المنافق، شماره (۳۳)، و مسلم در کتاب الإیمان، باب: بیان خصال المنافق، شماره (۵۹) روایت نموده اند.

ارشادات حدیث:

هشدار اسلام نسبت به عادات بد و اخلاق ناپسند.

نفاق یکی از صفات بدی است که مسلمان باید از آن دوری کند.

نفاق نشانه هایی دارد که باید مراقب آنها بود، از جمله:

دروغ در گفتار.

وعده خلافی.

خیانت.

هر که به یکی از صفات منافق متصف شود، نزد الله متعال و مردم منفور است.

از نشانه های نفاق

حدیث هفتم

تعریف راوی:

او صحابی جلیل ابوهریره عبدالرحمن بن صخر الدوسی است، که در سال خیبر در سال هفتم هجری به اسلام گروید، او احادیث زیادی را به دلیل ملازم بودن با رسول الله صلی الله علیه وسلم حفظ نموده بود، و میان صحابه بیشترین احادیث را حفظ و روایت نموده است، و سال پنجاه و هفتم هجری وفات نمود - رَضِيَ اللهُ عَنْهُ وَأَرْضَاهُ -.

معانی کلمه ها:

معنای آن	کلمه
نشانه	آیة
یعنی: سه خصلت.	ثلاثة
کسی که خلاف آنچه را که پنهان می دارد آشکار می سازد.	المنافق
سخن بگوید.	حَدَّثَ

پرسش های مناقشه

س ۱ منظور از (منافق) چیست؟

س ۱

.....

.....

س ۲ برای نشانه های منافق مثال بیاورید.

س ۲

.....

.....

س ۳ نتیجه نفاق چیست؟

س ۳

.....

.....

س ۴ قول او صلی الله علیه وسلم را تشریح نمایید: ((آية المنافق ثلاث))
منافق سه نشانه دارد.

س ۴

.....

.....

پرسش های وظیفوی

۱س آنچه را که در مورد ابوهریره رضی الله عنه می دانید ذکر کنید.

.....

.....

۲س برای برخی از صفات مؤمن مثال بیاورید که خلاف صفات منافق باشد.

.....

.....

۳س جملات زیر را که نیاز به اصلاح دارند تصحیح کنید:

دروغ گفتن در گفتار از صفات منافقان است.

مؤمن کسی است که در گفتار و کردار خود راستگو باشد.

ترک بعضی از نمازها از صفات منافق نیست.

هر که از همکار خود قلمی امانت گرفت، سپس از آن انکار نمود، به یکی از صفات منافقین متصف است^(۱۰).

برای معلم

نفاق امری خطرناک و عواقب آن فاجعه بار است، پس دانش آموزان را باید از آن هشدار داد.* معلم گرامی باید بین نفاق اعتقادی که انسان را از دین خارج می سازد و نفاق عملی که در حدیث بالا ذکر شد فرق نماید.

بخشش و گذشت

حدیث هشتم

از عایشه -رضی الله عنها- روایت است که گفت:

((مَا خَيْرَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَيْنَ أَمْرَيْنِ قَطَّ إِلَّا أَخَذَ أَيْسَرَهُمَا، مَا لَمْ يَكُنْ إِنْشَاءً، فَإِنْ كَانَ إِنْشَاءً كَانَ أَبْعَدَ النَّاسِ مِنْهُ، وَمَا انْتَقَمَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِنَفْسِهِ فِي شَيْءٍ قَطَّ إِلَّا أَنْ تُنْتَهَكَ حُرْمَةُ اللَّهِ فَيَنْتَقِمَ بِهَا اللَّهُ)).

هرگاه رسول الله صلی الله علیه وسلم در میان دو گزینه اختیار داده می شد، آسان ترین آنها را انتخاب می کرد، مادامی که گناه نبود؛ و اگر گناه می بود، بیش از همه ی مردم از آن دوری می کرد، رسول الله صلی الله علیه وسلم هیچ گاه در هیچ موردی برای خود انتقام نگرفت، مگر اینکه حرمت دین الله زیر پا می شد، که در این صورت به خاطر الله انتقام می گرفت.

بخاری و مسلم روایت کرده اند ^(۱۶). بخاری در کتاب الأدب، باب: قَوْلُ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "يَسِّرُوا وَلَا تُعَسِّرُوا"، شماره ^(۱۱۲۶)، و لفظ از اوست، و مسلم در کتاب الفضائل، باب: مُبَاعَدَتُهُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِلْأَثَامِ، واختياره مِنَ الْمَبَاحِ أَسْهَلَهُ، به شماره (۲۳۲۷) روایت کرده اند.

تعریف راوی:

او مادر مؤمنان الصادقة دختر صدیق عایشه بنت ابوبکر - رضی الله عنها - همسر رسول الله صلی الله علیه وسلم است، او فقیه و عالم بود، او احادیث زیادی از رسول الله صلی الله علیه وسلم روایت نموده است، و در سال پنجاه و هفت هجری وفات کرد -رضی الله عنها -.

عفو و بخشش

حدیث هشتم

معانی کلمه ها:

معنای آن

کلمه

آسان تر آنها

أَيْسَرُهُمَا

اثم: عبارت است از گناه.

إِثْمًا

هرگز.

قَطُّ

کاری را انجام شود که الله متعال
نهی کرده است.

تُنْتَهَكَ حُرْمَةً لِلَّهِ

ارشادات حدیث:

اسلام دین آسانی، بردباری، گذشت و بخشش است. یکی از صفات رسول الله صلی الله علیه وسلم بخشش و گذشت و صبر در برابر اذیت بود. پس باید به او اقتدا کرد. در برابر حقوق الله متعال گذشت و تسامح صدق نمی کند، مانند رضایت به منکرات. حرمت و حدود و دستورات الله متعال باید مورد تعظیم و احترام قرار گیرد، و زیر پا نمودن آن حرام می باشد. مسلمانی که می بخشد و گذشت می کند، از سوی الله متعال اجر عظیم، و از سوی مردم محبت و قدردانی را حاصل می کند.

پرسش های مناقشه

س ۱

قول او رضی الله عنها را شرح نمایید:
((مَا خَيْرَ رَسُولٍ اللَّهُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَيْنَ أَمْرَيْنِ قَطَّ إِلَّا أَخَذَ أَيْسَرَهُمَا))
هیچگاه رسول الله صلی الله علیه وسلم در میان دو گزینه اختیار داده نشد
مگر اینکه آسان ترین آنها را انتخاب کرد.

.....

.....

.....

س ۲

آنچه از عایشه - رضی الله عنها - و پدرش رضی الله عنه می دانید ذکر کنید.

.....

.....

س ۳

جلوی جملات زیر صحیح و یا غلط بنویسید، و غلط را تصحیح کنید.

سکوت در برابر منکر شامل بخشش و گذشت نمی شود.

بخشش و گذشت، ضعف و ناتوانی محسوب می شود.

بخشش و گذشت در حقوق الله متعال می باشد

پرسش های وظیفوی

معنی: (تَنْتَهَكَ حُرْمَةَ اللَّهِ) چیست؟

س ۱

.....

.....

مثال برخی صفاتی را بیاورید که مغایر اخلاق بخشش و گذشت باشد.

س ۲

.....

.....

الله متعال به پیامبرش صلی الله علیه وسلم فرمود:

س ۳

﴿فَبِمَا رَحْمَةٍ مِّنَ اللَّهِ لِنْتَ لَهُمْ وَلَوْ كُنْتَ فَظًّا غَلِيظَ الْقَلْبِ لَانْفَضُّوا مِنْ حَوْلِكَ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَاسْتَغْفِرْ لَهُمْ وَشَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ فَإِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلِينَ﴾ [ای پیامبر،] به [برکت] رحمت الهی است که تو با آنان [= اصحاب،] نرم خو [و مهربان] شدی؛ و اگر تندخو و سنگدل بودی، قطعاً از اطرافت پراکنده می شدند؛ پس از آنان درگذر و برایشان آمرزش بخواه و در کارها با آنان مشورت کن و آنگاه که تصمیم [بر انجام کاری] گرفتی، بر الله توکل کن؛ [چرا که] بی تردید، الله توکل کنندگان را دوست دارد. [آل عمران: ۱۵۹].

.....

.....

اخلاق مربوط به حدیث را در این آیه کریمه ذکر کنید (۱۷).

س ۴

.....

.....

برای معلم:

حدیث از دو صفت رسول الله صلی الله علیه وسلم صحبت می کند که عبارتند از: ۱- دوست داشتن او به آوردن آسانی برای مردم، و بخشش و گذشت. ۲- غیرت او نسبت به حرمت های الله متعال. پس برجسته کردن این دو صفت او برای پیروی از او امری مهم است. و می توان چند مثال بر آن آورد، مانند: بخشش و گذشت، و عدم بی ادبی و تندخویی، و نیز محبت به دیگران، و نفرت از منکر و انکار آن.

تحریم ترک سخن مسلمان با برادر مسلمانش

حدیث نهم

از ابو ایوب انصاری -رضی الله عنه- روایت است که رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمود:

(لَا يَحِلُّ لِمُسْلِمٍ أَنْ يَهْجُرَ أَخَاهُ فَوْقَ ثَلَاثِ لَيَالٍ، يَلْتَقِيَانِ فَيُعْرِضُ هَذَا وَيُعْرِضُ هَذَا، وَخَيْرُهُمَا الَّذِي يَبْدَأُ بِالسَّلَامِ).

«جایز نیست که مرد بیش از سه شب برادر خود را ترک سخن کند، طوری که وقتی به هم روبرو می شوند این روی بر می گرداند، و او روی بر می گرداند، و بهترین آنان کسی است که آغاز به سلام کردن می کند».

بخاری و مسلم روایت کرده اند ^(۱۸). بخاری در کتاب الأدب، باب: الهجرة، شماره ^(۶۰۷۷)، و مسلم آن را در کتاب البِرِّ والصِّلَة والأداب، باب: تحریم الهجر فوق ثلاث بلا عُذر شرعی، شماره ^(۲۰۶۰) روایت کرده اند، و لفظ از اوست.

ارشادات حدیث:

اسلام به الفت و باهم پیوند داشتن میان مسلمانان فرا می خواند. مسلمان باید از آنچه باعث اختلاف و دشمنی بین مسلمانان می شود دوری کند. اگر برادرت تو را رها کرد، پس سعی کن نخست تو به او سلام کنی، زیرا این کار برای تو نزد الله متعال بهتر است. در صورت بروز اختلاف و دشمنی بین برادران و دوستان، باید آشتی برقرار شود.

تحریم ترک سخن مسلمان با برادر مسلمانش

حدیث نهم

تعریف راوی:

او صحابی جلیل خالد بن زید انصاری است، و در بیعت عقبه و غزوه بدر و در غزوه های پس از آن شرکت نمود و پیامبر صلی الله علیه وسلم هنگام ورود به مدینه نزد او ماند تا این که خانه ها و مسجد خود را بنا نماید، و او یکی از نویسندگان وحی بود، و جهاد در راه الله را پس از وفات پیامبر صلی الله علیه وسلم ادامه داد تا اینکه در جنگ قسطنطنیه در سال پنجاه هجری وفات نمود رضی الله عنه و ارضاه.

معانی کلمه ها:

معنای آن

کلمه

حرام است.

لا یَحِلّ

برادر مسلمانش را ترک می کند و با او حرف نمی زند.

يَهْجُرُ أَخَاهُ

روی می گرداند.

فَيُعْرِضُ

روی می گرداند.

يَبْدَأُ

پرسش های مناقشه

کلمه های ذیل را ترجمه کنید.

س ۱

.....

.....

دوری مسلمان از برادر مسلمان چه حکمی دارد؟ با دلیل ارایه کنید.

س ۲

.....

.....

اگر دو نفر از دوستان خود را در حال دیدید که از همدیگر دوری می ر نمایند چه باید بکنید؟

س ۳

.....

.....

پرسش های وظیفوی

س ۱ قول او صلی الله علیه وسلم را شرح دهید: ((وَخَيْرُهُمَا الَّذِي يَبْدَأُ بِالسَّلَامِ)).

س ۱

.....

س ۲ موقف مسلمان نسبت به برادرش چه هست که از او دوری می نماید؟

س ۲

.....

س ۳ علامت (صحیح) یا (غلط) بگذارید و آنچه که نیاز به تصحیح دارد تصحیح کنید:

س ۳

توهین و دشنام از عوامل بریدن روابط میان مسلمانان می باشد.

سلام باعث محبت، الفت و دوستی می شود

هر که به شما سلام کند، لازم نیست که سلام او را پاسخ دهید.

کینه و بغض سبب جدایی در میان دوستان می گردد

پرسش های وظیفوی

س ۴

آنچه را که در مورد ابو ایوب رضی الله عنه می دانید ذکر کنید^(۱۹).

برای معلم:

* روابط و دوستی در اسلام بر اساس محبت به خاطر رضای الله متعال است، پس بر این اساس باید رشد نماید. * بیان فضیلت رابطه باید بر این اساس باشد، رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمودند: " الْحَبُّ فِي اللَّهِ أَوْثَقُ عَزَى الْإِيمَانِ ". محبت با الله قوی ترین پیوند ایمان است. و نیز او صلی الله علیه وسلم می فرماید: " الْمُتَحَابُّونَ فِي جَلَالِي أَطْلُهُمْ فِي ظِلِّي يَوْمَ لَا ظِلَّ إِلَّا ظِلِّي ". کسانی که به خاطر جلال من با یکدیگر دوستی می کنند، آنان را در سایه خود قرار می دهم، روزی که جز سایه من سایه نمی باشد.

فضیلت یادگیری و آموزش قرآن

حدیث دهم

از عثمان بن عفان -رضی الله عنه- روایت است که رسول الله -صلی الله علیه وسلم- فرمودند:

((خَيْرُكُمْ مَنْ تَعَلَّمَ الْقُرْآنَ وَعَلَّمَهُ))

«بهترین شما کسی است که قرآن را بیاموزد، و آن را به دیگران بیاموزاند».

بخاری روایت نموده اند (۲۰). بخاری در کتاب: فضائل القرآن، باب: خیرکم من تعلم القرآن وعلمه، شماره (۵۰۲۷) روایت نموده است.

ارشادات حدیث:

فراگیری قرآن کریم با خواندن و حفظ آن یکی از ارجمندترین تقرب ها و از ارزشمندترین آنها نزد الله متعال است؛ زیرا قرآن کریم کلام الله متعال است. مسلمان باید از کودکی در یادگیری، و حفظ قرآن کریم در مدرسه خانه و حلقه حفظ قرآن در مساجد حریص باشد. هر حرفی را که مسلمان از قرآن بخواند ده حسنه برایش داده می شود. مسلمان باید مواظب باشد که آداب خواندن قرآن را رعایت کند، در ابتدای تلاوت اعوذ بالله من الشیطان الرجیم بگوید، و با طهارت باشد، و غیره.

فضیلت یادگیری و آموزش قرآن

حدیث دهم

تعریف راوی:

او صحابی جلیل عثمان بن عفان رضی الله عنه، و سومین خلفای راشدین، و یکی از ده مژده شده گان به بهشت است، و از جمله کسانی است که مال و ثروتش را در غزوه و جهاد خرج کرده اند، و با دو دختر رسول الله صلی الله علیه وسلم (رقیه و سپس ام کلثوم رضی الله عنهما) ازدواج نموده است. او رضی الله عنه از اخلاق عالی حیاء برخوردار بود، و در سال سی و پنجم هجری شهید گردید، رَضِيَ اللهُ عَنْهُ وَأَرْضَاهُ.

پرسش های مناقشه

س ۱ بهترین مردم کیست؟

س ۱

.....
.....

س ۲ چرا یادگیری قرآن کریم یکی از بهترین قربات محسوب می شود؟

س ۲

.....
.....

س ۳ مقدار پاداش قاری قرآن کریم چقدر است؟

س ۳

.....
.....

س ۴ بعضی آداب خواندن قرآن کریم را ذکر کنید.

س ۴

.....
.....

پرسش های وظیفوی

س ۱

علامت (صحیح) یا (غلط) را بگذارید و اشتباه را تصحیح کنید:

حفظ کردن در دوران پیری بهتر از حفظ در دوران کودکی است.

متعلم باید روزانه زمانی را برای خواندن و حفظ قرآن اختصاص دهد.

قرآن باید مورد احترام و قدردانی قرار گیرد و تحقیر نشود.

وضو گرفتن برای تلاوت قرآن بهتر نیست.

س ۲

اگر هر روز دو سطر از قرآن را حفظ نمایید، و روز جمعه را برای مراجعة حفظ يك هفته آن تخصیص دهید، پس مقدار آن چه در چهار هفته حفظ می نمایید چقدر خواهد بود؟

.....

.....

پرسش های وظیفوی

س ۳

کلمه مناسب را در جاهای خالی زیر قرار دهید:

..... بزرگترین و بهترین کتاب است.

مسلمان باید هر روز چیزی از ..... را بخواند.

برای مسلمان جایز نیست که ..... ترک کند.

حافظ ..... باید آن را به مردم بیاموزد.

س ۴

آنچه را که درباره عثمان بن عفان رضی الله عنه می دانید، ذکر کنید. (۲۱).

.....
.....

برای معلم:

تعظیم قرآن در نفس ها امری بسیار مهم است، و معلم گرامی باید این اصل بزرگ را از راه های مختلف نهادینه نماید، مانند: بیان فضیلت قرآن کریم و تشویق به حفظ آن، تدبر و عمل به آن، و همچنین رقابت در حفظ بخشی از قرآن کریم، و غیره.

فهرست

۱۹۴	ایمان و استقامت	حدیث اول
۱۹۹	کفر تارك نماز	حدیث دوم
۲۰۲	فضیلت ذکر	حدیث سوم
۲۰۷	محبت رسول الله	حدیث چهارم
۲۱۱	اخلاق نیکو	حدیث پنجم
۲۱۶	فضیلت حياء	حدیث ششم
۲۲۱	از نشانه های نفاق	حدیث هفتم
۲۲۵	بخشش و گذشت	حدیث هشتم
۲۲۹	تحریم ترک سخن مسلمان با برادر مسلمان	حدیث نهم
۲۳۴	فضیلت یادگیری و آموزش قرآن	حدیث دهم

برنامه های درسی

علم حدیث

مرحله ای (هشتم)

معلومات مختصر

- این ماده ای علمی، اصلاح شده و خلاصه ای از برنامه های درسی در کشور عربستان سعودی برای دانش آموزان به شمار می رود، و به مرحله های متعددی تقسیم شده است، و از جمله مواردی که در این ماده ای علمی گنجانیده شده است، علم فقه می باشد، که به هشت^(۸) مرحله تقسیم می شود.
- از مهم ترین مطالبی که در مرحله ای هشتم گنجانیده شده است عبارتند از: شرح مجموعه از نصوص نبوی که از مهم ترین احادیث به شمار می رود که حاوی احکام شرعی و فواید علمی عملی زیادی می باشد، مانند احادیث مربوط به بیان تأثیر نشستن با دوست خوب و یا بد، بیان حقوق پدر و مادر، فضیلت فراگیری علم، و حفظ زبان و دست، و غیره.
- ویژگی شرح از یک سو سهولت در بیان و روش از سوی دیگر وضوح عبارت از سوی دیگر می باشد، بر اساس روشی خاص بوده که از تعریف صحابی و راوی حدیث شروع می شود، و سپس به بیان غریب و معانی کلمات، تا بیان مهم ترین احکام و توجیهات که حدیث شامل آن می باشد پرداخته می شود، با ضمیمه ذکر دلیل و اقوال اهل علم، و با طرح پرسش ها خاتمه می یابد، که در اخذ درس و در شناخت میزان فهم دانش آموزان کمک می کند.

تأثیر دوست

حدیث یازدهم

از ابو موسی اشعری رضی الله عنه روایت است که فرمود: رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمودند:

((إِنَّمَا مَثَلُ الْجَلِيسِ الصَّالِحِ وَالْجَلِيسِ السَّوِّءِ كَحَامِلِ الْمِسْكِ وَنَافِخِ الْكِيرِ؛ فَحَامِلُ الْمِسْكِ إِمَّا أَنْ يُحْذِيكَ، وَإِمَّا أَنْ تَجِدَ مِنْهُ رِيحاً طَيِّبَةً، وَنَافِخُ الْكِيرِ إِمَّا أَنْ يَحْرِقَ ثِيَابَكَ، وَإِمَّا أَنْ تَجِدَ مِنْهُ رِيحاً خَبِيثَةً)).

«مثال همنشین نیک و همنشین بد، مانند دارنده ی مشک (عطار) و دمنده ی کوره ی آهنگر است. دارنده ی مشک (عطار)، یا از آن به تو می بخشد و یا بوی خوشی از او به تو می رسد؛ ولی دمنده ی کوره ی آهنگر، یا لباست را می سوزاند یا بوی بدی از او به تو می رسد».

بخاری و مسلم روایت کرده اند ^(۱). بخاری در کتاب البیوع، باب: فِي الْعَطَارِ وَبَيْعِ الْمِسْكِ، و مسلم در کتاب الْبِرِّ وَالصِّلَةِ وَالْأَدَابِ، باب: اسْتِحْبَابُ مُجَالَسَةِ الصَّالِحِينَ وَمُجَانَبَةِ قُرْنَاءِ السَّوِّءِ، شماره ^(۲۶۲۸) روایت نموده اند، و لفظ از مسلم است.

تعریف راوی:

او صحابی جلیل ابو موسی عبدالله بن قیس الاشعری - رضی الله عنه - است که در مکه اسلام آورد و به حبشه هجرت کرد، و در زمان عمر و عثمان - رضی الله عنهما - امارت کوفه را بر عهده گرفت، و برای مردم کوفه قرآن می خواند و به آنان فقه می آموختاند، و در تلاوت قرآن صدای زیبایی داشت. او در سال چهل و دوم هجری وفات نمود، رضی الله عنه وأرضاه.

تأثیر دوست

حدیث یازدهم

معانی کلمه ها:

معنای آن	کلمه
نوعی از عطر است با بوی خوش.	مسک (مشک)
کوره ی آهنگر	الکیر
بدون هیچ بهایی به تو می دهد	يُحْذِيكَ
می خرید	تَبْتَاعَ
بوی بد	رِيحاً خَبِيْثَةً

ارشادات حدیث:

اهمیت دادن اسلام به راهنمایی فرزندان به سوی آنچه خیر دنیا و آخرت آنان است. همنشین صالح و دوست خوب انسان را در انجام کارهای نیک یاری می رساند و او را از بدی ها دور می دارد. دوست بد بنابر اعمال بدش بر دوستش تأثیر می گذارد: مانند ترک نماز، نافرمانی پدر و مادر، و اذیت مردم. مسلمان باید مواظب باشد که با نیکوکاران و همنشینان رفتار و دوستی خوب داشته باشد، و از دوستی با بدکاران بر حذر باشد.

پرسش های مناقشه

س ۱

قول او صلى الله عليه وسلم را توضیح دهید:
((إِنَّمَا مَثَلُ الْجَلِيسِ الصَّالِحِ كَحَامِلِ الْمَسْكِ)).

.....

.....

.....

س ۲

از هم نشینی با افراد صالح چه سودی می برید؟

.....

.....

س ۳

کسی که صفاتش ناسزا گویی، و آزار رساندن به دیگران و یا سیگار کشیدن و شب بیدار ماندن باشد، آیا او دوست خوبی است یا بد؟ با ذکر سبب ارایه نمایید.

.....

.....

س ۴

چرا اسلام به دوستی با افراد خوب تشویق کرده است؟

.....

.....

پرسش های وظیفوی

س ۱

سه ویژگی افراد خوب را که دوستی با آنان مطلوب است ذکر کنید.

.....

.....

س ۲

آنچه را که در مورد عبدالله بن قیس اشعری رضی الله عنه می دانید ذکر کنید.

.....

.....

س ۳

الله متعال می فرماید: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا يَسْخَرُ قَوْمٌ مِّن قَوْمٍ عَسَىٰ أَن يَكُونُوا خَيْرًا مِّنْهُمْ وَلَا نِسَاءٌ مِّن نِّسَاءٍ عَسَىٰ أَن يَكُنَّ خَيْرًا مِّنْهُنَّ وَلَا تَلْمِزُوا أَنْفُسَكُمْ وَلَا تَنَابَزُوا بِالْأَلْقَابِ بِئْسَ الْإِسْمُ الْفُسُوقُ بَعْدَ الْإِيمَانِ وَمَن لَّمْ يَتُبْ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ﴾.

ای کسانی که ایمان آورده اید نباید قومی را تمسخر کنید، شاید آنها از اینها بهتر باشند، و نباید زنانی را [دیگر] را [تمسخر کنند] شاید آنها از اینها بهتر باشند، و از یکدیگر عیب نگیرید، و به همدیگر لقب های زشت ندهید، چه ناپسندیده است نام زشت پس از ایمان، و هر که توبه نکرد آنان خود ستمکارند. [الحجرات: ۱۱].

برخی اوصافی را که الله متعال نسبت به آنها هشدار داده است ذکر کنید.

آیا اینها اوصاف دوست خوب است و یا اوصاف دوست بد؟ (۲)

.....

.....

.....

برای معلم:

بیان خوبی های دوستان نیک، مانند: حرص ورزی به طاعت و یا جدی بودن در عمل * بیان ضررهای دوستان بد، مانند: متأثر شدن از عادات بد و اخلاق ناپسند آنان و یا دوست داشتن تنبلی و دچار شدن در حرام. * بیان اینکه انسان با هم نشین اش شناخته می شود. ببینید: کتاب الآداب الشَّرْعِيَّة، تألیف محمد بن مفلح رحمه الله (۵۲۷/۳) و آنچه در ادامه می آید.

از حقوق والدین

حدیث دوازدهم

از ابو هریره رضی الله عنه روایت است که فرمود:

شخصی نزد رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ آمد وگفت: چه کسی برای خوش رفتاری من از دیگران، مستحق تر است؟ فرمود: «مادرت». گفت: سپس چه کسی؟ فرمود: «مادرت». گفت: بعد از او چه کسی؟ فرمود: «باز هم مادرت». پرسید: پس از او چه کسی؟ فرمود: «بعد از او پدرت».

بخاری و مسلم روایت کرده اند (۳) بخاری در کتاب الأدب، باب: مَنْ أَحَقَّ النَّاسَ بِحُسْنِ الصُّحْبَةِ، شماره (۹۷۱)، و مسلم در کتاب البرِّ والصَّلة والأدب، باب: بِرُّ الْوَالِدَيْنِ وَأَيُّهُمَا أَحَقُّ بِهِ، شماره (۲۵۴۸) روایت نموده اند، و لفظ از اوست.

تعریف راوی:

او صحابی جلیل ابوهریره عبدالرحمن بن صخر الدوسی است، که در سال خیبر در سال هفتم هجری به اسلام گروید، او احادیث زیادی را به دلیل ملازم بودن با رسول الله صلی الله علیه وسلم حفظ نموده بود، و میان صحابه بیشترین احادیث را حفظ و روایت نموده است، و سال پنجاه و هفتم هجری وفات نمود - رَضِيَ اللهُ عَنْهُ وَأَرْضَاهُ -.

ارشادات حدیث:

و جوب نیکی با والدین و اطاعت از آنان و عدم نافرمانی آنان.
پدر و مادر نزدیکترین افراد به انسان اند، و سزاوارترین انسان ها برای همنشینی و نیکی می باشند.
بزرگی حق مادر، چون توصیه به مادر را سه مرتبه تکرار نمود.
از نیکی به پدر و مادر عبارت است از: اطاعت و احترام آنان، و عدم نافرمانی آنان، و یا قطع حرف و اذیت آنان، و برای آنان در زندگی و پس از مرگ دعا کردن، و زیارت دوستان آنان.
اطاعت از پدر و مادر سبب ورود به بهشت، و نافرمانی از آنان سبب ورود به جهنم می گردد.

پرسش های مناقشه

س ۱ چه کسی سزاوارتر به همنشینی خوب است؟

س ۱

.....

.....

س ۲ چرا حق مادر از حق پدر بزرگتر است؟

س ۲

.....

.....

س ۳ سه مورد ناپسندی را که مسلمان در تعامل با والدین و یا با یکی از آنان منع گردیده است ذکر کنید.

س ۳

.....

.....

.....

.....

.....

.....

پرسش های وظیفوی

س ۱

الله متعال می فرماید: ﴿وَقَضَىٰ رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا ۚ إِمَّا يَبُلُغَنَّ عِنْدَكَ الْكِبَرَ أَحَدُهُمَا أَوْ كِلَاهُمَا فَلَا تَقُلْ لَهُمَا أُفٍ وَلَا تَنْهَرْهُمَا وَقُلْ لَهُمَا قَوْلًا كَرِيمًا ۖ﴾ (۳۳)

(و پروردگارت فرمان داد که جز او را عبادت و پرستش نکنید، و به پدر و مادر نیکی نمایید. و چون یکی از آنان یا هر دوی آنان نزد تو به سن پیری رسیدند، کوچک ترین سخن ناخوشایندی به آنان مگو، و بر سرشان داد مزن، و به آنان سخن نیکی بگو).

وَ اخْفِضْ لَهُمَا جَنَاحَ الذَّلِيلِ مِنَ الرَّحْمَةِ وَقُلْ رَبِّ ارْحَمْهُمَا كَمَا رَبَّيَانِي صَغِيرًا
و از باب ترحم بال فروتنی بر آنان گسترده کن، و بگو پروردگارا آن دو را رحمت کن
چنانکه مرا در خردی پروردند [الإسراء: ۲۳ - ۲۴].

از آیه سه مورد نیکی با پدر و مادر را استخراج نمایید.

..... ●
.....

این آیه بر بزرگی حقوق والدین دلالت دارد. آن را توضیح دهید.

..... ●
.....

پرسش های وظیفوی

عبارات زیر را تصحیح کنید:

س ۲

نافرمانی پدر و مادر و اذیت آنان سبب ورود به بهشت است.

احترام به والدین فقط در حال زندگی آنان است.

احترام گذاشتن به دوست والدین در نیکی با آنان محسوب نمی شود.

آنچه را در مورد ابوهریره رضی الله عنه می دانید ذکر کنید؟

س ۳

برای معلم:

بعضی دلایلی را ذکر کنید که نشان دهنده وجوب اطاعت از والدین و نهی از نافرمانی آنان باشد. * اشکال مختلف اطاعت از والدین را ذکر کنید. * اشکال مختلف نافرمانی از والدین را ذکر کنید. * بهتر است شواهد و داستانهایی در این باره ذکر گردد، مانند داستان اصحاب غار (اصحاب کهف). ببینید: صحیح البخاری، کتاب کتاب البیوع، باب: إذا اشترى شیئاً لِغَیْرِهِ بِغَیْرِ إِذْنِهِ فَرَضِي، شماره (۲۲۱۵)، و مسلم در کتاب الذکر والدعاء والتوبة والاستغفار، باب: قِصَّةُ أَصْحَابِ الْغَارِ الثَّلَاثَةِ، والتَّوَسُّلُ بِصَالِحِ الْأَعْمَالِ، شماره (۲۷۴۳) روایت نموده اند.

حفظ زبان و دست

حدیث سیزدهم

از ابو موسی رضی الله عنه روایت است که فرمود:
گفتند یا رسول الله، چه مسلمانی برتر است؟ فرمود: «مَنْ سَلِمَ
الْمُسْلِمُونَ مِنْ لِسَانِهِ وَيَدِهِ».

«کسی که مسلمانان از دست و زبان او در امان باشند».

بخاری و مسلم روایت کرده اند ^(۹). بخاری در کتاب الإیمان، باب: أَيّْ الْإِسْلَامِ
أَفْضَلُ، شماره ^(۱۱)، و مسلم در کتاب الإیمان، باب: بَيَانُ تَفَاضُلِ الْإِسْلَامِ وَأَيِّ
أُمُورِهِ أَفْضَلُ، شماره ^(۴۲) روایت کرده اند.

تعریف راوی:

ترجمه آن قبلا در حدیث یازدهم ذکر گردیده است.

ارشادات حدیث:

اسلام حرص ورزیده تا همه اعضای انسان آراسته به استقامت بوده و نباید منحرف باشند.
زبان نعمتی است از جانب الله متعال، پس مسلمان باید از آن در امور خیر مانند ذکر، خواندن، فراگیری علم و مانند آن
استفاده کند.
انسان باید مواظب باشد که زبان خود را در گناه مانند دروغ، غیبت، سخن چینی، دشنام، و ناسزا گفتن و مانند آن، به کار
نبرد.
دست نعمتی است از جانب الله متعال، پس باید بر حذر بود که از آن در نافرمانی الله متعال استفاده نشود.
تحریم تجاوز به دیگران و گرفتن حق آنها، هر چند ناچیز باشد.

پرسش های مناقشه

۱ س کدام ویژگی های اسلام برتر است؟

۱ س

.....

.....

۲ س زبان نعمتی از جانب الله متعال است، پس چگونه از آن استفاده شود؟

۲ س

.....

.....

۳ س اسلام حرص می ورزد که مسلمان باید در گفتار و کردار خود راستگو باشد. این را چگونه از این حدیث استفاده نمودی؟

۳ س

.....

.....

۴ س آیا ذکر عیب های دیگران تجاوز بر آنان محسوب می شود؟

۴ س

.....

.....

پرسش های وظیفوی

س ۱ گرفتن خودکار و خط کش از همکار بدون اجازه او چه حکمی دارد؟

س ۱

.....
.....

س ۲ چند مثال از استفاده زبان و دست در امور خیر را بیان کنید.

س ۲

.....
.....

س ۳ آنچه را که در مورد ابوموسی اشعری رضی الله عنه می دانید ذکر کنید.

س ۳

.....
.....

س ۴ آیا نقل حرف های که موجب دشمنی و تفرقه بین دوستان می شود جایز است؟^(۱)

س ۴

.....
.....

برای معلم:

* اسلام استقامت عقل و جوارح فرزندان خود را می خواهد. * بهتر است معلم برخی از وسایلی را که به استقامت دست و زبان کمک می کند، ذکر نماید، مانند: عادت دادن زبان به قرائت قرآن، و سخن مباح، و عادت دادن دست به عدم تجاوز به دیگران، و نیز ترساندن از عواقب تجاوز به دیگران در دنیا و آخرت.

تشویق به آموختن علم شرعی

حدیث
چهاردهم

معاویه بن ابی سفیان رضی الله عنهما گفت: از رسول الله صلی الله علیه وسلم شنیدم

که می فرمود:

« مَنْ يُرِدِ اللَّهُ بِهِ خَيْرًا يُفَقِّهْهُ فِي الدِّينِ ».

« برای کسی که الله اراده خیر بکند، به او فهم دین می دهد. »

بخاری و مسلم روایت نموده اند (۷). بخاری در کتاب العلم، باب: مَنْ يُرِدِ اللَّهُ بِهِ خَيْرًا يُفَقِّهْهُ فِي الدِّينِ،

شماره (۷۱) و مسلم در کتاب الزکاة، باب: التَّهَيُّي عَنْ الْمَسْأَلَةِ، شماره (۱۰۳۷) روایت نموده اند.

تعریف راوی:

او صحابی جلیل معاویه بن ابی سفیان صخر بن حرب القرشی، امیرالمومنین است، که پنج سال قبل از بعثت به دنیا آمد، و در سال فتح اسلام آورد، او از جمله کتّاب (نویسنده گان) رسول الله صلی الله علیه وسلم بود، عمر رضی الله عنه او را والی شام مقرر نمود. و در رجب سال شصت هجری وفات نمود، الله متعال از او و پدرش راضی باشد.

تشویق به آموختن علم شرعی

حدیث
چهاردهم

معانی کلمه ها:

معنای آن

کلمه

او را فهم می دهد

يُفَقِّهه

ارشادات حدیث

فضیلت فهم و آگاهی در دین بر همه علوم دیگر.
هر که فهم و آگاهی دین نداشته باشد از بسیاری خوبی ها محروم شده است.
علم حیات دلها و روشنایی دیده هاست، و مسلمان توسط علم پروردگار خود را با بصیرت عبادت می کند، و مقامش در دنیا و آخرت بالا می رود.
نیت خالص در فراگیری علم، آن را به عبادتی تبدیل می کند که در برابر آن برای انسان پاداش داده می شود.

پرسش های مناقشه

س ۱

آنچه را که از معاویه بن ابی سفیان رضی الله عنهما می دانید ذکر کنید.

.....

.....

س ۲

حدیث به چه چیز راهنمایی می کند؟

.....

.....

س ۳

بخاری رحمه الله در صحیح خود می فرماید: باب: تناوب (نوبت) در علم، از عمر رضی الله عنه روایت است که فرمود: من و یکی از همسایگانم از انصار در بنی امیه بن زید، که یکی از اهل مدینه است، و به نوبت نزد رسول الله صلی الله علیه وسلم حضور به هم رسانیدیم، یک روز او و یک روز من می رفتم، و خبر وحی و موارد دیگر همان روز را برایش می آوردم، و او نیز در نوبت خود چنین می کرد»^(۸). بخاری در کتاب العلم، باب: التَّنَاوُبُ فی العلم، شماره^(۸۹) روایت نموده است.

فواید این قصه را ذکر کنید.

.....

.....

.....

.....

پرسش های وظیفوی

س ۱

اللّٰهُ متعال فرموده اند: ﴿أَمَّنْ هُوَ قَانَتْ أَنَاءَ اللَّيْلِ سَاجِدًا وَقَائِمًا يَحْذَرُ الْآخِرَةَ وَيَرْجُو رَحْمَةَ رَبِّهِ قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُولُو الْأَلْبَابِ﴾^۹
 آیا [چنین مشرکی بهتر است یا] کسی که در طول شب، در حال سجده و قیام، به عبادت [الله] مشغول است و از [عذاب] آخرت ترسان است و به رحمت پروردگارش امید دارد؟ بگو: «آیا کسانی که [حق بندگی پروردگار را] می دانند و کسانی که نمی دانند، یکسانند؟ تنها خردمندان پند می پذیرند». [الزُّمَر: ۹].
 این آیه بیانگر چه چیزی است؟

س ۲

جای خالی را پُر کنید:
 رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمود: ((مَنْ يُرِدِ اللهُ بِهِ .....))^(۹)

برای معلم:

* شرح فضیلت علم با ذکر دلایلی بر آن، مانند فرموده الله متعال: (يَرْفَعُ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَالَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ دَرَجَاتٍ) [المجادلة: ۱۱].
 "الله مقام [و درجات] کسانی از شما را که ایمان آورده اند و کسانی را که علم به آنان عطا شده است، بالا می برد".
 و قول او تعالی (شَهِدَ اللَّهُ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ وَالْمَلَائِكَةُ وَأُولُو الْعِلْمِ قَائِمًا بِالْقِسْطِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ) [آل عمران: ۱۸]. "الله، که [در جهان هستی] برپادارنده عدل است، گواهی داده است که معبودی [به حق] جز او نیست و فرشتگان و علما [نیز بر یگانگی و عدالت الهی گواهی می دهند]. معبودی [به حق] جز او نیست [که] شکستناپذیر حکیم است".
 ابن قیم رحمه الله در کتاب خود "مفتاح دار السعادة" ده وجه از فضیلت علم را از این آیه استنباط کرده و بعد از آن یکصد و پنجاه و سه وجه فضیلت علم را ذکر کرده است. * ذکر برخی از وسایل که به کسب علم کمک می کند، مانند اهتمام به تحصیل، مطالعه آزاد و مفید، حضور در جلسات حفظ قرآن در مساجد، و درس های علما و مانند آن. * بیان هدف علم که عبارت است از عمل و دعوت به سوی آن. * بیان آداب طالب علم، مانند احترام به معلم، تواضع و به اخلاق نیکو آراسته بودن می باشد. ببینید: کتاب الآداب الشرعیة، نوشته محمد بن مفلح رحمه الله (۳۳/۲) و آنچه بعد از آن می آید، و کتاب حلیة طالب العلم، نوشته شیخ بکر أبو زید رحمه الله.

محبت مسلمان در قبال برادر مسلماننش

حدیث بیستم

از ابو سعید رضی الله عنه روایت است که رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمودند:
«إِيَّاكُمْ وَالْجُلُوسَ فِي الطَّرِيقَاتِ»

«از نشستن بر سر راه ها (و معابر عمومی) بپرهیزید». اصحاب - رضی الله عنهم - عرض کردند: ای رسول الله، چاره ای جز این نداریم؛ زیرا می نشینیم و با هم صحبت می کنیم. رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمود: «فَإِذَا أَبَيْتُمْ فَأَعْطُوا الطَّرِيقَ حَقَّهُ»: «حال که چنین است، پس حق راه را رعایت کنید». پرسیدند: حق راه چیست؟ فرمود: «غَضُّ الْبَصَرِ، وَكَفُّ الْأَدَى، وَرَدُّ السَّلَامِ، وَالْأَمْرُ بِالْمَعْرُوفِ، وَالنَّهْيُ عَنِ الْمُنْكَرِ»: «حفاظت چشم ها، اجتناب از اذیت و آزار ره گذران، دادن جواب سلام و امر به معروف و نهی از منکر».

بخاری و مسلم روایت کرده اند ^(۱). بخاری در کتاب الاستئذان، باب: قَوْلُ اللَّهِ تَعَالَى: (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَدْخُلُوا بُيُوتًا غَيْرَ بُيُوتِكُمْ) شماره ^(۲۲۹) و لفظ از آن اوست، و مسلم در کتاب اللباس والزينة، باب: النَّهْيُ عَنِ الْجُلُوسِ فِي الطَّرِيقَاتِ وَإِعْطَاءِ الطَّرِيقِ حَقَّهُ، شماره ^(۲۱۲) روایت نموده اند.

ارشادات حدیث:

هدف اسلام ارتقای جامعه اسلامی به سوی تعالی در امور است، از این رو برای هر چیزی آدابی قرار داده است و می خواهد رعایت کند.

راه و معابر مکانی برای نشستن نیست، به دلیل ضرر هایی که در پی دارد، مانند اذیت رساندن به دیگران از طریق دشنام دادن، کنایه و تمسخر کردن، و آگاه شدن از احوال مردم و غیره می باشد.

اگر چاره جز نشستن سر راه و معابر نبود، نشسته باید جواب سلام را بدهد، گمشدگان را راهنمایی کند، مردم را به نیکی راهنمایی کند، و از بدی ها برحذر دارد، و کسی که به همکاری نیاز دارد به او کمک کند.

کسی که در پارک عمومی، خیابان و غیره می نشیند، باید نگاهش را از آنچه الله متعال حرام کرده است بپوشاند.

تحریم اذیت رساندن به دیگران با گفتار و کردار.

تعریف راوی:

او صحابی جلیل سعد بن مالک بن سنان خدري انصاری است، که در غزوه خندق با رسول الله صلی الله علیه وسلم و بیعت رضوان شرکت نموده، و در دوازده غزوه اشتراک نموده است، او از فقها و مجتهدین و پرشمارترین کسانی بود که از پیامبر صلی الله علیه وسلم احادیث زیاد را روایت نموده است. در سال هفتاد و چهارم هجری در مدینه وفات کرد، رَضِيَ اللهُ عَنْهُ وأَرْضَاهُ.

معانی کلمه ها:

معنای آن

کلمه

بپرهیزید و بر حذر باشید

إِيَّاكُمْ

یعنی: بدون نشستن در این جاها چاره نداریم.

مَالَنَا مِنْ مَجَالِسِنَا بُدَّ

اگر خودداری کردید و یا چاره جز این نداشتید

فَإِذَا أَبَيْتُمْ

بازداشتن نگاه از آنچه الله آن حرام نموده است.

عَضُّ الْبَصَرِ

حق راه و معابر

حدیث پانزدهم

معانی کلمه ها:

معنای آن

کلمه

نام جامعی برای همه خوبی هاست.

المعروفُ

نام جامعی برای همه بدی هاست.

المُنْكَرُ

پرسش های مناقشه

س ۱

پیامبر صلی الله علیه وسلم فرمودند: ((إِيَّاكُمْ وَالْجُلُوسَ بِالطَّرَاقَاتِ ...)) .
حدیث را از حفظ تان تکمیل کنید؟

.....
.....

س ۲

چرا اسلام برای راه حق تعیین نموده است؟

.....
.....

س ۳

یکی از حقوق راه، خودداری از ضرر است. آن را توضیح دهید و دو مثال از نحوه
اذیت رساندن به مردم بیاورید.

.....
.....

پرسش های وظیفوی

س ۱ آنچه را که در مورد ابو سعید الخدری رضی الله عنه می دانید ذکر کنید؟

س ۱

.....

.....

س ۲ سه حقوق راه را نام ببرید.

س ۲

.....

.....

.....

س ۳ اعمال صحیح و اعمال نادرست زیر را توضیح دهید:

س ۳

نشستن سر راه ها هنگام اقامه نماز.

توپ بازی جلوی خانه های همسایه ها.

چشم پوشی از آنچه الله متعال حرام نموده است.

پرسش های وظیفوی

س ۴

جاهای خالی را با کلمات مناسب پر کنید:
ادب - خانه - سلام - خیر - تخصیص داده شده - خیابان.

از جمله حق راه و معبر ..... و راهنمایی به ..... می باشد.

نشستن با دوستان در ..... بهتر است از ایستادن در ..... می باشد.

راه رفتن در جاده با ..... بهتر از عبث در آن است.

بازی کردن در جاهایی های ..... باید صورت گیرد. (۱۱)

برای معلم:

* بیان جامعیت اسلام با دادن هر حق بر صاحبش، پس حقوقی است برای الله متعال و حقوقی است برای نفس و پدر و مادر و فرزندان و همسایگان و دیگران. * بیان این که مسلمان در همه جا باید ملتزم آداب باشد.

مؤمن قوی از مؤمن ضعیف بهتر است

حدیث
شانزدهم

از ابوهریره رضی الله عنه روایت است که: رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمودند:
«الْمُؤْمِنُ الْقَوِيُّ، خَيْرٌ وَأَحَبُّ إِلَى اللَّهِ مِنَ الْمُؤْمِنِ الضَّعِيفِ، وَفِي كُلِّ خَيْرٍ، اخْرِصْ عَلَى مَا يَنْفَعُكَ، وَاسْتَعِنْ بِاللَّهِ وَلَا تَعْجِزْ، وَإِنْ أَصَابَكَ شَيْءٌ، فَلَا تَقُلْ لَوْ أَنِّي فَعَلْتُ كَانَتْ كَذَا وَكَذَا، وَلَكِنْ قُلْ قَدَرُ اللَّهِ وَمَا شَاءَ فَعَلَ، فَإِنَّ (لَوْ) تَفْتَحُ عَمَلَ الشَّيْطَانِ».

«مؤمن قوی بهتر و نزد الله دوست داشتنی‌تر از مؤمن ضعیف است، و در هر یک خیر است. برای آنچه به سودت است حریص باش، و از الله یاری بجوی، و اظهار عجز نکن، و اگر مصیبتی به تو رسید نگو اگر چنین می‌کردم چنان می‌شد، بلکه بگو: الله تقدیر نمود و هر چه بخواهد می‌کند؛ زیرا «اگر» دروازه کار شیطان را می‌گشاید».

مسلم روایت کرده است^(۱۲). مسلم در کتاب القدر، باب: فی الأمر بالقوّة وتَرْكُ الْعُجْزِ، والاستِعاانة باللّهِ وتقویض المقادیر لله، شماره^(۲۶۶)، و ابن ماجه در المقدّمه، باب: فی القدر، شماره^(۷۹)، و البیهقی در سنن الکبری در کتاب آداب القاضی، باب: فضّل المؤمن القوی الذی یقوم بأمر الناس ویصبر علی أذاهم، روایت نموده اند.

تعریف راوی:

قبلاً در حدیث دوازدهم تعریف شده است.

مؤمن قوی از مؤمن ضعیف بهتر است

حدیث
شانزدهم

معانی کلمه ها:

یعنی: در ایمان و علم و عزم و جسم و غیره.

القَوِيّ

از مسائل دین و دنیا.

على ما يَنْفَعُكَ

بر او توکل کن و به سوی او بازگرد.

وَاسْتَعِنَ بِاللّٰهِ

از عمل

وَلَا تَعْجِزْ

از تقدیرهای دردناک الله متعال.

وَإِنْ أَصَابَكَ شَيْءٌ

از وسوسه و حسرت بر گذشته.

عَمَلِ الشَّيْطَانِ

ارشادات حدیث:

اسلام، مسلمان را راهنمایی می کند که ایمان، علم، اراده و بدنش قوی باشد. مؤمن قوی باید از نیروی خود برای طاعت الله متعال و کمک به دیگران استفاده کند. در مؤمن خیر است هر چند ضعیف باشد. مسلمان نباید از انجام کار خیر تنبل و ناتوان باشد. مسلمان در تمام اعمال خود باید از الله متعال استعانت بجوید و هنگام آسانی و سختی به او متوسل شود. وجوب ایمان به قضا و قدر، و صبر در برابر مصیبت ها. رسول الله صلی الله علیه وسلم از گفتن «اگر» در پشیمانی از آنچه از دست رفته است نهی کرده است؛ زیرا این کلمه (اگر) کلید وسوسه های شیطان است، و نارضایتی از تقدیر الله متعال را در پی دارد.

پرسش های مناقشه

س ۱

معنی قول او صلی الله علیه وسلم چیست:
((اَحْرِصْ عَلَى مَا يَنْفَعُكَ، وَاسْتَعِزْ بِاللَّهِ وَلَا تَعْجَزْ))؟

.....
.....

س ۲

پیامبر صلی الله علیه وسلم می فرماید: ((الْمُؤْمِنُ الْقَوِيُّ خَيْرٌ .....)).
حدیث را از حفظ خود تکمیل کنید؟

.....
.....

س ۳

باید به قضا و قدر ایمان آورد. این را چگونه از حدیث فهمیدی؟

.....
.....

س ۴

کسی که به مصیبتی مانند بیماری یا فوت یکی از بستگان مبتلا گردد، چه باید بکند؟

.....
.....

س ۵

از حدیث دو فایده را استخراج کنید.

.....
.....

پرسش های وظیفوی

س ۱

قول او صلی الله علیه وسلم را شرح نمایید:
((فَإِنْ لَوْ تَفَتَّحَ عَمَلُ الشَّيْطَانِ))

س ۲

با توجه به آنچه از حدیث آموختید، کلمات زیر را در جملات مفید قرار دهید:
کمک خواستن - نیرو - سودمند - حریص.

س ۳

عبارات زیر را تصحیح کنید:

مؤمن قوی کسی است که دیر به نماز بیاید.

اجرای دستورات والدین از ناتوانی است که ممنوع می باشد.

مصیبت ها از تقدیرات الهی نیست.

مقصود از توانایی فقط توانایی بدن است.

پرسش های وظیفوی

س ۴

آنچه را که در مورد ابوهریره رضی الله عنه می دانید ذکر کنید^(۱۳).

.....

.....

.....

.....

برای معلم:

* شرح اقسام قوت ذکر شده در حدیث، و همانطوری که در ایمان است در علم نیز است، و همانطوری که در اراده و عزم است که در بدن نیز است. * مقصود از این قدرت، تقوا در اطاعت الله متعال است. * توضیح اینکه هر اتفاقی که می افتد به قضا و قدر الله متعال می باشد. و در این مورد به این کتاب مراجعه کنید: فتح المجید شرح کتاب توحید، نوشته شیخ عبدالرحمن بن حسن رحمه الله.

از آداب اجازه خواستن

حدیث هفدهم

از ابو موسی اشعری رضی الله عنه روایت است که فرمود: رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمودند: (الاسْتِئْذَانُ ثَلَاثٌ، فَإِنْ أَذِنَ لَكَ وَإِلَّا فَارْجِعْ).

(اجازه گرفتن سه بار است، اگر به شما اجازه داده شد، در غیر این صورت برگردید).

بخاری و مسلم روایت کرده اند^(۱۴). مسلم در کتاب الآداب، باب: الاستِئْذَان، شماره (۲۱۰۴) و لفظ از او است، و بخاری آن را با عبارتی دیگر در کتاب الاستِئْذَان، باب: التَّسْلِيم والاستِئْذَان ثَلَاثًا، شماره (۶۲۴۵) روایت نموده اند.

تعریف راوی:

تعریف او قبلاً در حدیث یازدهم ذکر شده است.

از آداب اجازه خواستن

حدیث هفدهم

معانی کلمه ها:

کلمه

معنای آن

الاستِئذانُ

درخواست اذن برای ورود

ثلاث

سه مرتبه

ارشادات حدیث:

اجازه خواستن آدابی دارد که مسلمان باید آن را آموخت و در زندگی خود آن را تطبیق نماید. از جمله آداب اجازه خواستن این است که در سه مرتبه کوبیده شود، و یا بین هر مرتبه کوبیدن مدتی وقفه باشد؛ تا به کسی که آن را می شنود فرصتی برای پاسخ داده شود، و کوبیدن بیش از سه مرتبه مشکل ندارد اگر گمان کند صاحب خانه صدای کوبیدن در را نه شنیده است. در صورتی که برای انسان اجازه داده شود، در غیر این صورت بدون اینکه ناراحت شود بر گردد. اجازه گرفتن باید با کوبیدنی باشد هر که در داخل است آن را بشنود، و نباید به شکل مزاحمت آمیز باشد، و نه توسط زنگ ماشین یا دوچرخه، و صداهاى بلند، و نه با فشار دادن طولانی زنگ خانه باشد. اذن -اجازه- خواستن برای ورود به خانه، کلاس درس و اماکن خاص می باشد. مسلمان بدون اجازه وارد اتاق شخصی کسی نه شود، مگر با گرفتن اجازه.

پرسش های مناقشه

س ۱

الله متعال می فرماید:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَدْخُلُوا بُيُوتًا غَيْرَ بُيُوتِكُمْ حَتَّى تَسْتَأْذِنُوا وَتُسَلِّمُوا عَلَى أَهْلِهَا ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ﴾ (٥)

ای کسانی که ایمان آورده‌اید، به خانه‌هایی جز خانه‌های خود وارد نشوید؛ مگر اینکه اجازه بگیرید و بر اهل آن [خانه] سلام کنید. این [کار]، برای شما بهتر است؛ باشد که پند گیرید فَإِنْ لَمْ تَجِدُوا فِيهَا أَحَدًا فَلَا تَدْخُلُوهَا حَتَّى يُؤْذَنَ لَكُمْ وَإِنْ قِيلَ لَكُمْ ارْجِعُوا فَارْجِعُوا ۚ هُوَ أَزْكَى لَكُمْ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ (١٥)

اگر کسی را در آن [خانه] نیافتید، وارد نشوید تا به شما اجازه داده شود؛ و اگر به شما گفته شد: «برگردید»، پس برگردید؛ [چرا که] این [کسب اجازه]، برای شما شایسته‌تر است؛ و الله به آنچه می‌کنید داناست. [النور: ۲۷-۲۸]، از دو آیه آداب اذن - اجازه - گرفتن را استنباط کنید. تَسْتَأْذِنُوا یعنی: اجازه بگیرید.

.....

.....

.....

.....

س ۲

منظور از اجازه گرفتن چیست؟ چگونه می تواند باشد؟

.....

.....

س ۳

دو فایده از فواید حدیث را استخراج کنید؟

.....

.....

پرسش های وظیفوی

س ۱ برای کسی که اجازه ورود داده نشود چه باید بکند؟

.....
.....

س ۲ علامت (✓) یا (×) را بگذارید و اشتباه را تصحیح کنید:

نگاه کردن از سوراخ در جایز است.

بیش از سه بار اجازه گرفتن اشکالی ندارد، در صورتی کسی که در خانه است صدای کوبیدن را نشنود

س ۳ اجازه چرا وضع گردیده است؟

.....
.....

س ۴ آنچه را که در مورد ابوموسی اشعری رضی الله عنه می دانید ذکر کنید^(۱۶).

.....
.....

برای معلم:

* نهاده‌ی سازی آداب عامه در میان دانش آموزان، از جمله آداب اجازه گرفتن می باشد. * بیان حرص اسلام به حفظ اسرار خانه ها و ستر صاحبان آن، از طریق وضع نمودن خواستن اجازه.

* توضیح اینکه برای اجازه گرفتن آداب زیادی وجود دارد، از جمله: - کوبیدن در به نرمی. - کسی که اجازه ورود می خواهد نه باید در مقابل درب خانه بایستد، بلکه در سمت راست یا چپ بایستد. - اگر سوال شد کی هستید، بگویید: من فلان فرزند فلان هستم، و نگوید: ((من هستم))؛ چون گفتن (من هستم) بر همه مردم صدق می کند. و در حدیث جابر رضی الله عنه آمده است که وی در رسول الله صلی الله علیه وسلم را کوبید، ایشان فرمودند: ((کی است))، پس گفت: من، ایشان فرمودند: ((من من)) گویا از جواب من را نپسندید.

لذت ایمان

حدیث هجدهم

از انس رضی الله عنه روایت است که پیامبر صلی الله علیه وسلم فرمودند:
((ثَلَاثٌ مَنْ كُنَّ فِيهِ وَجَدَ بِهِنَّ خَلَاوَةَ الْإِيمَانِ، مَنْ كَانَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَحَبَّ إِلَيْهِ مِمَّا سِوَاهُمَا، وَأَنْ يُحِبَّ الْمَرْءَ لَا يُحِبُّهُ إِلَّا اللَّهُ، وَأَنْ يَكْرَهُ أَنْ يَعُودَ فِي الْكُفْرِ بَعْدَ أَنْ أَنْقَذَهُ اللَّهُ مِنْهُ كَمَا يَكْرَهُ أَنْ يُقَذَّفَ فِي النَّارِ)).

((سه خصلت است که در هر کس باشد شیرینی و لذت ایمان را خواهد یافت، اینکه الله و رسولش نزد او از هر چیز دیگری عزیزتر باشند، و اینکه کس را دوست نداشته باشد مگر فقط برای رضای الله متعال، و اینکه از بازگشت به کفر متنفر باشد پس از آن که الله متعال او را از آن نجات داده است، همانگونه که از افتیدن در آتش تنفر دارد.))

بخاری و مسلم روایت کرده اند^(۱۷). بخاری در کتاب الإیمان، باب: خلاوة الإیمان، شماره^(۱۶)، و مسلم در کتاب الإیمان، باب: بَيَانُ خِصَالٍ مَنْ اتَّصَفَ بِهِنَّ وَجَدَ خَلَاوَةَ الْإِيمَانِ، شماره^(۴۳) روایت نموده اند، و لفظ از او است.

تعریف راوی:

او صحابی جلیل انس بن مالک انصاری خزرجی - رضی الله عنه- است، مادرش ام سلیم او را در سن ده سالگی نزد پیامبر صلی الله علیه وسلم آورد، و گفت: ای رسول الله، این انس پسری است که خدمت شما را خواهد کرد، او صلی الله علیه وسلم او را پذیرفت و برایش دعا نمود، و فرمود: ((اللَّهُمَّ أَكْثِرْ مَالَهُ وَوَلَدَهُ، وَأَدْخِلْهُ الْجَنَّةَ))^(۱۸)، (الهی مال و فرزندان را زیاد کن و وارد بهشتش کن).

او از جمله کسانی بود که از رسول الله صلی الله علیه وسلم احادیث زیادی روایت نموده بود، و آخرین صحابه بود که در سال نود و سوم هجری در بصره وفات نمود، رضی الله عنه وأرضاه.

انس رضی الله عنه می فرماید: یکصد و بیست و پنج تن از فرزندانم را دفن کردم جز فرزندم فرزندانم را، و زمینم سالی دو بار میوه می دهد. برای معلومات بیشتر کتاب: الإصابة از ابن حجر^(۷۲/۱) را مطالعه کنید.

لذت ایمان

حدیث هجدهم

معانی کلمه ها:

معنای آن

کلمه

سه خصلت و یا صفت.

ثلاث

لذت ایمان، که عبارت است از: آرامش دل و آسایش نفس و دوست داشتن انجام طاعت ها.

حلاوة الايمان

او را دوست ندارد

لا يحبه

ارشادات حدیث:

ایمان طعمی دارد که فقط کسانی می توانند آن را بیابند که ویژگی های مؤمنان واقعی را داشته باشند. یکی از خصوصیات مؤمن این است که محبت با الله متعال و محبت با رسول الله صلی الله علیه وسلم را بر محبت به همه مخلوقات حتی پدر و مادر و فرزند و نفس خود مقدم می داند. هر که الله متعال و رسول او صلی الله علیه وسلم را دوست بدارد، با عمل به اوامر و دوری از نواهی آنان از ایشان اطاعت می کند. یکی از خصوصیات مسلمان محبت او به برادر مسلمانش به خاطر رضای الله متعال می باشد، و نشانه آن این است؛ که آنچه را برای خود دوست می دارد برای برادرش نیز دوست می دارد. مسلمان باید از کفر آن چنان متنفر باشد همانگونه که از افتیدن در آتش تنفر دارد.

پرسش های مناقشه

س ۱

پیامبر صلی الله علیه وسلم فرمودند: ((ثَلَاثٌ مَنْ كُنَّ فِيهِ وَجَدَ .....)).
حدیث را از حفظ خود تکمیل کنید؟

.....
.....

س ۲

دلیل محبت انسان با الله متعال و محبت با رسولش صلی الله علیه وسلم را ذکر کنید.

.....
.....

س ۳

علامتی را ذکر کنید که به وسیله آن محبت ات را در قبال برادر مسلمان خود می دانید.

.....
.....

پرسش های وظیفوی

س ۱

برای کسی که دارای این سه ویژگی باشد چه اتفاقی می افتد؟

س ۲

الله متعال در سوره حشر در وصف پیامبر و صحابه کرامش فرموده اند:
﴿وَالَّذِينَ تَبَوَّءُوا الدَّارَ وَالْإِيمَانَ مِنْ قَبْلِهِمْ يُحِبُّونَ مَنْ هَاجَرَ إِلَيْهِمْ وَلَا يَجِدُونَ فِي صُدُورِهِمْ حَاجَةً مِّمَّا أُوتُوا وَيُؤْثِرُونَ عَلَىٰ أَنْفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ وَمَنْ يُوقِ شُحَّ نَفْسِهِ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾

و [نیز انصار، همان] کسانی که پیش از آنان، [در مدینه] وطن گزیده و ایمان آورده اند، افرادی را که به سویشان هجرت می کنند دوست دارند، و در دل های خود، از آنچه [به مهاجران] داده شده احساس حسادت نمی کنند، و آنان را بر خود مقدم می دارند، حتی اگر خود [سخت] نیازمند باشند؛ و کسانی که از بخل [و حرص] نفس خویش در امان بمانند [و در راه الله انفاق کنند]، آنان رستگارانند. [الحشر: ۹].

صفات وارد شده پیامبر صلی الله علیه وسلم در آیه کریمه قبلی را ذکر کنید.

پرسش های وظیفوی

در برابر کفر و اهل آن چه کاری باید بکنید؟

س ۳

.....

.....

آنچه را که درباره انس بن مالک رضی الله عنه می دانید ذکر کنید (۱۹).

س ۴

.....

.....

برای معلم:

* الله متعال فرموده اند: (قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ) [آل عمران: ۳۱]. [ای پیامبر،] بگو: «اگر الله را دوست دارید، از من پیروی کنید تا الله شما را دوست بدارد و گناهانتان را ببامرزد؛ و الله آمرزنده مهربان است».

برای معلم بهتر است که: * بیان معنای پیروی از آنچه از سوی الله متعال و رسول او صلی الله علیه وسلم آمده است بر آن تشویق نماید. * بیان فضیلت دوستی به خاطر رضای الله متعال، با تعریف آثار آن در دنیا و آخرت.

رحمت به مردم

حدیث نوزدهم

از جریر بن عبدالله رضی الله عنه روایت است که گفت: رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمودند:

((مَنْ لَا يَرْحَمُ النَّاسَ لَا يَرْحَمَهُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ)) (۲۰).

«کسی که بالای مردم رحم نمی کند، الله متعال بر او رحم نخواهد کرد».

بخاری و مسلم روایت نموده اند. بخاری در کتاب الأدب، باب: رَحْمَةُ النَّاسِ وَالْبَهَائِمِ، شماره (۶۰۱۳)، و مسلم در کتاب الفضائل، باب: رَحْمَتُهُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الصَّيِّبَانِ وَالْعِيَالِ وَتَوَاضَعُهُ وَفَضْلُ ذَلِكَ، شماره (۲۳۱۹) و لفظ از اوست، و ترمذی در کتاب البرِّ والصِّلَةِ، باب: مَا جَاءَ فِي رَحْمَةِ الْمُسْلِمِينَ، شماره (۱۹۲۲) روایت نموده اند. و ابو عیسی ترمذی گفته که: این حدیث صحیح است.

تعریف راوی:

او صحابی جلیل جریر بن عبدالله البجلی رضی الله عنه می باشد، بعد از پیامبر صلی الله علیه وسلم در جنگ های زیادی شرکت نموده، و در فتح قادسیه تأثیر زیادی داشت، و شماری از احادیث را از او صلی الله علیه وسلم روایت نموده است، جریر می گوید: از زمانی که من اسلام آوردم پیامبر صلی الله علیه وسلم هیچ گاه مانع من نشد، و هرگاه مرا می دید تبسم می نمود، و او رضی الله عنه در سال پنجاه و یک هجری وفات نمود.

رحمت به مردم

حدیث نوزدهم

ارشادات حدیث:

رحمت مسلمان نسبت به مردم سبب رحمت الله متعال نسبت به اوست.
رحمت و مهربانی به مردم از ویژگی های مؤمنان واقعی است.
احترام به مردم، کمک به آنان، مهربانی با آنان و سرپرستی یتیم از موارد رحمت نسبت به آنان است.
برخورد خوب با خدمتکاران و رانندگان و کارگران، و ادبیت نرساندن از موارد رحمت به آنان است.
کسی که دارای صفت سختگیری و بی مهربی و خشن است، به مردم رحم نمی کند.

پرسش های مناقشه

س ۱ برخی از صفات مؤمن را که الله متعال دوست دارد، ذکر کنید.

س ۱

.....

.....

س ۲ نتیجه کار کسی که به مردم رحم می کند چیست؟

س ۲

.....

.....

س ۳ قصه را ذکر کنید که حاوی رحمت باشد؟

س ۳

.....

.....

پرسش های وظیفوی

س ۱

الله متعال برای رسول الله صلى الله عليه وسلم فرموده است:

﴿فَبِمَا رَحْمَةٍ مِّنَ اللَّهِ لِنْتَ لَهُمْ وَلَوْ كُنْتَ فَظًّا غَلِيظَ الْقَلْبِ لَانفَضُّوا مِنْ حَوْلِكَ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَاسْتَغْفِرْ لَهُمْ وَشَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ﴾

[ای پیامبر،] به [برکت] رحمت الهی است که تو با آنان [= اصحاب،] نرم خو [و مهربان] شدی؛ و اگر تندخو و سنگدل بودی، قطعاً از اطرافت پراکنده می‌شدند؛ پس از آنان درگذر و برایشان آمرزش بخواه و در کارها با آنان مشورت کن و آنگاه که تصمیم [بر انجام کاری] گرفتی، بر الله توکل کن؛ [چرا که] بی‌تردید، الله توکل‌کنندگان را دوست دارد. [آل عمران: ۱۵۹].
الله متعال در این آیه کریمه نسبت به کدام صفات هشدار داده است؟

.....

.....

.....

.....

خطای جملات زیر را تصحیح کنید:

س ۲

آزار دادن مردم سبب رحمت الله متعال می‌گردد.

شدت وسختگیری از صفات مومنان است.

خشونت با والدین از نیکی با آنان است.

پرسش های وظیفوی

مسئولیت تو در قبال معلولان چیست؟

س ۳

.....
.....

آنچه را که از جریر بن عبدالله البجلی رضی الله عنه می دانید ذکر کنید (۲۱).

س ۲

.....
.....

برای معلم:

رحمت شامل همه چیز از مخلوق می شود که باید به آنها رحم شود، بهتر است برخی از اشکال و مثال های از رحمت ذکر گردد. ببینید:
صحیح البخاری، کتاب الأدب، باب: رَحْمَةُ الْوَلَدِ وَتَقْوِيلُهُ وَمُعَانَقَتُهُ، شماره باب (۱۸) و باب: رَحْمَةُ النَّاسِ وَالتَّهَانِيمُ، شماره باب (۲۷).

محبت مسلمان در قبال برادر مسلمانش

حدیث بیستم

از انس بن مالک رضی الله عنه روایت است که می فرماید: رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمودند:
«لَا يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ حَتَّى يُحِبَّ لِأَخِيهِ مَا يُحِبُّ لِنَفْسِهِ».

«هیچ یک از شما ایمان نمی برد تا این که برای برادر خود دوست بدارد آنچه را
که برای خود دوست می دارد».

بخاری و مسلم روایت کرده اند ^(۳۲). بخاری در کتاب الإیمان، باب: مِنْ الإِيمَانِ أَنْ يُحِبَّ لِأَخِيهِ مَا يُحِبُّ
لِنَفْسِهِ، شماره ^(۳۳)، و مسلم در کتاب الإیمان، باب: الدَّلِيلُ عَلَى أَنَّ مِنْ خِصَالِ الإِيمَانِ أَنْ يُحِبَّ لِأَخِيهِ
الْمُسْلِمِ مَا يُحِبُّ لِنَفْسِهِ مِنَ الْخَيْرِ، شماره ^(۳۴) روایت کرده اند.

تعریف راوی:

قبلاً در حدیث هجدهم تعریف شده است.

ارشادات حدیث:

محبت یکی از ویژگی های مؤمنان واقعی است.
از کمال ایمان این است که مسلمان آنچه را برای خود دوست دارد برای برادر مسلمان خود نیز دوست داشته باشد، و آنچه
را برای خود نمی پسندد برای او نیز نمی پسندد.
حسد و کینه و نفرت بیماری هایی هستند که ایمان را کاهش می دهد.
از محبت تو با برادر مسلمانیت این است که اشتباهش را اصلاح کنی، و او را به خیر راهنمایی کنی، و از ظلم به او دست
برداری.
مسلمان باید از هر چیزی که در محبت تأثیر می گذارد، مانند خودخواهی ^(۳۵) و غیر آن، بر حذر باشد.
انانیت و خودخواهی عبارت است از این که: همه چیز را برای خود دوست بداری نه برای دیگران.

پرسش های مناقشه

س ۱

محبت و نفرت دو کلمه متضاد هستند. چند تفاوت بین آنها را ذکر کنید.

.....

.....

س ۲

نشانه محبت شما نسبت به برادر مسلمانان چیست؟

.....

.....

س ۳

آنچه دلالت بر نقصان ایمان می کند: حسادت شما با برادر مسلمانان است. آن را توضیح دهید.

.....

.....

پرسش های وظیفوی

س ۱

رسول الله صلى الله عليه وسلم فرموده اند: ((سَبْعَةٌ يُظِلُّهُمْ اللهُ فِي ظِلِّهِ يَوْمَ لَا ظِلَّ إِلَّا ظِلُّهُ .....)) و از میان آنان ..... ((رَجُلَانِ تَحَابَّا فِي اللهِ، اجْتَمَعَا عَلَيْهِ وَأُفْتِرَقَا عَلَيْهِ)) را ذکر نمود. مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ (۲۴).

بخاری در کتاب الآذان، باب: مَنْ جَلَسَ فِي الْمَسْجِدِ يَنْتَظِرُ الصَّلَاةَ وَفَضْلُ الْمَسَاجِدِ، شماره (۶۶۰)، و مسلم در کتاب الزكاة، باب: فَضْلُ إِخْفَاءِ الصَّدَقَةِ، شماره (۱۰۳۱) روایت نموده اند.

.....

.....

.....

.....

اسباب جلب کننده محبت چیست؟

س ۲

.....

.....

پرسش های وظیفوی

س ۳

با توجه به آنچه از حدیث آموختید، کلمات زیر را در جملات مفید قرار دهید:
راهنمایی گمشده، کینه، کمک به نیازمندان، محبت پدر و مادر، معلم.

.....

.....

.....

.....

.....

س ۴

آنچه را که درباره انس بن مالک رضی الله عنه می دانید ذکر کنید (۲۰).

.....

.....

برای معلم:

* بهتر است معلم گرامی در پایان درسهای کنونی خود به صفای دلها و محبت دانش آموزان به یکدیگر توجه کند، و آنان را از خصلتهای ننگینی چون کینه و حسد و غیره متنفر نماید. * بهتر است برخی از صفات صحابه را ذکر کند، مخصوصاً هنگام هجرت رسول الله صلی الله علیه وسلم به مدینه، هنگامی که بین مهاجران و انصار برادری را برقرار نمود، تا جایی که برخی آنان خانه های خود را نثار یکدیگر نمودند.

فهرست

۲	پیشگفتار	مرحله ای ششم
۴	اول: اهمیت توحید	درس اول
۷	اقرار به توحید	درس دوم
۱۰	تقرب و شفاعت جستن از بت ها شرک است	درس سوم
۱۳	انواع شفاعت	درس چهارم
۱۶	هر عبادت غیر الله گمراهی است	درس پنجم
۱۹	عبادت پیامبران و صالحان و درختان و سنگها شرک است.	درس ششم
۲۳	شناخت شرک مردم این زمان	درس هفتم
۲۵	شرک و انواع آن	درس هشتم
۳۰	شرک در طاعت و محبت	درس نهم
۳۳	شرک اصغر و شرک پنهان	درس دهم
۳۷	کفر و انواع آن	درس یازدهم

فهرست

درس دوازدهم	انواع متباقی کفر اکبر	۴۱
درس سیزدهم	کفر اصغر	۴۵
درس چهاردهم	نفاق و انواع آن	۴۷
درس پانزدهم	نواقض اسلام	۵۰
درس شانزدهم	از جمله نواقض اسلام	۵۴
درس هفدهم	بقیه نواقض اسلام	۵۸
درس هجدهم	آنچه در قبال رسول الله صلی الله علیه وسلم بر مسلمان واجب است	۶۲
درس نوزدهم	آنچه در قبال اصحاب رسول الله صلی الله علیه وسلم واجب است.	۶۵
درس بیستم	آنچه در قبال خلفای راشدین رضی الله عنهم واجب است.	۶۹
درس بیست و یکم	آنچه در قبال همسران پیامبر مان صلی الله علیه وسلم واجب است.	۷۲
درس بیست و دوم	آنچه در قبال ائمه (حکام) مسلمانان واجب است	۷۵
درس بیست و سوم	وجوب ایمان به احادیث صحیحی که در سنت نبوی آمده است.	۷۸

فهرست

درس بیست و چهارم	نعمت و عذاب قبر	۸۱
درس بیست و پنجم	از شرایط روز قیامت	۸۵
درس بیست و ششم	حکم نکردن هیچ یک از اهل قبله به بهشت یا جهنم	۹۱
مرحله ای ششم	برنامه های درسی	۹۴
درس اول	نماز جمعه	۹۶
درس دوم	نماز دو عید	۱۰۳
درس سوم	نماز کسوف	۱۱۰
درس چهارم	نماز استسقاء	۱۱۶
درس پنجم	جنازه	۱۲۰
درس ششم:	زکات	۱۲۴
درس هفتم	اول: زکات حیوان	۱۲۷
درس هشتم	زکات آنچه از زمین بیرون می آیند	۱۲۹

فهرست

درس نهم	سوم: زکات طلا و نقره	۱۳۴
درس دهم	چهارم: زکات کالاهای تجاری	۱۳۵
درس یازدهم	زکات فطر رمضان	۱۳۹
درس دوازدهم	پرداخت زکات	۱۴۲
درس سیزدهم	مستحقین زکات	۱۴۴
درس چهاردهم	صدقه تطوعی (نفلی)	۱۴۶
درس پانزدهم	روزه	۱۵۲
درس شانزدهم	از احکام روزه رمضان	۱۵۵
درس هفدهم	آداب روزه	۱۶۱
درس هجدهم	روزه نفلی	۱۶۵
درس نوزدهم	حج و عمره	۱۶۷
درس بیستم	مواقیت حج و عمره	۱۷۰

فهرست

۱۷۳	احرام	درس بیست و یکم
۱۷۷	محظورات (ممنوعات) احرام و فدیة آن	درس بیست و دوم
۱۸۰	ارکان حج و عمره	درس بیست و سوم
۱۸۳	طریقه ادای عمره	درس بیست و چهارم
۱۸۶	طریقه حج	درس بیست و پنجم
۱۹۴	ایمان و استقامت	حدیث اول
۱۹۹	حدیث دوم	حدیث دوم
۲۰۲	فضیلت ذکر	حدیث سوم
۲۰۷	محبت رسول الله صلی الله علیه وسلم	حدیث چهارم
۲۱۱	اخلاق نیکو	حدیث پنجم
۲۱۶	فضیلت حیاء	حدیث ششم
۲۲۱	از نشانه های نفاق	حدیث هفتم

حدیث هشتم

بخشش و گذشت

۲۲۵

حدیث نهم

تحریم ترک سخن مسلمان با برادر مسلماننش

۲۲۹

حدیث دهم

فضیلت یادگیری و آموزش قرآن

۲۳۴

حدیث یازدهم:

تأثیر دوست

۲۴۱

حدیث دوازدهم:

از حقوق والدین

۲۴۵

حدیث سیزدهم:

حفظ زبان و دست

۲۴۹

حدیث چهاردهم:

تشویق به آموختن علم شرعی

۲۵۲

حدیث بیستم:

محبت مسلمان در قبال برادر مسلماننش

۲۵۶

حدیث پانزدهم:

حق راه و معابر

۲۵۷

حدیث شانزدهم:

مؤمن قوی از مؤمن ضعیف بهتر است

۲۶۲

حدیث هفدهم:

از آداب اجازه خواستن

۲۶۷

حدیث هجدهم:

لذت ایمان

۲۷۱

حدیث نوزدهم:

رحمت به مردم

۲۷۶

حدیث بیستم:

محبت مسلمان در قبال برادر مسلماننش

۲۸۱